

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

MUHASEBE VE DENETİM BİLİM DALI

**KATILIM BANKALARINDA MUHASEBE SİSTEMİ VE İSLAMİ MALİ
KURULUŞLAR MUHASEBE VE DENETLEME KURUMUNUN (AAOIFI)**

**TÜRKİYE'DEKİ FİNANS KURUMLARINA ETKİLERİ: TÜRKİYE-
BAHREYN KARŞILAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Faruk AĞKAN

BURSA – 2018

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

MUHASEBE VE DENETİM BİLİMDALI

**KATILIM BANKALARINDA MUHASEBE SİSTEMİ VE İSLAMİ MALİ
KURULUŞLAR MUHASEBE VE DENETLEME KURUMUNUN (AAOIFI)
TÜRKİYE'DEKİ FİNANS KURUMLARINA ETKİLERİ: TÜRKİYE-BAHREYN
KARŞILAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Faruk AĞKAN

Danışman:

Şükrü DOKUR

BURSA – 2018

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

TEZ ONAY SAYFASI

İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Denetim Bilim Dalı'nda 701618005 numaralı Faruk Ağkan'ın hazırladığı "Katılım Bankalarında Muhasebe Sistemi Ve İslami Mali Kuruluşlar Muhasebe ve Denetleme Kurumu'nun (AAOIFI) Türkiye'deki Finans Kurumlarına Etkileri: Türkiye-Bahreyn Karşılaştırması" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı,/..../2018 günü-..... saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının kabul edilebilir..... olduğuna..... aybaldığı..... ile karar verilmiştir.

Üye

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Dr. Öğretim Üyesi Şükrü DOKUR

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Orhan BOZKURT

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Osman TUGAY

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Tarih – İmza

04.07.2018

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Katılım Bankalarında Muhasebe Sistemi ve İslami Mali Kuruluşlar Muhasebe ve Denetleme Kurumu'nun (AAOIFI) Türkiye'deki Finans Kurumlarına Etkileri: Türkiye - Bahreyn Karşılaştırması” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

29.06.2018

Tarih ve İmza

f. Ağkan

Adı Soyadı : Faruk AĞKAN
Öğrenci No : 701618005
Anabilim Dalı : İşletme/Muhasebe ve denetim
Programı : Tezli
Statüsü : Yüksek Lisans

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 29/06/2018

Tez Başlığı / konusu:

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 107 sayfalık kısmına ilişkin, 25/06/2018 tarihinde şahsım tarafından Turanin..... adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 9. 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dâhil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

29.06.2018

Tarih ve İmza

Adı Soyadı : Faruk AĞKAN
Öğrenci No : 701618005
Anabilim Dalı : İşletme / Muhasebe ve denetim
Programı : Tezli
Statüsü : Yüksek Lisans
Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Şükrü DOKUR

Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Şükrü DOKUR

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Faruk AĞKAN
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : İşletme
Bilim Dalı : Muhasebe ve Denetim
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : 107
Mezuniyet Tarihi :
Tez Danışmanı : Dr. Öğretim Üyesi Şükrü DOKUR

KATILIM BANKALARINDA MUHASEBE SİSTEMİ VE İSLAMİ MALİ KURULUŞLAR MUHASEBE VE DENETLEME KURUMUNUN (AAOIFI) TÜRKİYE'DEKİ FİNANS KURUMLARINA ETKİLERİ: TÜRKİYE-BAHREYN KARŞILAŞTIRMASI

Katılım Bankacılığı global finans sektöründe İslami bankacılık veya faizsiz bankacılık isimleri ile yayılmıştır. İlk olarak mısırdaki ortaya çıkmış ve daha sonra dünyaya yayılmış olan bu bankacılık şekli, İslam dininin özüne uymayan faiz ve faiz sistemi üzerine bina edilen modern finans sistemini Müslümanların benimseyememesi ve orta doğuya akan Petro-dolar dünya çapında yayılmasını hızlandırmıştır.

Ülkemizde 1985 yılında Özel Finans Kurumları adı altında faaliyet göstermelerine izin verilen bu finans kuruluşları, 1999 yılında banka statüsüne alınmış ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununa tabi tutulmuşlardır. Daha sonra yapılan kanun değişiklikleri ile 'katılım bankaları' ismini almışlardır. Nisan 2018 itibari ile ülkemizde faaliyet gösteren 5 Katılım Bankasının toplam 1.035 şubesi, 15.076 çalışanı bulunmaktadır. Katılım bankalarının konvansiyonel bankalarından temel esaslar itibari ile ayrılması, ayrı bir muhasebe sistemi ihtiyacı doğurmuştur. Bu nedenle BDDK tarafından bazı düzenlemeler yapılmış ve Katılım bankaları için ayrı bir hesap planı düzenlenmiştir.

Küreselleşen dünyada hızla yayılan İslami Bankacılık sistemi için, uluslararası geçerliliği olan muhasebe standartlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle 1991 yılında Bahreyn merkezli İslami Mali Kuruluşlar Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI) kurulmuş ve standart yayınlamaya başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki Katılım bankalarının muhasebe sistemini incelemek ve küresel İslami Bankacılık sektörüne entegrasyonunu irdelemektir. Sektörün öncüsü konumunda olan bankalarca uygulanan ve birçok ülkede uygulanması zorunlu olan AAOIFI standartlarının ülkemizde uygulanan Katılım bankaları muhasebe sisteminden farklılıklarını Bahreyn islami bankalarıyla karşılaştırma yolu ile ortaya koymaktır.

ABSTRACT

Name and Surname : Faruk Ağkan

University : Uludag University

Institution : Social Science Institution

Field : Business Administration

Branch : Accounting and Auditing

Degree Awarded : Master

Page Number : 107

Degree Date : / / 20.....

Supervisor (s): Şükrü Dokur

ACCOUNTING SYSTEM IN PARTICIPATION BANKS AND ACCOUNTING AND AUDITING ORGANIZATION FOR ISLAMIC FINANCIAL INSTITUTIONS (AAOIFI) AFFECTING FINANCE IN TURKEY: TURKEY-BAHRAIN COMPARISON

Participation Banking has spread in the global finance sector with Islamic banking or interest-free banking. This banking first emerged in corn and then spread to the world accelerated the worldwide spread of the petrodollar, which flows into the Middle East, and the Muslims can not adopt the modern financial system built on the interest and interest system that does not conform to the Islamic religion.

These financial institutions, which were allowed to operate under the name of Special Finance Institutions in our country in 1985, were taken into bank status in 1999 and subjected to the Banking Law No. 5411. With the subsequent amendments to the law, the Participation Banks took their name. As of April 2018, 5 participation banks operating in our country have a total of 1,035 branches and 15,076 employees. The separation of the participation banks from the conventional banks on the basis of the basic principles necessitated a separate accounting system. For this reason, some regulations were made by BRSA and a separate account plan was prepared for the participation banks.

For the Islamic Banking system, which has spread rapidly in the globalizing world, internationally accepted accounting standards were needed. For this reason, in 1991 Bahrain-based Accounting And Auditing Organization For Islamic Financial Institutions (AAOIFI) was established and started to publish standard.

The aim of this study was to investigate the participation banks in Turkey and accounting system to examine the global Islamic banking sector integration. The AAOIFI standards, which are applied to the banks which are in the forefront of the sector and which are obligatory to be applied in many countries, are to make differences in the accounting systems of the participating banks in our country by comparing them with Islamic banks in Bahrain.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TABLO LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANS

1. İSLAMİ FİNANS VE TARİHSEL GELİŞİMİ	4
1.1. İSLAMİ FİNANS	4
1.1.1. İslami Finans Kurumları ve İslami Finans Kurumlarının Oluşumunda Etkili Olan Etmenler	4
1.1.2. İslami Finans Kurumlarının Taşınması Gereken Özellikler	6
1.2. İSLAMİ (FAİZSİZ) BANKALAR İLE KONVANSİYONEL (MEVDUAT) BANKALAR ARASINDAKİ FARKLAR	8
1.3. İSLAMİ FİNANSIN TARİHSEL GELİŞİMİ	9
1.4. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI	12
1.4.1. Özel Finans Kuruluşları	12
1.4.2. Katılım Bankaları	14
1.5. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI	18
1.5.1. Albaraka Türk Katılım Bankası	18
1.5.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası	19
1.5.3. Türkiye Finans Katılım Bankası	20
1.5.4. Ziraat Katılım Bankası	20
1.5.5. Vakıf Katılım Bankası	21
1.6. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ (TKBB)	21
1.7. KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ	22

1.7.1. Vadesiz (Cari) Katılım Hesabı.....	22
1.7.2. Vadeli (Ticari) Katılım Hesabı	23
1.7.3. Altın Hesabı	23
1.8. FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ.....	23
1.8.1. Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı)	24
1.8.2. Muşaraka.....	25
1.8.3. Murabaha	26
1.8.4. Finansal Kiralama (Leasing-İcara)	27
1.8.5. Selem Satışı.....	27
1.8.6. İstisna	28
1.8.7. Teverruk.....	28
1.8.8. Komodite ve Ters Murabaha	29
1.8.9. Mal Karşılığı Vesaikin Alımı	29
1.8.10. Sukuk	29
1.8.11. Katılım Bankalarının Diğer Ürün ve Hizmetleri	31
1.9. ÜRÜN VE HİZMETLERİN FİYATLANDIRMASI	32
1.10. DİĞER ÜLKELERDE İSLAMİ (FAİZSİZ) BANKACILIK.....	33
1.10.1. Bahreyn ve Diğer Körfez Ülkeleri.....	33
1.10.2. Mısır.....	34
1.10.3. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE).....	35
1.10.4. Endonezya- Malezya.....	35
1.10.5. İran- Pakistan	37
1.10.6. Amerika Birleşik Devletleri (ABD).....	37
1.10.7. İngiltere ve Diğer Avrupa Ülkeleri.....	38

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARI MUHASEBE SİSTEMİ

2. KATILIM BANKALARI MUHASEBE SİSTEMİ.....	40
2.1. MALİ POLİTİKALAR	42
2.2. KATILIM BANKALARINCA UYGULANACAK TEK DÜZEN HESAP PLANI	43
2.3. TEK DÜZEN HESAP PLANI İZAHNAMESİ	45

2.3.1. Dönen Değerler	45
2.3.2. Krediler	46
2.3.3. Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler	47
2.3.4. Katılım Fonu Ve Diğer Yabancı Kaynaklar	48
2.3.5. Özkaynaklar	49
2.3.6. Kâr Payı Gelirleri	49
2.3.7. Kâr Payı Giderleri	50
2.3.8. Kâr Payı Dışı Gelirler	50
2.3.9. Kâr Payı Dışı Giderler	50
2.3.10. Finansal Durum (Bilanço) Dışı Hesaplar	51
2.4. MALİ TABLOLAR	51
2.5. MEVDUAT BANKALARINDAN FARKLILIKLAR	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİ MALİ KURULUŞLAR İÇİN MUHASEBE VE DENETİM ORGANİZASYONU (AAOIFI)

3. İSLAMİ MALİ KURULUŞLAR İÇİN MUHASEBE VE DENETİM ORGANİZASYONU (AAOIFI)	55
3.1. İSLAMİ MUHASEBE VE TARİHSEL GELİŞİMİ	55
3.2. FİNANSAL KURULUŞLAR İÇİN MUHASEBE VE DENETİM ORGANİZASYONU (AAOIFI)	58
3.2.1. Organizasyon Yapısı	61
3.2.2. Üyelik ve Üyeleri	68
3.3. STANDART YAYINLAMA SÜRECİ	72
3.4. YAYINLANAN STANDARTLAR	74
3.4.1. Şeri'a Standartları	75
3.4.2. Muhasebe Standartları	75
3.4.3. Denetim Standartları	77
3.4.4. Yönetişim Standartları ve Etik Kodlar	79
3.5. YAYINLANAN STANDARTLARIN UYGULANABİLİRLİĞİ	80
3.6. AAOIFI STANDARTLARININ UYGULANABİLİRLİĞİNİN DENETİMİ	93

3.7. AAOIFI STANDARTLARININ ÜLKEMİZDEKİ KATILIM BANKALARINA ETKİSİ	94
3.7.1. Genel Ekonomi Üzerine Etkisi	94
3.7.2. İslami Finans Kuruluşları İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu'nun (AAOIFI) Katılım Bankaları Üzerine Etkisi	94
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
UYGULAMA	
4. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI İLE BAHREYN İSLAMİ BANKALARI KARŞILAŞTIRMASI.....	96
4.1. BAHREYN'DE FİNANSAL SİSTEM VE İSLAMİ BANKACILIK	96
4.2. BAHREYN İSLAMİ BANKALARINDA MUHASEBE SİSTEMİ.....	97
4.3. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI İLE BAHREYN İSLAMİ BANKALARI KARŞILAŞTIRMASI	98
4.3.1. Kuruluş İşlemleri Açısından Karşılaştırma.....	98
4.3.2. İslami Finansal Kuruluşlar İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) İle İlişkileri Açısından Karşılaştırma	99
4.3.3. Finansal tablolar.....	99
4.3.4. Faaliyet Alanları	100
4.4. MUHASEBE ORGANİZASYONLARI.....	100
4.5. MUHASEBE DENETİMİ	102
4.5.1. Bağımsız Denetim.....	102
4.5.2. İç Denetim.....	102
4.6. DENETİM SONUÇLARININ RAPORLANMASI.....	103
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	105
KAYNAKÇA.....	108
EKLER.....	112
EK-1. AAOIFI TARAFINDAN YAYINLANAN STANDARTLARIN LİSTESİ.....	112
EK-2: AAOIFI TARAFINDAN YAYINLANAN TASLAK FİNANSAL TABLOLAR	114
EK-3: BAHREYN'DE FAALİYET GÖSTEREN İSLAMİ BANKALAR	118

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. İslami Bankalar ile Mevduat Bankaları Arasındaki Farklar.....	9
Tablo 1.2. Türkiye Katılım Bankaları Mukayeseli Mali Veriler.....	19
Tablo 2.1. Katılım Bankaları Tek Düzen Hesap Planı.....	46
Tablo 2.2. Katılım Bankaları Hesap Planı ile Mevduat Bankaları Hesap Planı Arasındaki Farklar	55
Tablo 3.1. Denetçinin Mesleğini İcra Ederken Uyması Gereken Etik İlkeler.....	81
Tablo 3.2. AAOIFI FAS ile IFRS Arasındaki Temel Farklar.....	86
Tablo 3.3. Zekat Tabanı Belirlemede Kullanılacak Hesaplar ve Değerleme Yöntemi.....	92
Tablo 3.4: Zekat Tabanı Belirlemede Kullanılacak Hesaplar ve Değerleme Yöntemi 2.....	92
Tablo 3.5. Katılım Bankaları Sermayesi ve Yabancı Sermayesi.....	94
Tablo 4.1. Bahreyn İslami Bankaları ile Türkiye Katılım Bankaları Muhasebe Sisteminin Karşılaştırılması.....	104-105

KISALTMALAR

BDDK:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
AŞ:	Anonim Şirket
GSYİH:	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
BDS	Bağımsız Denetim Standartları
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
BD:	Bahreyn Dinarı
CCB	Bahreyn Merkez Bankası
BAB	Bahreyn Bankalar Birliği
İKB:	İslam Kalkınma Bankası
MSUGT:	Muhasebe Sistemleri Uygulama Genel Tebliği
TC:	Türkiye Cumhuriyeti
THP:	Tek Düzen Hesap Planı
TMS:	Türkiye Muhasebe Standartları
TFRS:	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TL:	Türk Lirası
TP:	Türk Parası
YP:	Yabancı Para
DESİYAB:	Devlet Sanayi ve İŞçi Yatırım Bankası
TTK:	Türk Ticaret Kanunu
TKBB:	Türkiye Katılım Bankaları Birliği

IASB:	Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi
IFRS:	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
IFRS for SMES:	Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
GAAP:	Yerel Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
LMC:	Likidite Yönetim Merkezi
IIFM:	Uluslararası İslami Finansal Piyasalar
IIRA:	İslami Uluslararası Derecelendirme ajansı
AAOIFI:	Accounting Auditing Organizations for İslamic Financial Institutions , (İslami Finansal Kuruluşları için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu)
AAOIFI FAS:	AAOIFI Muhasebe Standartları
AAOIFI ASIFI	AAOIFI Denetim Standartları

GİRİŞ

Fon açığı olan kişilerle fon arz ederek gelir elde etmek isteyen kişilerin bulunduğu karmaşık sisteme "Finansal Sistem" denmektedir. Dünyada finans kurumlarının temelini teşkil eden faizin İslam dininde haram kılınmış olması, Müslüman ülkelerde ayrı bir finans sisteminin oluşumuna neden olmuştur. "İslami banka", "katılım bankaları" veya "faizsiz finans kuruluşları" adıyla anılan bu finans kuruluşları faizsiz, İslami esaslara uygun işlem yapmalarından ötürü diğer finans kuruluşlarından ayrılmaktadırlar. Bu nedenle İslami bankalar; mevcut sitemde İslami esaslara uygun olan yöntemler veya kendilerine has geliştirdikleri yöntemlerle müşterilerine hizmet sunmaktadır.

İslamiyet'te faiz; nakit ve nakit benzerleri ile yiyecek, içecek mallarında sözleşmeye konu malın fazlasının alınması/verilmesi işlemidir. Bir hadis-i şerifte: "Altın altınla, gümüş gümüşle buğday buğdayla, arpa arpayla, hurma hurmayla, tuz tuzla başa baş misliyle peşin olarak satılır. Kim arttırır veya arttırılmasını talep ederse faize girmiş olur; bu işte, alan da veren de aynıdır¹." şeklinde buyrulurken faizi alanın ve verenin aynı konumda olduğu belirtilmiştir. Veda Hutbesi'nde ise: "Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine versin. Faizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Fakat aldığınız borcun aslını ödemek gerekir. Ne zulmediniz ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emriyle bundan böyle faizcilik yasaktır. Cahiliye döneminden kalma bu çirkin âdetin her türlü ayağımın altındadır. İlk kaldırdığım faiz de Abdülmuttalib'in oğlu amcam Abbas'ın faiz alacağıdır." Yine bir Hadis-i şerifte; "Allah faizi yiyene ve yedirene lânet etsin²." mealinde rivayet edilmiştir.

İslamiyet beşer tabakaları arasındaki ekonomik dengeyi faizin haram olması ve zekâtın farz kılınması ile sağlamıştır. Nitekim İslam tarihinde bu iki düstura ittiba (uygulama) edildiğinde İslam memleketlerinde refah düzeyi buldukları dönem için en yüksek seviyeye çıktığı görülmektedir.

Küresel pazarda hizmet veren finans kurumlarından temel esas, verilen ürün ve hizmetler ve amaç olarak farklılık gösteren İslami finans sisteminde, muhasebe ve denetim standartları, etik ve kurumsal ilkeler açısından da farklı bir sistem ihtiyacı

¹ Müslim, (Mehmed Sofuoğlu), Hadis no: 82, s.108.

² Müslim, *Müsakat*, Hadis no:105. <http://www.ayethadis.com/faiz-yiyen-yediren-sahitlik-yapan/> (Erişim tarihi: 20.09.2017).

doğmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan "*Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu*" (AAOIFI) 1991 yılında Bahreyn'de kurulmuştur. AAOIFI tarafından şimdiye kadar 94 standart yayınlamış ve bu standartlar 45 ülkede zorunlu veya rehber konumunda kullanılmaktadır.

Türkiye'deki katılım bankaları yabancı sermaye kaynaklı olmaları ve bu sermayenin sahipleri, AAOIFI standartlarının uygulandığı ülkeler olması AAOIFI'nın Türkiye katılım bankalarını da etkilemesine neden olmuştur. Ayrıca mevcut Uluslararası Muhasebe Standartları (IAS), İslami bankalarda kullanılan yöntemler için yeterli olmaması gibi sebeplerle Türkiye, AAOIFI'ye üye olup AAOIFI standartları (AAOIFI FAS) TKBB ve KGK tarafından kurulacak olan bir heyetle Türkçeye çevrilerek katılım bankaları bünyesinde kullanılması planlanmaktadır.

Son yıllarda dünya ekonomisindeki payı hızlı bir şekilde artan ve 2007-2008 krizinden faizle çalışan bankaların büyük maddi kayıplarına rağmen, İslami bankaların bu krizi neredeyse kayıpsız geçirmeleri Katılım Bankacılığı üzerine yapılan bilimsel araştırmaları da artırmıştır. Yapılmış olan bilimsel çalışmalar üzerinde yaptığımız literatür taraması sonucunda:

Sellami ve Tahari (2017) Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) tarafından yayınlanan standartların Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki 38 İslami bankada 203 ölçüt ile uyumunu incelemişlerdir. Bu ülkelerde hem Uluslararası Muhasebe Standartları (IFRS) hem de AAOIFI tarafından yayınlanan standartlara (AAOIFI FAS) uyma zorunluluğu bulunmaktadır. Yaptıkları araştırma sonucunda standartlara uyma yönünden 203 kritere en yüksek varyansa Bahreyn sahip olmuş; sonra sırasıyla Suriye, Ürdün, Katar, Yemen, Filistin ve sudan gelmektedir.

Siswantoro (2015) öğrenci perspektifinden İslam muhasebesinin algısı ve farkındalığı üzerine yaptığı çalışmasında Endonezya'nın dünyada en büyük Müslüman nüfusa sahip olan ülkesi olması nedeniyle İslam muhasebesine rağbetin hızla arttığını klasik bankaların İslami finans kuruluşlarına dönüşmekte olduklarını belirtmiştir. Uygulama kısmında ise öğrencilerin çoğunun İslam muhasebesinden haberdar olmadığı

ve en dikkat çekici bulgu olarak da Müslüman öğrencilerin gayrimüslim öğrencilere nazaran İslam muhasebesi hakkında daha az bilgiye sahip oldukları sonucuna varmıştır.

Tenekeci (2017) Katılım Bankacılığının finansal istikrara etkisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda faizin ekonomik kriz riskini arttırdığını belirterek faizsiz bankacılığın finansal istikrara olumlu etki yapacağını belirtmiştir. Ayrıca faizsiz bankacılığın faiz oranlarının düşmesine, mütedeyyin kişilerin birikimlerinin ekonomiye kazandırılması ve banka müşterisi olarak bankacılık sektöründe müşteri portföyünün artış göstermesine, reel sektöre fon sağlandığından finansal istikrarın korunmasına, doğrudan istihdam ve reel sektörde istihdam artışı ile ülkemizdeki işsizliğin düşmesine, yatırımcılara alternatif finans imkanları sunduğunu belirtmiş ve Katılım Bankası sayısında, pazar payında, aktiflerindeki artışı delil olarak göstermiştir.

Can (2008) yapmış olduğu "Bir Ayet Işığında İslam Dininin Muhasebeye Bakışı" isimli çalışmasında İslam dininin muhasebeyi sadece nefis muhasebesi veya vicdan muhasebesi şeklinde görmesinden öte iktisadi yapı muhasebesini de yapılandırıldığını belirterek "Müdayene Ayeti" olarak bilinen Bakara Suresi 282. ayetinden İslam dininin muhasebeyi belirleyici ve yönlendirici olduğunu ve muhasebenin şekillenmesine olan katkısını belirtmiştir.

Erkuş ve Çenberlitaş (2016) İslami finans araçlarında olan sukukların muhasebeleştirilmesi üzerine yaptıkları çalışmada sukukun türleri açıklamışlardır. Ancak muhasebeleştirmede henüz AAOIFI tarafından sukuk muhasebeleştirilmesine dair standart yayınlanmadığı için Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) 7 ve 8 ile uygulamalarını yapmışlardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANS

1. İSLAMİ FİNANS VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. İSLAMİ FİNANS

Fon talebinde bulunan bireyler ile sahip oldukları fonları kullanarak gelir elde etmek isteyen kişilerin oluşturduğu karmaşık sisteme "Finans Sistemi" denmektedir. Günümüz finans sisteminin temelini faiz teşkil etmektedir. Çünkü fon arzında bulunanlar faiz yolu ile gelir elde etme amacı gütmektedirler. Küreselleşen dünya piyasasında artan arz, müşteri taleplerinin girişimci ve ürün üzerine olan etkisini arttırmıştır. Monopol pazarlarda ürün ve satıcıya göre hareket edilirken günümüz tam rekabetin hâkim olduğu pazar şartlarında müşterilere göre hareket etmek zorunlu bir durum haline gelmiştir. İslam dininin faizi yasaklamış olması Müslümanları İslamiyet'e uygun bir finans sistemi oluşturmaya sevk etmiştir.

İslami Finans; İslami esaslara uygun özünü Kur'an, Sünnet, İcma ve Kıyas'dan alan riba'nın (faiz) kesinlikle haram olduğu, malın kıymetinin nominal değerine eşit olduğu; kumar, alkollü içecekler gibi İslamiyet'in yasakladığı malların üretim, satış ve pazarlaması ile İslamiyet'in yasakladığı faaliyetlerden uzak tutulan finans sistemidir.

1.1.1. İslami Finans Kurumları ve İslami Finans Kurumlarının Oluşumunda Etkili Olan Etmenler

İslami finans kuruluşlarının ortaya çıkmasında etkili olan etmenleri dini etmenler, sosyo-kültürel etmenler, petro-dolar sermayeyi çekmek şeklinde üç başlık altında toplanabilir:

1.1.1.1. Dini Etmenler

İslami finans veya faizsiz bankacılık olarak bilinen bu finans sisteminin ortaya çıkmasındaki en büyük etmen dini etmenlerdir. Bütün hayat safhalarının içine girmiş olan dinin; insanlar arasındaki en büyük etkileşim olan ticari ve ekonomik hayatı düzenleyici kurallar koyması kaçınılmazdır. Bütün semavi dinlerde haram kılınmış olan faiz İslamiyet'te "Ekber-ül kebair" şeklinde tabir edilen en büyük yedi günahın biri sayılmıştır.

Yahudilikte sadece İsrail oğulları arasındaki borç işlemlerinde faiz uygulanması yasak kılınmış iken diğer milletlerden olanlarla yapılacak olan işlemler için helal

kılınmıştır. Hıristiyanlıkta ise faiz kesin bir şekilde yasaklanmış olmasına rağmen Martin Luther öncülüğünde başlayan Rönesans hareketleri sonucunda ortaya çıkmış olan Protestanlık'ta faiz meşru kılınmış, hatta ticari sermayenin arttırılması için teşvik dahi edilmiştir. İslam dininde ise Kuran'da geçen birçok ayetle faiz kesin hükümlerle haram kılınmış ve faizli işlem yapanlar cehennem azabı ile tehdit edilmişlerdir³.

Faizi Hazreti Muhammed şöyle tarif etmektedir: " Altın altınla, gümüş gümüşle, buğday buğdayla, arpa arpayla, hurma hurmayla, tuz tuzla başa baş misliyle peşin olarak satılır. Kim arttırır veya arttırılmasını talep ederse faize girmiş olur, bu işte, alan da veren de aynıdır⁴. " şeklindeki beyanıyla, faizin nakit ve nakit benzerleri ile aynı cins yiyecek ve içeceklerde yapılacak olan alışverişin misliyle yapılmaması durumunda ortaya çıktığı belirtilmiş, ayrıca faiz alan ve veren aynı kefeye konulmuştur. Yine Kuran'da geçen bazı ayetlerde sırf Allah rızası için ihtiyaç sahiplerine karşılıksız (faizsiz) borç vermek, Allah'a borç vermek şeklinde tabir edilmiş ve inananlar böylelikle faizsiz borç vermeye teşvik edilmiştir.

Kapitalist sistemin ürünleri olan mevduat bankalarının faiz temelli kurulmuş olması ve faaliyetlerini bu doğrultuda yürütüyor olması mütedeyyin halk kitlesini İslam dininde haram kılınmış olan riba (faiz) temelli faaliyet gösteren mevduat bankalarından uzak durmaya itmiştir⁵. Bu durum ise mütedeyyin kesimin sahip olduğu fonları "yastık altı" şeklinde tabir ederek ellerinde tutmalarına neden olmuştur. Bu da bu fonların ekonomik olarak atıl kalmalarına yol açmıştır. Ayrıca yine mütedeyyin halk kitlesi içinde fon açığı olanlar da aynı şekilde davranarak girişim ve yatırımlarından vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Piyasadaki bu açığı gören yatırımcılar İslami esaslara uygun bir finans sisteminin oluşumuna yönelmişlerdir.

1.1.1.2. Sosyo-kültürel Etmenler

Faiz, emek ve sa'y olmaksızın para ile para kazanmak olduğundan bu parayı emek ile birleştiren bireylerin kazançlarına ortak olmak anlamına gelmektedir. Sa'y ve sermaye çatışması beşer tabakaları arasında kopma ve uzaklaşmalara neden olmuştur. Sonuç olarak da toplum içindeki ekonomik dengenin bozulmasına ve ekonomik

³ Seme Ülkü, "Üç Smevi Dine Ait Prensiplerin Muhasebe Biliminin oluşumu üzerinde muhtemel etkileri", *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, Yıl:1, Cilt:1, Sayı:1, C. 1, S. 1 (2015), ss. 171-97. s. 7-12.

⁴ Müslim, ts., müsakat 82.

⁵ Özsoy, İsmail, (1997). Özel Finans Kurumları. Asya Finans Kurumu A.Ş., İstanbul. s. 189.

anlamda bireyler arasında uçurumların oluşumuna neden olmuştur⁶. Nitekim bugün bu durum gözler önüne serilmiş durumdadır. Devletler arasında da aynı durum söz konusudur. Sermaye sahibi gelişmiş ülkeler, faiz yoluyla elde ettikleri servetlerini katlarken fakir ülkeler de ise emeklerin karşılığı alınamamaktadır.

Tarihten gelen kültürel yapımızda bulunan yardımlaşma, dayanışma olgularını da zedeleyen bu mali uçurum kültürel yozlaşmalara ve insanların yalnızlaşmasına yol açmaktadır. Bu da toplum yapısının çökmesi ve insanların fert olarak zorluklarla savaşmasına neden olmuştur.

1.1.1.3. Petro-Dolar Sermayeyi Çekme

Gelişen teknoloji ile birlikte temel enerji kaynağı olan petrolün 1970'li yıllardan sonra fiyatı gittikçe artmıştır. Müslüman ülkelerde bulunan zengin rezervlerin küresel piyasaya sunulması ile bu ülkelere önemli dolar akışı olmuştur. Petro-dolar zenginleri şeklinde isimlendirilen bu sermaye sahipleri kendi ülkelerinde yatırım imkânı bulamamaları, sermayelerini yabancı ülke piyasalarında kullanmalarına yol açmıştır. Bu sermayeyi kendi ülkelerinde yatırıma dönüştürmek isteyen ülkeler oluşturdukları İslami usullere uygun ekonomik araçlarla petro-dolar akışını kendi ülkelerine çekmeye çalışmışlardır.

ABD'de Citibank ve Goldman Sachs, Birleşik Krallık'ta HSBC, Almanya'daki Deutsche Bank, İsviçre'deki Union of Switzerland, Hollanda'da Amro Bank, Avustralya'da ANZ Grindlays gibi petro-dolar sermayeyi kendi fonlarına katmak isteyen dünyanın büyük bankalarında faizsiz finansal araçların kullanımına başlanması buna örnek olarak gösterilebilir.

1.1.2. İslami Finans Kurumlarının Taşınması Gereken Özellikler

Finans işlemi yapan kurumların İslami finans kurumları sınıfına dâhil edilebilmesi için bazı özellikleri taşıyor olması gerekmektedir. Bu özellikler⁷; faizsiz olması, işlemlerin ticaret ile bağlantılı olarak yapılması, kâr zarar ortaklığı veya sermaye iştiraki şeklinde sermaye bağlantılı fon kullanımına dayalı olması, yatırımların ahlaka ve İslam şeriatına uygun olarak yapılması şeklinde sınıflandırılabilir:

⁶ Nursi Bediüzzaman Said, *Sözler*, 1. b., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2016. s. 449.

⁷ <https://sorularlaislamiyet.com/faiz-dinimize-gore-haramdir-su-anki-mevcut-sistemde-kar-zarar-ortakligi-sistemi-faize-girer-mi> (Erişim Tarihi: 08.08.2017).

1.1.2.1. Faizsiz Olması (Interest Free)

İslami finans kurumlarını mevduat bankalarından ayıran en önemli özellik faizsiz olmasıdır. Bu tür kurumların ortaya çıkmasında en önemli neden olan İslamiyet'in faizi şiddetli bir şekilde yasaklamasıdır. Bu amaçla açılmış olan finans kurumlarının taşıması gereken en önemli özellik faizsiz olmasıdır. Ancak bir finansal kurumda sadece işlemlerin faizsiz olması, İslami finans kuruluşu olması için yeterli değildir. Çünkü faizi yasaklayan tek din İslam olmadığı gibi İslamiyet'in ekonomik hayata yönelik tek düzenlemesi de faizin yasak olması değildir. Bu sebeple de İslami finans kurumlarını değerlendirirken İslam dininin ekonomik ve ticari hayat için yapmış olduğu bütün düzenlemelere geniş bir çerçeve ile bakmak gerekmektedir.

Ayrıca faiz paranın gelecekteki değeri ile ilişkili olması ve bunun önceden hesap edilebilmesinin mümkün olmaması her halükârda faizi alan veya veren kişilerden biri için zarar doğuracaktır. Ünlü iktisatçı Keynes ise faizin yatırımları azalttığı, faiz oranı ile yatırım oranının ters orantılı olduğunu belirtmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere faiz hem yatırımcı hem yatırım hem de ülke ekonomisi üzerine olumsuz bir etkiye sahiptir.

1.1.2.2. İşlemlerin Ticaret ile Bağlantılı Olması (Trade related)

İslamiyet ekonomik hayatın düzeni için Müslümanları ticarete çok teşvik etmektedir. Doğru tüccarlara büyük bir makam veren İslamiyet'in kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de "Halbuki Allah alış-verişi helal, faizi haram kılmıştır⁸." şeklindeki buyrukla faizsiz ticaretin helal olduğu belirtilmiştir. İslami finans kurumları da bu emir ve İlahî izinden hareketle yapacağı işlemleri ticaret ile bağlantı kurarak yapmaktadırlar. Finans kurumlarının temel amacı kullanılan fonlar aracılığı ile gelir elde etmektir. Bu kurumlar beklenen bu geliri İslami finans kurumlarında fon kullandırma işlemlerini ticari işlemlere dönüştürmek ve buradan haram kılınmış olan faiz geliri yerine İslamiyet'in helal kıldığı kâr payı suretiyle gelir elde etmektir. Fon kullandırılırken veya toplarken verilecek olan kâr payları işlemlere ticari bir nitelik yüklemektedir.

1.1.2.3. Kâr-Zarar Ortaklığı veya Sermaye İştiraki Şeklinde Sermaye Bağlantılı Fon Toplama ve Kullandırma (Equaty-Related)

İslam dininde kurulacak olan ortaklığın sonucunda bütün ortakların kâra ortaklık oranı kadar zarara da ortak olması gerekmektedir. Ticari faaliyetler için fon kullandırılırken sadece kâra ortak olmak, ticari faaliyeti, faizli işleme

⁸ Mealli Kur'an-ı Kerim, *Bakara sûresi* 275. Ayet. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınevi.

dönüştüreceğinden sermayeyi ortaya koyacak olan finans kuruluşu kâra ortaklık oranı nispetinde zarara da ortak olması gerekmektedir.

Bu noktada finans kuruluşları bu tür işlemler için geniş bir ön etüt yapmalı ve ihtimalleri iyi bir şekilde değerlendirmelidir. Etüt ve fizibilite çalışmaları risk oranı alanında ihtisas sahibi kişilerce yapılmalıdır. Ortaklık kurulacak kişi veya kuruluş da en az iş değerlendirmesi kadar bütün yönleri ile irdelenmelidir. Ayrıca burada yatırım sonunda ortaklar arasındaki gelir dağılımı oranlarla yapılmalıdır tutar olarak olmamalıdır.

1.1.2.4. Yapılacak Olan Yatırımların Ahlaka ve İslam Şeriatına uygun olması

Ticari faaliyetlerde bulunan yatırımcıların toplumsal ve bireysel ahlakı bozacak veya İslam dininde yasaklanmış faaliyet alanlarında yatırım yapmaları İslamiyet'te yasaklanmıştır. Bir Hadis-i Şerif'te içkiyi satan ve taşıyanın içenle aynı konumda tutulması buna örnek olarak gösterilebilir. Bu sebeple İslami finans kurumlarının yapacağı kâr zarar ortaklıkları veya sermaye iştirakleri, toplum ahlakını bozacak İslamiyet'in ruhunu rencide edecek⁹; silahlanma, alkol, kumar, pornografik içerikten uzak; sadaka verici, toplumsal düzeni sağlayacak özellikleri taşıması gerekmektedir.

1.2. İSLAMİ (FAİZSİZ) BANKALAR İLE KONVANSİYONEL (MEVDUAT) BANKALAR ARASINDAKİ FARKLAR

İslami bankalar ile konvansiyonel bankalar üzerine bina edildikleri esasların farklı olması nedeni ile birçok farklılık göstermektedirler. Çünkü mevduat bankaları sadece faaliyet gösterdikleri ülke içinde onlar için çıkarılmış kuralları esas alarak faaliyetlerini sürdürürlerken, İslami bankalar bu kurallardan başka İslam hukukunu da esas almak zorundadırlar. Bu noktadan İslami bankalar ile mevduat bankaları temel esas ve altyapıdan farklılık göstermektedirler. Dolayısı ile temeldeki bu farklılıklar bütün sistem içerisinde farklılıklar doğurmuştur.

Mevduat bankaları kapitalist sistemin ürünü iken, İslami bankalar İslam medeniyetinin ürünleridir. Bu iki sistem arasındaki en önemli fark olarak; İslam medeniyeti toplumsal refahı ön plana alırken, kapitalist sistem bireysel refahı ön plana çıkarmaktadır. Katılım bankaları kendilerine temel esas aldıkları İslam dini

⁹ Leon James Bynum, "Islamic Finance", *Salem Press Encyclopedia*, 2013, <http://ekutuphane.uludag.edu.tr>. (Erişim Tarihi: 26.12.2017).

çerçevesinde toplumsal faydayı ön plana çıkararak müşterilerine yaklaşırken, mevduat bankaları bireysel faydayı ön plana çıkararak müşterilerine yaklaşmaktadırlar

Tablo1.1: İslami Bankalar İle Mevduat Bankaları Arasındaki Farklar

İSLAMİ BANKALAR	KONVANSİYONEL BANKALAR
Değer değişimi ve alışveriş aracı olan para bir emtia değildir. Bu nedenle hiçbir şekilde satılamaz, kiralanamaz.	Para kıymetli bir mali değerdir. Bu nedenle satılabilir, kiralanabilir.
Fiyatlandırma, emtia ticareti ve verilen hizmet sonucu elde edilen kâr ile belirlenir. Fiyatlandırmada en büyük etken piyasa şartlarıdır.	Sermayenin zaman değeri nedeni ve paraya verilen emtia anlamı nedeni ile fiyatlandırma faiz temelli yapılmaktadır. Fiyatlandırmayı belirleyen en büyük etken enflasyondur.
Kâr/zarar paylaşımı temelli faaliyetler gösterilir. Banka ticaret veya yatırım'da kâra ortak olduğu gibi ortaya çıkabilecek zarara da aynı oranda ortaktır.	Banka para alışverişi yapar, zarar olsa bile banka sözleşmede belirtilen faiz miktarını alır.
Sözleşmeler, finansman sağlanan yatırım veya ticaret esas alınarak yapılır. Dolayısı ile banka paranın kullanıldığı yere göre fon kullanır ve fon kullanımını takip eder.	Sözleşmeler banka ile kişi veya şirket esas alınarak yapılır. Banka fonu kişi veya şirkete kullanır ve fonun kullanıldığı yerle ilgilenmez.
Verilen ürün ve hizmetler ticaret ile bağlantılı ve ticaret amaçlı yapılmaktadır.	Verilen ürün ve hizmetle faiz getirisi elde etmek amaçlı yapılır.
Sözleşme İslami ticaret hukukuna ve Türk Ticaret Kanununa uygun olmalıdır.	Sözleşmeler Türk Ticaret Kanununa uygun olmalıdır.
Fon kullanılırken yatırım ve ticaret amaç edinildiğinden ekonomik büyüme ve gelişmeye katkı sağlar.	Parayı bir emtia olarak kullandıkları için yatırım ve ticaret ile çok ilgilenmezler.

Kaynaklar: Arabacı Nihat, *Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi*, (Yüksek Lisans Tezi Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2007.

Tunahan Avcı, Aktaş Metin, "Katılım Bankalarının Kâr Payı Ödemeleri İle Mevduat Bankalarının Faiz Ödemelerinin Birbirine Yakın Olmasının Nedenlerinin Araştırılması", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 4 (2015), ss. 41-51.

Katılım bankalarının mevduat bankalarından farklı olarak faiz getirisi yerine kâr payı dağıtması verilen ürün ve hizmetlerde de farklılıklar meydana getirmiştir. Faiz esaslı oluşturulan yöntem ve ürünler İslami bankalar tarafından kullanılamaması, katılım bankalarını yeni ürün ve hizmetler geliştirmeye sevk etmiştir.

1.3. İSLAMİ FİNANSIN TARİHSEL GELİŞİMİ

İslami finansın temelleri de diğer İslami öğelerde olduğu gibi İslamiyet'in ilk yıllarında atılmıştır. İslamiyet'in ilk indiği yer olan Mekke o zamanki önemli ticaret merkezlerinden biri ve halkı ise genel olarak ticaret ile uğraşmaktaydı. Ticaret ile uğraşan bir toplum için en önemli değerler arasında finansal kaynak ve finans

hareketleri gösterilebilir. Bu durum ise yeni nazil olan İslam dininin ticaret ve finans alanında önemli yenilikler yapmasını sağlamıştır.

İslam dininde Müslümanlar arasında yardımlaşma esas olmakla birlikte Kur'an'da bir Müslüman'a borç vermek, Allah'a borç vermek şeklinde değerlendirilmiş ve bunun karşılığının Allah tarafından kat kat ödeneceği belirtilmiştir¹⁰. Müslümanlar arasındaki ilk finansal hareketler bu ayetin emri ile tamamen yardımlaşma amacı taşımış ve hiçbir gelir beklentisi olmadan yapılmıştır.

O dönemde ticaret ile uğraşan Müslümanlar ticari panayırlara katılır, kervanlarla başka yerlere ticari mal götürür, oralardan da mal alıp dönerlerdi. Bu tür yolculuklar uzun süreli olması sebebiyle Müslümanlar kıymetli eşyalarını güvendikleri emin birilerine emanet etmekteydiler. O zamanda Muhammed-ül Emin sıfatıyla tanınan Peygamber Efendimize birçok emanetler bırakılıyordu. Hazreti Muhammed'in vefatından sonra kendisine en çok emanet bırakılan Aşere-i Mübeşşereden Zübeyir bin Avvam olmuştur. Zübeyir bin Avvam kendisine emanet bırakmak isteyenlere yanına bırakmak istediklerini emanet olarak değil "karz"¹¹ olarak kabul ettiğini belirterek, hem bu malların zayi olması ihtimaline karşı emanete hıyanet etmiş olmaktan kendini kurtarmış, hem de büyük bir tüccar olması hasebiyle bu malları kendi ticaretinde kullanmıştır. Bu durum bazı âlimler tarafından bireysel bir banka gibi tefsir edilmiştir. Görüldüğü üzere İslamiyet'in ilk yıllarında karşılıksız borç, karz gibi finansal araçlarla bireysel finans işlemleri yapılmıştır. Hicretten sonra bir şehir devleti haline bürünen Medine'de finans işlemleri "Beyt-ül mal" merkezli yapılmaktaydı.

Devlet hazinesi özelliğini taşıyan beyt-ül mal gelirlerinin çoğu zekât, sadaka ve ganimetlerden oluşmaktaydı. Bu gelirler; yol, çeşme, hamam, ibadethane gibi halkın genel kullanımına sunulan hizmetler ile yetim, fakir, yoksullar gibi ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılamada kullanılırdı.

Emeviler dönemine gelindiğinde ise topraklar genişlemiş, tebaa artmıştı. Bu dönemde Beyt-ül mal; emisyon işlemlerinin yapıldığı, ihtiyat fonlarının tutulduğu,

¹⁰ http://www.kuranmeali.org/2/bakara_suresi/245.ayet/kurani_kerim_mealleri.aspx (Erişim tarihi: 26.12.2017).

¹¹ Verilen bir emanetin kullanım hakkının da emanet ile beraber emanetçiye geçmesi şeklinde tanımlanır. Emanet aynıyle değil misliyle iade edilir.

üreticiye kredinin verildiği ve takas işlemlerinin yapıldığı yerd. Halk arasında cehbez veya sarraf şeklinde adlandırılan bir meslek ortaya çıkmış ve bunlar bir nevi özel banka işlemleri yapmışlardır.

Cehbezler devlete kredi verecek kadar büyüme imkanı bulmuşlardı. Sarraflar ise daha çok esnaf ve tacirlerin finans ihtiyaçlarını karşılamak için onlara krediler veriyorlardı. Bunu yapmak içinse mevduat karşılığında senet alıyor veya çek verilmekteydi. Esnaf ve tüccarlar ödemlerinde bunları kullanıyorlardı. Bu dönemde para nakli suflece (poliçe), ve sakk (çek) aracılığıyla yapılmaktaydı. Bir nevi rehin işlemi mahiyetini taşıyan Muhatara işlemi yapılmakta ve bu şekilde finans sistemi faizden korunmaktaydı.

Abbasiler dönemine gelindiğinde ise¹² ülke sınırları batıda Atlas Okyanusu'nu aşmış Paris yakınlarına kadar gidilmiş, doğuda ise Çin'e kadar fetihler yapılmıştı. Fethedilen ülkelerin ve Müslüman olan toplumların ekonomik ve finansal yapılarına varis olunmuş ve bunların İslam'a uyan yönlerinin karışımı ile yeni bir iktisadi ve finansal yapı oluşturulmuştu. Haçlılar aracılığı ile dünyaya yayılan bu sistem günümüz çağdaş finans sistemine de temel teşkil etmiştir.

Talas Savaşı'nın ardından İslamiyet'e giren Türkler Abbasiler döneminde kritik noktalarda görev almış özellikle askeri alanda ön plana çıkmışlardı. Büyük Selçuklu Devleti ve Anadolu Selçuklu Devleti iktisadi ve finans alanlarında Abbasilerden etkilenmiş ve Türk kültürünü İslam kültürüne uyarlayarak yapılanmışlardır. Osmanlı Devleti sosyal ve ekonomik olarak Selçukluların devamı gibi görülse de yükselme dönemi ve halifelik sonrasında sınırların genişlemesi ve nüfusun artması yeni düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Bu dönemde para vakıfları, eytam sandıkları¹³, avarız sandıkları¹⁴, lonca teşkilatları gibi yardım ve mali yapıya korumak amaçlı ekonomik girişimler karşımıza çıkmaktadır¹⁵. Halk arasındaki yardımlaşmalar, örfi kurallar ve akrabalık bağları

¹² <https://islamekonomisi.org/abbasiler-750-1258/> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

¹³ Eytam sandıkları: yetimlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulmuş yapılanmalardır.

¹⁴ Avarız vergileri için köylülerin, mahallelerin kendi aralarında kurmuş oluşturdukları yardımlaşma aracıdır.

¹⁵ <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/319956> (Erişim Tarihi: 14.10.2017).

temelinde yapılmaktaydı. Ayrıca Osmanlının son dönemlerinde "Galata Bankerleri" bankacılık faaliyetlerini yürütmüşlerdir.

20. yüzyılda ise; İslam ülkelerinde mali yapıya daha çağdaş bir şekil verilme istenmiştir. İlk defa 1942 yılında Malezya'da daha sonra 1950'lerde Pakistan'da faizsiz bankacılık teşebbüslerinde bulunulmasına rağmen başarıya ulaşamamıştır. 1963 yılında ise Mısır'ın Mit Gamr kasabasında kırsal kesimdeki üreticileri tefecilerden kurtarmak amaçlı olarak Almanların II. Dünya Savaşı'ndan sonraki ekonomik gelişimlerinden etkilenen Ahmed en-Naccar tarafından Alman tasarruf bankalarının İslami prensiplerine uyarlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Almanların desteğiyle kurulan bu bankadan faizsiz banka kurulma amacının öğrenilmesi, desteğin kesilmesine neden olmuştur. Desteğin kesilmesinden sonra 1967'de kapanan banka arkasından gelecek olan faizsiz bankalara model olmuştur.

İlk çağdaş faizsiz finans kurumu ise; Suud kralı Kral Faysal döneminde Müslüman ülkelerin kamusal finans problemlerine çözüm sunmak amacıyla, 1975'de aralarında Türkiye'nin de bulunduğu ülkeler tarafından Cidde'de kurulmuş olan İslam Kalkınma Bankası (İKB) olmuştur. Daha sonra İKB'nin özek sektöre kredi vermemesi üzerine bu boşluğu doldurmak için; Suudi, Kuveytli, Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki zengin Müslümanların teşebbüsüyle 1981 İsviçre'nin Cenevre kentinde 'Dar Al-Maal Al-İslâmi' kurulmuştur¹⁶. Bu teşebbüs Orta Doğu'da Dallah Baraka gurubu gibi birçok grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu gruplaşmalar faizsiz finansın Orta Doğu'da hızla yayılmasını sağlamıştır. Günümüzde dünyada faizsiz işlem gören 135 finans kurumu bulunmakta ve bunlar 150 milyar doların üzerinde aktif büyüklüğe ulaşmışlardır¹⁷. Bu büyüklük her geçen gün artmakta ve faizsiz bankacılık sistemi dünya genelinde yayılmaktadır.

1.4. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI

1.4.1. Özel Finans Kuruluşları

Türkiye'de İslami kurallara uygun olan finansal araçlarla bankacılık faaliyetleri yürüten kuruluşlar "katılım bankaları" şeklinde adlandırılmaktadır. Bu bankalar İslami finans sistemini Türkiye'de uygulamaktadırlar. Ülkemizde kökü 1960'lı yıllara kadar

¹⁶ <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/287159> (Erişim Tarihi: 16.10.2017).

¹⁷ <http://www.gifr.net/publications/gifr2017/intro.pdf> (Erişim Tarihi: 08.06.2018).

dayanan faizsiz finans sistemi o yıllarda küçük girişimler halinde kalmış, yeterli büyüme imkânı bulamamıştır Türkiye’de kâr/zarar katılma ortaklığına dayalı çalışan ilk banka Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası’dır (DESİYAB). DESİYAB Avrupa’da çalışan işçilerin birikimlerini yatırıma dönüştürmek amacıyla 1975 senesinde kurulmuştur. Ancak 1978 yılından sonra faizli olarak çalışmaya başlamış ve kuruluşun amacında değişiklikler yapılmıştır¹⁸.

1980’li yıllarda dünya çapında artan faizsiz bankalar büyük bir ivme ile başarıya ulaşmış ve bu Türkiye’de de faizsiz bankacılık alanında girişimlerin başlamasını hızlandırmıştır. Ülkemizde 16 Aralık 1983 tarihinde çıkarılan 83/7506 sayılı karar hükmündeki kararname ile faizsiz bankaların "Özel Finans Kurumları" adıyla işlem yapabilmelerine izin verilmiştir. Bu yasa ile Özel finans kuruluşlarının organizasyon yapısı ve denetim yetkisi TC. Merkez Bankası ile Hazine Müsteşarlığına verilmiştir.

25 Şubat 1985 tarihinde hukuki sürecin tamamlanmasıyla Türkiye’de; 1985 yılında Albaraka Türk ve Faysal Finans, 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf, 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu, 1995 yılında İhlas Finans, 1996 yılında Asya Özel Finans olmak üzere toplam 6 Özel Finans Kurumu kurulmuştur.

Hukuki yapıları 83/7506 sayılı karar hükmünde kararname ile düzenlenmiş olan Özel Finans Kuruluşları, 19 Aralık 1999 tarihinde çıkarılan 4491 sayılı kanun ile 4389 sayılı Banka Kanunu’nun kapsamına alınmıştır.

Özel finans kurumlarının çalışma şartlarıyla alakalı olarak 4672 sayılı Bankacılık Kanunu ile yürürlüğe koyulan Güvence Fonu’yla alakalı olarak 24.04.2003 tarihinde 25088 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 4842 sayılı vergi kanununda yapılan değişiklik ile Güvence Fonu, gelir vergisi, kurumlar vergisi ve diğer tüm muhtelif vergilerden, resim ve harçtan muaf hale getirilmiştir¹⁹. Yapılan bu düzenlemeler ile özel finans kurumları Türkiye genelinde şubeler açmış ve hızla yayılmıştır.

¹⁸ M. Gündüz Sevilgen, “Özel Finans Kurumları”, *Hilal Dergisi*, C. 275, S. 23 (1985), s. 25.

¹⁹ Arabacı Nihat, *Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi*, (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2007. s. 49-50.

1.4.2. Katılım Bankaları

1.4.2.1. Hukuki Durumları

Özel finans kuruluşları çıkarılan, 5411 sayılı bankacılık kanununun 3. maddesi; özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri katılım bankaları şeklinde isimlendirilmiştir²⁰. Hukuki açıdan diğer bankalarla aynı statüye getirilmiştir.

Bu kanun ile denetimleri BDDK'ye geçen katılım bankalarının muhasebe uygulamaları için 2004'te tek düzen hesap planı yayınlanmış ve mevduat bankaları gibi katılım bankalarına da bu hesap planını uygulama zorunluluğu getirilmiştir.

Bankacılık kanununun 48. maddesinde ise birinci fıkrada kredi kavramı geniş bir şekilde açıklandıktan sonra katılım bankalarında uygulanan fon kullandırma yöntemleri de kredi grubuna dâhil edilmiştir. Fon sahiplerinin güvenliğini sağlamak amacıyla bankalar tarafından kullanılacak fonlar için bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar riskli yatırımlarda veya kendi yatırımlarında kullanımını kısıtlamaktadır. Yine bu kısıtlamaların haricine çıkılması durumunda uygulanacak yaptırımlar da belirlenmiştir.

1.4.2.2. Organizasyon Yapıları

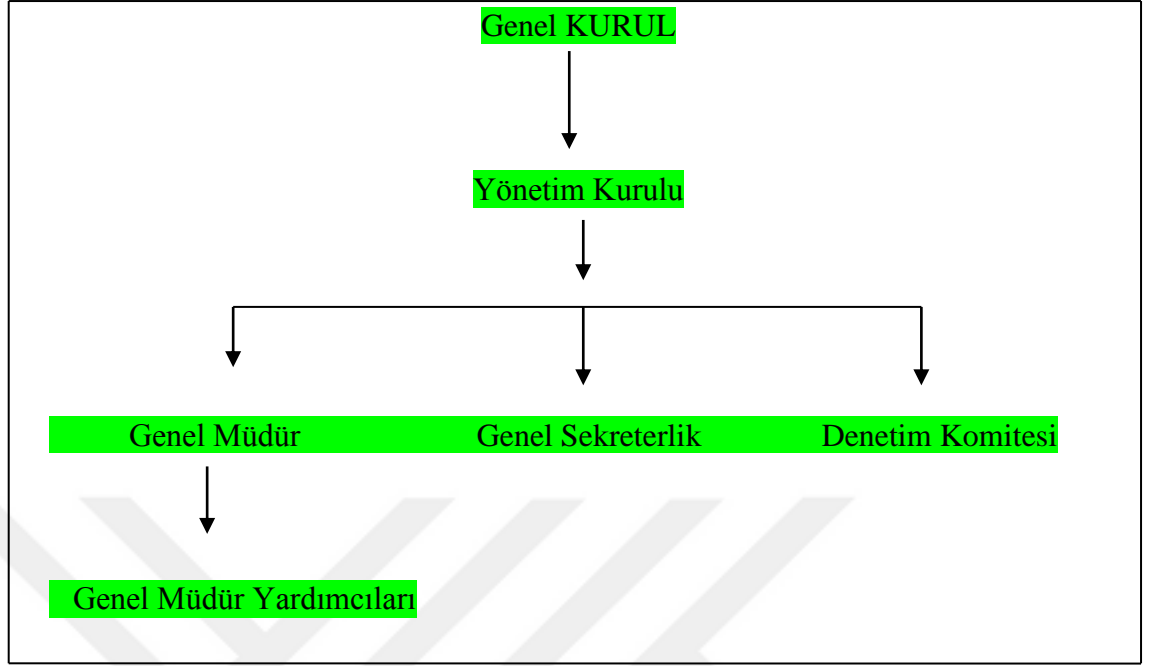
1983 yılında çıkarılan 83/7506 sayılı yasa ile özel finans kuruluşlarının organizasyon yapıları Merkez Bankası ile Hazine Müsteşarlığına verilmiştir 19.12.1999 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe sokulan 2391 sayılı yasa ile 83/7506 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmış olmasına rağmen yeni mevzuat sürecinde eski mevzuatın bankacılık kanuna aykırı olmayan maddelerinin kullanımına izin verilmiştir.

Faaliyet izninin alınabilmesi için BDDK güçlü, birikimli ve tecrübeli bir yönetim organizasyon yapısını aramaktadır²¹. Ayrıca anonim şirket olarak faaliyet göstermeleri gerektiği için anonim şirketler için gereken yönetim organizasyon şartlarının da yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Katılım bankalarında organizasyon üst kurul, bölge müdürlükleri ve şube organizasyonları şeklinde hiyerarşik bir yapı olarak düzenlenmiştir. Üst kurul organizasyon şeması aşağıda **Şekil 1.1.** de gösterildiği gibidir.

²⁰ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 3. Madde.

²¹ Ayrıntılı Bilgi için Bakınız: Haşim Bağcı, *Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarının Karlılık Performanslarının TOPSİS Yöntemi İle Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013.

Şekil 1.1. Katılım Bankaları Organizasyon Şeması

Kaynak: Haşim Bağcı, *Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarının Karlılık Performanslarının TOPSİS Yöntemi İle Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013. s. 49-50.

Bankanın tüm temsilcilerinden oluşan genel kurul; yedi kişilik yönetim kurulunu belirler, genel müdürü seçer, genel sekreterlik ve 2 kişilik denetim komitesini atamaktadır. Yönetim kurulu bankanın yürütme organı vazifesini ifa etmektedir. Yönetim kurulunu genel müdür organize eder ancak oy hakkına sahip değildir.

1.4.2.3. Faaliyet İzin Süreci

Türkiye'de bir bankanın kurulması veya yurt dışında işlem yapan bankaların şube açabilmeleri için 5411 sayılı Bankacılık Kanunu gereğince BDDK'den faaliyet izni almaları gerekmektedir. Faaliyet izninin Resmi Gazete'de yayınlanmasının ardından bankalar faaliyete başlayabilirler. Bankacılık kanununun 7. maddesi gereğince bazı hususiyetleri taşıması gerekmektedir. Bu şartlardan bir kısmı²²:

- Faaliyete geçecek olan banka anonim şirket olarak kurulacaktır.
- Çıkarılacak olan hisse senetlerinin bütünü nakit karşılığı ve nama yazılı olacaktır.

²² Gül Mustafa Emin, *Faizsiz Bankacılıkta Risklere Karşı Aktif Pasif Yönetimi: Türkiye Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, 2015. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu; 7. Madde.

- Banka kurucuları, Bankacılık Kanunu'nun 8. maddesinde sayılan şartlara sahip olmalıdırlar.

- Yönetim kurulu üyelerinin bu kanunun 3. kısmında belirtilen hükümleri yerine getirebilecek ve faaliyet gösterilecek konular üzerinde yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmalıdır.

- Güçlü ve faaliyet alanlarında tecrübeli bir yönetim ve organizasyon yapısına sahip olunmalıdır.

- En az otuz milyon Türk lirası nakden ödenmiş ve muvazaadan uzak bir sermayenin olması ve bu belgenin BDDK'ye ibraz edilmiş olması gerekmektedir.

Bu şartların yerine getirilmesinin ardından BDDK'ye yapılacak izin talebinin en geç üç ay içerisinde karara bağlanması gerekmektedir. Kurul üyelerinden en az beşinin onayı ile faaliyet izni verilir.

Yurtdışı merkezli olan bankaların ise bu şartlar ile beraber bu kanunun 9. maddesinde belirtilen;

- Faaliyet gösterdiği ülkede faaliyetlerin yasak olmaması,
- Merkez ülkenin Türkiye'de faaliyet göstermesine ilişkin olumsuz bir görüşünün olmaması,

- Ana şirketin şeffaf ve açık bir ortaklık yapısına sahip olması gibi bazı şartları da taşıması gerekmektedir.

Katılım bankaları faaliyetlerine başlamadan önce TTK hükümleri gereği AŞ. kuruluşu için gereken koşulları sağlamalıdır. Sonrasında BDDK'ye Faaliyet izni için başvuru yapar, başvuru Merkez Bankasının da görüşü alınarak değerlendirilir. Onaylanması halinde faaliyetlerine başlar. BDDK'den faaliyet izni alındıktan sonra 1 ay içerisinde TKBB'ye üye olması gerekmektedir.

1.4.2.4. Katılım Bankalarının Amaç ve Sorumlulukları

Katılım bankalarının kuruluş felsefesi İslam kurallarına uygun finansal araçlarla fon kaynağı bulmak ve bu şekilde toplanan fonları yatırıma dönüştürerek ekonomiyi desteklemek yatırımları arttırmaktır. Bu felsefeyle faaliyete geçen katılım bankaları; kendilerine has yöntemler geliştirmek veya kullanılan yöntemleri faizsiz finansa uyarlamak zorundadırlar.

Fon topladıkları ve fon kullandırdıkları kişi ve kuruluşlar ekseriyetle faiz hassasiyeti olan mütedeyyin kitle olması hasebiyle bu fonların faize bulaştırılmaması konusunda gereken hassasiyeti göstermelidirler. İslamiyet'e uygun yollarla İslamiyet'e uygun alanlarda fonların değerlendirilmesi için çaba sarf etmeleri gerek fon sağlayıcıları ve gerekse fon kullanıcıları için büyük bir önem arz etmektedir.

Mevduat bankalarından farklı olarak fon kullandırma yöntemleri genel anlamda bir ortaklık mahiyetini haiz olması fonların istimal edildiği faaliyetlerden doğacak risten de kâr payı oranında sorumlu olması, bu yatırımların ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesini ve yatırımın her yönüyle takip edilmesini de beraberinde getirmektedir. Bunun için katılım bankaları sahada tecrübeli yatırım danışmanları ve takipçileri bünyesinde barındırmalıdır. Bu etkin iş gücünü bulabilmesi için ise eğitime önem vermeleri gerekmektedir.

Katılım bankaları ayrıca vergi mevzuatı, BDDK ve TTK düzenlemelerine tabi oldukları için bu düzenlemelere uygun bilgi, finansal tablo ve muhasebe kayıtları tutmak ve bunları bu kurumlara gerektiğinde ibraz etmeleri gereklidir. 5411 sayılı Bankacılık kanununda belirtilen bankaların faaliyet alanlarından²³ mevduat kabulü katılım bankalarınca yapılması kanunen yasaklanmıştır. Diğer tüm bankacılık alanlarında faaliyet gösterebilirler.

1.4.2.5. Faaliyet Alanları

Katılım bankalarının faaliyet alanları 5411 sayılı bankacılık kanununun 4. maddesinde belirtilmiştir. Bu kanunda belirtilen alanlardan²⁴:

- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin satış işlemleri,
- Faktöring ve forfaiting işlemleri,
- Bankalar arası piyasada para alım-satım işlemlerine aracılık,
- Mevduat kabulü işlemlerini kuruluş amaçlarına uymadıkları için yapamazlar.

Bunların dışındaki faaliyet alanlarının tümünde işlem yapabilirler.

Katılım bankalarının faaliyet alanlarını sınırlandıran İki temel unsur mevcuttur. Bunlardan ilki, yasal düzenlemelerle yapılan kısıtlamalar; diğeri ise İslam hukukunun yasakladığı faaliyetlerdir.

²³ Ayrıntılı bilgi için bakınız: 5411 sayılı bankacılık kanunu, 4. Madde.

²⁴ Resmi Gazete (01.11.2005), 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 4, Madde, Sayı: Mükerrer 25983.

1.5. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI

Türkiye'de İslami anlamda faizsiz işlem yapan ilk kuruluşlar olan özel finans kuruluşlarının 5411 sayılı kanunla banka statüsüne alınması üzerine bu kuruluşlar katılım bankaları ismi ile faaliyetlerine devam etmişlerdir. Günümüze kadar ülkemizde yedi katılım bankası kurulmuş İhlâs Finans ve Asya Katılım Bankası kapatılmış, Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankaları faaliyetlerine devam etmektedirler.

Tablo 1.2. Türkiye Katılım Bankaları Mukayeseli Mali Veriler

FİNANSAL BAŞLIKLAR		TÜRKİYE KATILIM BANKALARI		
		Ara.17	Ara.16	Değişim
TOPLANAN FONLAR **	Ana Para Birimi	57.494	48.313	19,0%
	YP-DÖVİZ	43.180	29.984	44,0%
	YP-MADEN	4.636	3.208	44,5%
	TOPLAM	105.310	81.505	29,2%
KULLANDIRILAN FONLAR ***		106.733	84.880	25,7%
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		992	1.236	-19,7%
TOPLAM AKTİF		160.136	132.874	20,5%
ÖZ VARLIK		13.645	11.494	18,7%
NET KÂR****		1.583	1.106	43,1%
PERSONEL SAYISI		15.029	14.465	3,9%
ŞUBE SAYISI	YURTIÇİ	1.029	956	7,6%
	YURTDIŞI	3	3	0,0%
	TOPLAM	1.032	959	7,6%

Kaynak: TKBB.

1.5.1. Albaraka Türk Katılım Bankası

Kuruluş ve Gelişimi: Türkiye'de faizsiz finans sistemi için ilk adımlar yabancı girişimciler tarafından atılmıştır. Bahreyn merkezli Albaraka Bankacılık Grubunun 1984 yılında faaliyet için başlattığı girişimler sonucunda 1985 yılında etkin faaliyetlerine Albaraka Türk Özel Finans Kuruluşu ismiyle başlamıştır. İslam Kalkınma Bankası ve Topbaşlar grubunun ortak yatırımları olan Albaraka Türk Katılım Bankası leasing faaliyetleri yapmanın ardından Visa ile yaptığı anlaşma ile kredi kartı da vermeye başlamıştır.

Katılım bankalarının, Bankacılık Kanunu kapsamına alınmasıyla diğer özel finans kuruluşları ile beraber banka statüsüne alınmış ve Albaraka Türk Katılım Bankası AŞ. ismiyle faaliyetlerine devam etmiştir. 2011 yılında Erbil'de açılan ilk yurtdışı şubesi ile faaliyet ağı ülke sınırları aşmıştır. Ülkemizde sukuk işlemlerini başlatan ilk banka olmuştur. Yurtdışında bir, yurt içinde 217 şube olmak üzere 218 şubesi bulunan banka Türkiye'nin şube sayısı bakımından en büyük 15. bankasıdır. 3.816 çalışanı ile halen faaliyetlerine devam etmektedir.

Sermaye Yapısı: 2017 yılı itibari ile 900.000.000 TL ödenmiş sermayesi bulunan Albaraka Türk Katılım Bankasının sermayesinin²⁵ %65.99'u Albaraka Bankacılık Grubu, %7.84'ü İslam Kalkınma Bankası, %3.46 Alharthy Ailesi ve %0.64 diğer ortaklara aittir. Sermayenin %77,93'ü yabancı ortaklar, diğer kısmı ise yerli sermaye yatırımdır.

1.5.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuruluş ve Gelişimi: Kuwait Finance House'un 1989 yılında Türkiye pazarına girmesi ile kuruluş temelleri atılmaya başlamıştır. "Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu AŞ." unvanının 28 Şubat 1989 tarihinde Merkez Bankası'nın izniyle alınmasının ardından 31.03.1989 tarihinde hizmete başlamıştır. Önceleri özel finans kurumu statüsünde hizmet vermekte olan Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu, 1999 yılında çıkarılan 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'nun ile diğer özel finans kuruluşları ile beraber banka statüsünü almıştır. 2006 yılına gelindiğinde ise halen taşıdığı Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ. unvanını alarak hizmetine devam etmiştir²⁶. 2016 yılında "Global Finace" dergisi tarafından yapılan araştırmalar sonucunda belirlenen 'Türkiye'nin en iyi Katılım Bankası unvanını alan Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ. Türkiye geneline yayılmış olan kurumsal yapısında 386 yurtiçi, 2 de yurtdışı şubesi mevcuttur. 5588 çalışanı ile hizmetine devam etmektedir.

Sermaye Yapısı: 2016 yılsonu itibari ile 2.79 milyar TL ödenmiş sermayesi, 48 milyar TL'lik toplam aktif büyüklüğü, öz sermaye büyüklüğü ise 3.9 milyar TL olan Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ. hisselerinin²⁷; %62.24'ü Kuwait Finance House'a, %8.72'si Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik

²⁵ <https://www.albaraka.com.tr/ortaklik-yapisi.aspx> (Erişim Tarihi: 20.11.2017).

²⁶ <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda> (Erişim Tarihi: 22.11.2017).

²⁷ <https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/kurumsal-bilgiler/ortaklik-yapisi> (Erişim Tarihi: 22.11.2017).

Kuruluşu'na, %9'u İslam Kalkınma Bankası'na, %1.04'ü ise diğer gerçek ve tüzel kişilere aittir. Sermayesinin yaklaşık %80'ininden fazlasını yabancı sermayenin oluşturmakta olduğu görülmektedir.

1.5.3. Türkiye Finans Katılım Bankası

Kuruluş ve Gelişimi Tamamı yerli sermaye ile kurulmuş ilk Katılım Bankası özelliğini taşıyan Türkiye Finans Katılım Bankası, 1985 yılında kurulmuş olan Faisal Finans Kurumu ile 1991 yılında kurulmuş olan Anadolu Finans özel finans kuruluşlarının 2005'te birleşmesi ile kurulmuştur. Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu'nun (BDDK) 1747 sayılı kararı ile 2005 yılında faaliyete girmiştir.

Türkiye'de sermayesinin tamamı yerli olan ilk Katılım Bankası özelliğini taşıyan Türkiye Finans, 2008 yılında hissesinin %60'ını Suudi Arabistan'ın en gelişmiş bankası The National Commercial Bank satın almıştır. 285 şube ve 4.615 çalışanı ile faaliyetlerine devam etmektedir²⁸. Bunun sonucunda ise sermaye itibari ile tamamen yerli girişim olan tek katılım bankası da yabancı sermayeye devredilmiştir.

Sermaye Yapısı Toplam 1.775.000.000 TL sermayeye sahip olan Türkiye Finans Katılım Bankasının sermayesinin²⁹ %66.27'si The National Commercial Bank'a, %22,9'u Boydak Grup'a, %11,57'si Ülker grubuna ait Gözde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığına geriye kalan %7.2'lik pay ise diğer 130 hissedara aittir.

1.5.4. Ziraat Katılım Bankası

Özel girişimler ile faaliyete geçmiş olan katılım bankalarının ülke genelinde gösterdikleri hızlı büyüme, elde edilen yüksek kârlar, her geçen gün genişleyen müşteri portföyü ve faaliyetleriyle dikkatleri üzerine çeken Katılım Bankacılığı sektörü, kamunun da ilgisini çekmiştir. Bunun sonucunda tamamı hazinenin İslam dinine aykırı olmayan kaynaklarından ödenmiş 675.000.000 TL sermaye ile, BDDK'nin 12 Mayıs 2015 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmış olan 6302 sayılı kararı ile Türkiye'nin ilk kamu katılım bankası özelliğini taşıyan Ziraat Katılım Bankası faaliyete girmiştir³⁰. Ülke çapında hızlı bir büyüme gösteren kuruluş 2 yıl içinde 49 şubeye ulaşmıştır.

²⁸ <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finansi-taniyin.aspx> (Erişim Tarihi: 10.11.2017).

²⁹ <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/sayfalar/ortaklik-yapisi.aspx> (Erişim Tarihi: 13.11.2017).

³⁰ <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx> (Erişim Tarihi: 13.11.2017).

1.5.5. Vakıf Katılım Bankası

Ülkemizin en genç Katılım Bankası Vakıf Katılım Bankası da Ziraat Katılım Bankası gibi kamu tarafından hizmete açılmıştır. TC. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü öncülüğünde kurulmuş olan Vakıf Katılım Bankası 27 Şubat 2017'de kuruluş iznini aldı. BDDK'den alınan faaliyet izninin müteakibinde³¹ 805.000.000 TL sermaye ile 27.05.2015'te Resmi Gazete'de yayınlanan 6205 sayılı kuruluş izni ile hizmete girmiştir. Yurtiçinde 20 ilde bulunan 37 şubesi ile hizmetlerine devam etmektedir.

1.6. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ (TKBB)

29.05.2001 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 4672 sayılı banka kanununun 11. maddesi ile özel finans kurumlarının faaliyetlerine uygun bir şekilde çalışmasını sağlamak, aralarında oluşabilecek haksız rekabeti önlemek gibi nedenlerle Özel Finans Kurumları Birliğinin kurulması kararlaştırılmıştır³². Bu birliğin çalışma şekli, organları ve faaliyet esasları yine bu kanun maddesinde belirtilmiştir.

Özel finans kurumlarının aynı yıl içinde 1 Kasım'da 5412 sayılı banka kanununda yapılan düzenleme ile banka statüsüne getirilmesi, bu birliğin isminin Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) şeklinde değiştirilmesine neden olmuştur. Katılım bankalarının BDDK'den faaliyet iznini almasının ardından bir ay içinde üye olmaları gereken bu meslek kuruluşu, tüzel nitelikte bir kamu kuruluşudur. Katılım bankalarının bu birliğin düzenlemelerine uymaları şarttır.

Birliğin görevleri yine 5411 sayılı kanunun 80. maddesinde belirtilmiş, ayrıca 28.02.2006 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2006/10018 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile birlik hakkında³³ düzenlemeler yapılmıştır.

³¹ <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda> (Erişim Tarihi: 13.11.2017).

³² 24416 sayılı Resmi Gazete, 29.05.2015, *4672 sayılı kanun hakkında düzenleme*.

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/05/20010529.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/05/20010529.htm> (Erişim tarihi: 14.11.2017).

³³ Ayrıntılı Bilgi için bakınız:

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060228.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060228.htm> (Erişim tarihi: 15.11.2017).

1.7. KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ

Temelleri kapitalist sistemde atılmış olan klasik bankalar, fon kaynaklarını faiz kazancı sağlama vaadinde bulunarak toplamaktadır. Katılım bankalarının özünü oluşturan faizsiz finans ilkesi bu fon toplama yöntemlerini uygulayamaması bu kurumlar açısından bir dezavantaj oluşturmaktadır. Katılım bankaları bu kapsamda ya kendileri yeni fon toplama araçları üretmek veya mevcut finans sisteminde kullanılan yöntemleri revize ederek faizsiz finansa uygun hale getirmek koşulu ile kullanmaktadırlar. Katılım bankaları bu iki yolla oluşturdukları fon toplama araçlarına³⁴ vadesiz (cari) katılım hesabı, vadeli (ticari) katılım hesabı ve altın hesabı örnek olarak gösterilebilir.

1.7.1. Vadesiz (Cari) Katılım Hesabı

Cari hesap mevduat bankalarındaki vadesiz mevduat hesabına benzemektedir. Bu hesabı kullanan kişiler bankaya yatırdıkları paradan kazanç elde etme gibi bir amaçları yoktur. Bu parayı daha çok para transferleri için kullanmaktadırlar. Günümüz mobil teknolojisiyle birleşen mobil bankacılıkta ödeme ve para transferlerinde, internet üzeri alışverişlerde kullanımının günlük hayatı kolaylaştırması ve artan hırsızlık ve gasp olayları müşterilerin paralarını cari hesaba yatırmaya sevk etmiştir.

Cari hesapta bulunan parasını müşterinin istediği zaman kullanabilmesi kısa vadeli para akışı sağlamaktadır. Ancak bu fonlar uzun vadeli yatırımlar için kullanılamamaktadır. Genel anlamda bu tür hesaptaki paraların kullanımı konusunda iki fikir vardır³⁵. Bunlardan birisi bu paraların emanet olduğu ve kullanımı için hesap sahibinden izin alınması gerektiğini savunmaktadırlar. Diğer ise bu hesaba yatırılan paraların karz-ı hasen şeklinde olduğunu savunmakta ve bu paraların kullanımı için talep edildiği vakit iade edilmesi şartı ile izin almanın gerekli olmadığını savunmaktadırlar.

Karşılıksız sırf Allah rızası için faiz veya başka bir getiri beklentisi olmadan verilen borçlar şeklinde tanımlanan karz-ı hasen, İslamiyet'in ilk yıllarında kullanılmaya başlanmıştır. Zübeyir bin Avvam kendisine bırakılan emanetleri karz suretinde kabul ettiğini belirtmek koşulu ile kendi ticaretinde kullanmıştır. Bu şekilde hem emaneti

³⁴http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TURK_KATILIM_BANKACILIGINDA_FON_KULLANDIRMA_YONTEMLERİ.pdf (Erişim Tarihi: 17.11.2017).

³⁵ Gül Mustafa Emin, "Faizsiz Bankacılıkta Risklere Karşı Aktif Pasif Yönetimi: Türkiye Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama". s.10-11

koruma külfetini hafifletmiş, hem de ticari finans ihtiyacını karşılamıştır. Bu örnek emanet edilen bir malın, karz-ı hasen şeklinde değerlendirilecek ise kabulünden önce bu hususun belirtilmesini gerektirmektedir.

1.7.2. Vadeli (Ticari) Katılım Hesabı

Katılım bankalarında kullanılan bu yöntem mevduat bankalarındaki vadeli hesabın özelliklerini taşımaktadır. Ancak mevduat bankalarından farklı olarak bu hesap sahibi vade sonunda faiz getirisi elde edeceği kesin iken, katılım bankalarında bu fon karşılığında bir getiri garantisi verilmemekle beraber katılım bankalarının çalışma ilkeleri gereği banka yatırımlarının zarar ile sonuçlanması ihtimaline karşılık anaparanın ödenmesi de garanti altına alınamaz. Katılım bankaları bu yolla topladıkları küçük fon kaynaklarını bir havuzda toplayarak yatırımların finansmanında kullanmaktadır³⁶. Bu fon havuzları başta vade olmak üzere belirlenen kriterlere göre gruplanmakta ve bu gruplama ile oluşturulmaktadır.

Katılım bankalarının bu türdeki hesaplarını kullanan müşteriler bankanın oluşturduğu fon havuzundaki kaynakların kullanıldığı bütün yatırımlara ortak olmaktadır. Yani sadece parasının aktarıldığı yatırımdan elde edilecek kâr veya zarar yerine dönem sonunda o fon havuzunun genel kâr/zarar oranı üzerinden kâr/zarar payı almaktadırlar.

1.7.3. Altın Hesabı

Katılım bankalarından Kuveyt Türk tarafından ilk defa uygulamaya sokulan altın hesap hem cari hem de ticari olabilmektedir. Ekonomik sistemin karmaşıklığı ve paranın gelecekteki değerinin hesaplanamamasının yanı sıra geçmişimizden gelen altın merakı ve altına olan güven fon sahiplerine özellikle faiz hassasiyeti bulunan kesimde altın tek başına bir yatırım aracı olarak görülmektedir. Bu hesap türü istediği zaman altınını istimal edebileceği cari hesap tarzında olabileceği gibi, ticari hesap gibi vadeli olarak açılacak hesaba aktarılıp ay sonunda kâr payından altın cinsinden hisse alınabilir.

1.8. FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

Katılım Bankları fon kullanırken iki kaynaktan kullanır. Bunlardan ilki; kendi öz kaynaklarıyla fon kullanır. Bu şekilde fon kullandığı vakit kâr/zarar,

³⁶ Baykara Halid Velid, *Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi*, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 2012. S. 32.

Ferhat Sayım, *Banka Muhasebesi*, Akademik Arge, 2013. s. 50.

katılım bankası ile müşteri arasında paylaşılır. Diğer kaynak ise fon toplama yöntemleri ile topladığı fonlar bir havuzda toplanır ve buradan çeşitli projeler finanse edilir.

Bu yöntem sonucunda ortaya çıkan kâr/zarar önce banka ile müşteri arasındaki sözleşme ile iki taraf arasında paylaşılır³⁷. Daha sonra banka ile fon topladığı kişiler (mudi) arasındaki sözleşme esas alınarak kâr/zarar dağıtımı yapılır.

Katılım bankalarının sürekli kâr dağıtıp hiç zarar dağıtmaması nedeni ise fon havuzundan birçok yatırımın finanse edilmesi ve bütün bu yatırımlar sonucunda elde edilen genel kâr/zararın dağıtılması verilebilir. Yani bir yatırım sonucunda zarar elde edilse dahi diğer yatırımlar sonucu elde edilen kâr onu karşılamaktadır³⁸. Bu yöntemle katılım bankaları fon topladıkları kişilere kâr dağıtımını yapmaktadırlar.

Katılım bankalarının taşınması gereken özelliklerden; ticaret ile bağlantılı, sermaye iştiraki veya kâr zarar ortaklığı şeklinde fon kullandırma zorunluluğu; mevduat bankalarının fon kullandırma yöntemlerinden farklı yöntemler üretme zorunluluğunu doğurmuştur. Ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının ilk örnekleri genel itibariyle diğer İslam ülkelerinde kurulmuş olan bankalar tarafından yapılmış olması fon kullandırma yöntemlerini de belirlemiştir.

İslami finans sisteminin köklü tarihinin de katkıları ile neredeyse faizli bankalar kadar geniş bir ürün ve hizmet yelpazesine kavuşmuş olan katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerinde dikkat çeken bir farklılık da paraya yüklenen değerdir. Yani para mevduat bankalarında amaç iken katılım bankalarında araç konumundadır. Mevduat bankalar fon kaynağını kişiye veya kuruma kanalize ederken, katılım bankaları proje ve yatırıma kanalize etmektedirler.

1.8.1. Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı)

Kar-zarar ortaklığı mahiyeti taşıyan mudaraba yöntemi, belirli bir projesi olmakla birlikte bunu gerçekleştirmek için gerekli sermayesi olmayan müşterilere nakdi fon

³⁷ Gül Mustafa Emin, *Faizsiz Bankacılıkta Risklere Karşı Aktif Pasif Yönetimi: Türkiye Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama*. s. 10.

³⁸ Baykara Halid Velid, *Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi*, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 2012. s. 32.

<https://katilimdunyasi.com/2017/09/28/katilim-bankalari-neden-surekli-kar-dagitiyorlar/> (Erişim Tarihi: 02.12.2017).

kullandırma yöntemidir. Bu yöntemde müteşebbis tarafından emek ve tecrübe, sermaye sahibi tarafından ise sermaye ortaya konularak bir ortaklık kurulur.

Fon sahibi sermayeyi değerlendirecek olan müteşebbise (mudarib, mudi) sermayeyi emanet eder. Mudarib ise proje sonucunda elde ettiği kârdan önceden belirlenen oranda sermaye sahibine pay verir³⁹. Zarar olması durumunda ise mali zarar tamamen sermaye sahibi tarafından karşılanmakta, müteşebbisin ise boşa geçen zaman ve emeği zararı olarak kabul edilmektedir. Bu yöntem sermayenin tamamının da kaybedilmesi riskini taşıdığı için sermaye sahipleri tarafından proje takip edilmeli, müteşebbislerden gerekli kayıt ve bilgilendirmelerin yapılması talep edilmelidir.

Bu yatırım, bankanın öz kaynaklarından değil de fon havuzunda toplanmış olan kaynaklar aracılığı ile finanse edilecekse yatırım sonucunda oluşacak kâr üçe bölünecektir. Kâr dağıtımıysa önce müteşebbis ile banka arasında yapılan sözleşme çerçevesinde yapılır. Daha sonra da sermaye sahipleri ile banka arasında aynı işlem yapılır⁴⁰. Zarar durumundaysa; zarar banka ile fon havuzunun oluşturulduğu sermayenin sahipleri arasında sözleşmede belirlenen oranda paylaşılır.

1.8.2. Muşaraka

Sermaye iştiraki ile kurulmakta olan bu ortaklık yine bir kâr-zarar ortaklığı olmakla beraber mudarabadan farklı olarak bütün ortaklar tarafından farklı miktarlarda sermaye ile ortaklığa dâhil olunmakta ve ortak sayısında bir sınırlama olmamaktadır. Yatırım veya proje sonucunda elde edilecek olan kâr ortaklar arasındaki sermaye dağılımından bağımsız bir şekilde sözleşmede belirtilen oranda dağıtılmaktadır. Zarar ise sermaye dağılımı ile doğrudan orantılı bir şekilde dağıtılmaktadır.

Muşaraka yöntemi genel itibariyle sanayi yatırımlarında makine, araç gereç tedarik etmek için uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntemde izlenen adımlar genel itibariyle⁴¹:

- Katılım Bankası ve müşterisi sermayede kendi hisselerine düşen payı öderler. Müşteri aynı zamanda proje takip ve denetim vazifesini üstlenir. Bunun için kâr payı

³⁹ Gül Mustafa Emin, *Faizsiz Bankacılıkta Risklere Karşı Aktif Pasif Yönetimi: Türkiye Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama*. s. 12.

⁴⁰ Hüseyin Tunç, *Katılım Bankacılığı felsefesi, teorisi ve Türkiye uygulaması*, 6. b., İstanbul: Nesil yayınları, 2010. s. 202.

⁴¹ Özsoy İsmail, *Türkiye'de Katılım Bankacılığı*, İstanbul: TKBB, 2012.

dışında bir ücret kazancı elde eder. Sözleşmede belirtilmek koşulu ile müşteri bu ücret yerine kâr payından daha çok hisse alma şeklinde de bu emeğinin karşılığını alabilir.

- Net kâr dağılımı ise müşteriye eğer emeğinin karşılığı ücret ödemesi şeklinde yapılmışsa orakların sermaye iştirakleri oranında yapılır. Eğer müşteriye ücret ödemesi yapılmamışsa kâr payı dağıtımı sözleşmede belirtilen oranda yapılır.

- Yatırımın zarar ile sonuçlanması durumunda ise ortakların sermayeye iştirakleri oranında zarar dağıtımı yapılır. Müşteri fazladan bir ödeme yapmaz.

Muşaraka ve mudaraba yöntemleri uzun vadede gelir getiren yöntemler olması ve risk oranının yüksek olması, ekonomideki güvensizlik ve istikrarsızlık gibi nedenlerden ötürü katılım bankalarınca çok tercih edilen yöntemler değildirler. Bu yöntemle finanse edilecek yatırımlar için çok titiz bir ön etüt ve fizibilite çalışması yapılması gerekmektedir.

1.8.3. Murabaha

Katılım bankalarınca en çok kullanılan yöntemlerden olan murabaha, İslamiyet'te kullanılan bir satış sözleşmesidir. Bu yöntemde gelir sağlamak için uzun vade bekleme veya risk altına girme zorunluluğu bulunmaması ve uygulamasının çok daha pratik ve hızlı olması⁴² bu yöntemin çok sık tercih edilmesine neden olmuştur.

Bu yöntemde müşterilerce talep edilen emtia banka tarafından peşin olarak satın alınır. Daha sonra müşteriye bu mal üzerine bir kâr payı konularak veresiye veya vadeli bir şekilde satılır. Müşteri bu yöntemde satın almak istediği emtiayı kendisi seçer, bankaya bildirir⁴³. Banka daha sonra müşterisinin siparişi üzerine bu malı satın alır, ödemesini kendisi yapar. Asıl mal sahibi konumunda olan kişi veya kurum devreden çıkartılır, banka satıcı konumunda müşterisiyle işlem yapar.

İslam âlimlerinin bir kısmı bu yöntemi eleştirmiş bir kısmı da İslamiyet'teki ticaret anlayışına uygun olduğunu belirtmişlerdir. Eleştiren kısım buradaki kâr payının faiz oranlarına eşit olmasını öne sürmüşlerdir. Uygunluğunu savunanlar ise bunun İslam

⁴² Mücahitoglu Nurullah, *Türkiye'de Katılım Bankalarının Finansal Kiralamadaki Yeri, Diğer Finansal Kiralama Şirketleriyle Karşılaştırılması Ve Sektörde Sukuk Uygulaması Beklentileri*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara üniversitesi, 2015. s. 36.

⁴³ Karaduman Mehmet, *Türkiye Bankacılık Sistemindeki Mevduat Bankaları İle Katılım bankalarının Finansal Oranlar Açısından Lojistik Regresyon Analizi İle Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir: Balıkesir üniversitesi, 2016. s. 25.

fikhının düzenlemelerine uygun olduğunu belirtmişlerdir⁴⁴. Katılım bankaları verilen bu fetvalar arasında uygunluğunu kabul edenleri esas alarak faaliyetlerinde kullanmaktadır.

1.8.4. Finansal Kiralama (Leasing-İcara)

Tarihi Finikelilere kadar uzanan finansal kiralama modern şekliyle 1930 yılında ABD'de kullanılmaya başlanmış, II. Dünya Savaşı esnasında ise Avrupa'ya taşınmıştır. Hızlı bir değişimin görüldüğü günümüzde; artan arz, sanayi ve ticaret işletmelerini bu değişime ayak uydurmak zorunda bırakmıştır. Ancak Sermaye ve nakit sıkıntısı çeken firmalar ihtiyaç duydukları emtiaları bu yöntemi kullanarak elde etme yoluna gitmişlerdir⁴⁵. Bu şekilde hem ihtiyaç duydukları emtiayı elde etmiş hem de nakit çıkışını ertelemişlerdir.

TBMM tarafından 21.11.2012 tarihinde kabul edilen ve 13.12.2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'nun düzenlemelerine tabi tutulmuş olan finansal kiralama uzun ve orta vadeli bir yatırım çeşidi olup faaliyet kiralamasından farklı kiralama işlemi sonucunda kiralanın malın mülkiyetinin kiracıya geçmesidir. Kiralanın malın mülkiyetinin kiralayanda kalması ekstra bir teminat ihtiyacını ortadan kaldırmıştır⁴⁶. Kiralayan satış sözleşmesinde belirtilen bedeli elde edememesi halinde mal icara edilir. Satışından elde edilen gelirden kiralayanın kalan borcu ödenir. Artan varsa kiracıya verilir.

1.8.5. Selem Satışı

Henüz üretimi gerçekleşmemiş olan bir malın satışının peşin olarak yapılması anlamına gelen selem satışı bir hadiste "Kim selem akdi yaparsa belirli ölçüde, belirli tartıda ve belirli zamana kadar yapsın⁴⁷." şeklinde buyrulmuş selem sözleşmesinin ana hatları belirtilmiştir. Bu hadise göre selem akdinin olmazsa olmazları: miktarı, özellikleri ve zamanının belirtilmesi olarak bildirilmiştir. Selem'de semen (üretilecek olan mal) eğer hiç üretilememişse veya belirlenen miktarın altında üretilebilmişse satan taraf bu malı belirlenen özelliklere sahip bir şekilde temin edip teslim etmek zorundadır. Yani bu yöntemde normal şartlarda satın alan tarafından bir risk söz konusu değildir.

⁴⁴ <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=420404> (Erişim tarihi: 26.11.2017).

⁴⁵ Türkân Kırmızıtaş, *6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'na Göre Finansal Kiralama Sözleşmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Başkent Üniversitesi, 2016.

⁴⁶ Gül Mustafa Emin, *Faizsiz Bankacılıkta Risklere Karşı Aktif Pasif Yönetimi: Türkiye Katılım bankaları Üzerine Bir Uygulama*.

⁴⁷ Buhârî, Sahîh, III, 85; Müslim, Sahîh, III, 1226.

Ancak günümüz ticari ahlakı ve belirsizliğiyle meydana gelmiş olan güvensizlik ortamında satın alan tarafın dikkatli davranması gerekmektedir.

1.8.6. İstisna

İstisna sözleşmesi de selem gibi henüz üretimi gerçekleşmemiş bir malın satışının yapılmasıdır. Ancak selemde paranın peşin ödenmesi, malın ise tek seferde teslim edilmesi gerekirken istisnada para taksitlerle ödenebileceği gibi mal da kısımlar halinde teslim edilebilir. Bu yöntem genellikle uzun vadeli ve büyük finansman gerektiren toplu konut, gemi, uçak, müteahhitlik işleri gibi yatırımların finansmanında kullanılan yöntemdir.

1.8.7. Teverruk

Katılım bankaları tarafından uygulanan yöntemler arasında İslam hukukuna aykırı olduğu konusunda en çok tenkit edilen yöntem olan teverruk yöntemi özünde bir satış sözleşmesidir. Bu sözleşme kahir ekseriyetle mali açıdan sıkıntıya düşmüş kişilerin sıkıntılarını kurtulmak için başvurdukları bir yöntemdir.

Bu yöntemin işleyişi ise müşteri katılım bankalarından vadeli olarak aldığı emtiayı peşin olarak başkasına satarak elde edeceği nakit ile içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtulmayı amaçlar. Ancak vadeli satın aldığı vakit katılım bankasının bu malın üzerine kâr payı koyması ve vadeli satış olduğu için de fiyatın üzerine ekstra bir fark koyması, müşterinin de satarken daha düşük fiyata satma zorunluluğu müşteriye büyük bir külfet altına koymaktadır⁴⁸. Bu külfet İslam fikhı alimleri mabeyninde büyük eleştiri ve tartışmalar meydana getirmiştir. Fıkıh âlimlerinin çoğu bu yöntemi çok sert bir şekilde eleştirip reddederken çok az kısmı ise kabul etmiştir.

Bu yöntemin İslam fikhına uygun olduğunu savunanlar, sözleşmelerin şekil şartlarını nazara vermiş ve şekil bakımından bu yöntemin İslam fikhına uygun olduğunu, ticari işlem özelliklerini haiz olduğunu öne sürmektedirler⁴⁹. Reddedenler savlarına getirdikleri delil ise: İslam dininin kutsal kitabı olan Kuran-I Kerim'de Allah, kendisine uyanları yardımlaşma ve dayanışmaya teşvik etmektedir. Yine bazı ayetlerde ihtiyaç sahibi müminlere yardım etmeyi, karşılıksız (faizsiz) borç vermeyi Allah'a borç vermek olarak belirtmiştir. Bu görüşü savunan alimler bu yöntemin uygulanmasının bu emirlere aykırı olduğu gerekçesiyle reddetmişlerdir.

⁴⁸ <https://www.katilimbankaciligi.com/teverruk-nedir/> (Erişim tarihi: 30.11.2017).

⁴⁹ <https://www.katilimbankaciligi.com/teverruk-nedir/> (Erişim tarihi: 30.11.2017).

1.8.8. Komodite ve Ters Murabaha

Katılım bankaları nakit darboğazına girdiklerinde ve ellerindeki kullanılmayan fonları değerlendirmek amacıyla uyguladıkları bu yöntem teverruk olarak da değerlendirilebilir. Bu iki yöntem birbirinin tamamlayıcısı olan yöntemlerdir. Katılım bankaları ellerindeki kullanılmayan fonlar, uluslararası emtia borsalarından metal veya maden satın almaktadırlar. Kullanılan bu yönteme komodite veya reserve murabaha denmektedir.

Daha sonraki dönemlerde nakit darboğazıyla karşılaştıkları vakit bu durumu çözmek için daha önce komodite ile elde ettikleri emtiaları satarak bu durumdan kurtulmaktadırlar. Bu iki yöntemde de alıcı ve satıcı üzerine işlem yapılan emtiaları görmemektedirler. İşlemler borsa piyasasında yapılmaktadır. Bu borsaların en meşhurları Newyork ve Chichago'dur.

Teverruk ve komodite işlemlerinin, "Altın altınla, gümüş gümüşle buğday buğdayla, arpa arpayla, hurma hurmayla, tuz tuzla başa baş misliyle peşin olarak satılır. Kim arttırır veya arttırılmasını talep ederse faize girmiş olur, bu işte, alan da veren de aynıdır⁵⁰." hadis-i şerifinde belirtilen altın, gümüş, buğday, arpa, hurma, tuz gibi ürünler üzerine yapılmasını Fıkıh alimleri faiz olarak değerlendirmiş ve hiçbir şekilde bu işlemlere fetva vermemektedirler.

1.8.9. Mal Karşılığı Vesaikin Alımı

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri arasında tartışmalara neden olan bir yöntemde mal karşılığı vesaikin alımıdır. Bu yöntemde müşteri sahip olduğu bir malı belgeleyen bir vesikayı, tapu ruhsat gibi, peşin para karşılığı satın alır ve üzerine kâr payı veya vade farkı koyarak vadeli bir şekilde müşteriye satar. Mesela:100.000 TL peşin para ile müşteriden aldığı bir vesikayı 120.000 TL'ye satar. 20.000 TL bankanın kârı, müşterinin fon kullanma maliyetidir. Bu yöntem murabaha gibi görünse de malı satan ve geri alanın aynı kişi olması Fıkıh alimleri arasında tartışmalara yol açmıştır.

1.8.10. Sukuk

Arapçada mülkiyet hakkı veren belge anlamına gelen "Sakk" kelimesinin çoğul hali olan sukuk bütün dillere bu isimle geçmiş bir yöntemdir. Bu yöntem klasik finans sisteminde kullanılan bono ve hisse senedi yöntemlerinin faizsiz bankacılık sektörüne

⁵⁰ Müslim, ts., Müsakat 82.

uyarlanmış şekli olarak da değerlendirilebilir. İhraç edilen sukukun bonodan farkı ise bono borca dayalı sertifika iken sukuk varlığa dayalı sertifikalardır. Tahvilden farkı ise faizsiz ve İslami esaslara uygun olmasıdır⁵¹. Bu yöntemde maddi varlığa karşılık hazırlanan sukuk belgeleri gibi, hizmet hakkı, intifa hakkı belirli bir proje veya yatırımdaki katılım oranında mülkiyet hakkı veya kendi özel yatırımlarını belgeleyen sukuk belgeleri de istimal edilebilir.

İslami Finans Kuruluşları İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) 17. Şeriat standardında sukuk tanımını: Maddi varlıklar, intifa hakları ve hizmetlerinin bütünü üzerinde bölünmemiş sahiplik hakkını temsil eden veya belirli proje ve yatırım varlıklarının bütünü üzerinde sahiplik hakkını temsil eden, eşit nominal değeri haiz olan sertifikalardır. Bu standart ile sukukun varlığa dayalı olması, hak ve borçların açık ve şeffaf olarak tespit edilmesi, menkul kıymetin gelirleri ile fonların kullanım amacının ilişkili olması, sukukun gerçek varlıklara dayalı olmasının zorunlu olması ve İslâmi esaslara uygun, helal sözleşmeye konu olması gerekliliği açıklığa kavuşturulmuştur⁵². Sukuk işlemleri genel anlamda yayınlanan bu standartta belirtilen şartlar çerçevesinde yapılmaktadır.

Sukuk yönteminin uygulanabilmesi için gerekli olan en önemli unsur Sukuk'a konu olan maddi varlığın İslami esaslara uygun olması ve elde ediniminin de yine İslam hukukuna uygun olmasıdır. Sukuk piyasası temel hedef olarak ihraç edilen sukuk sertifikalarıyla gelir elde etmek isteyen sertifika sahiplerine kâr payı kazandırmak ve bu sertifikaları kullanacak olan yatırımcının fon ihtiyacının karşılanmasıdır.

Sukuk sertifikalarını varlık temelli ve varlığa dayalı sukuk şeklinde iki gruba ayırabiliriz⁵³. Varlık temelli sukuk; teminatsız tahvil ihracı baz alınarak geliştirilmiştir. Sertifika tahvil benzeri nitelik taşımakta ve yüksek temerrüt riski taşımaktadır. Bu sukuk çeşidinin amacı, sertifikaya dayanak olan varlık fon talebinde bulunan yatırımcılara teminat olmasıdır. Varlığa dayalı sukuk ise; sertifikaya konu olan varlık

⁵¹ Özeroğlu Ali İhsan, “Sukuk ve Türkiye’de Sukukun Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi”, *Tarih Okulu Dergisi*, S. 19 (2014), ss. 751–72.

⁵² Mehmet Murat Aktaş, “Ortaklığa dayalı islami yapılandırılmış finansman ürünü: muşaraka sukuk”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. Afro Avrasya özel sayısı (2016). s. 468-469.

⁵³ Ayrıntılı Bilgi için Bakınız: Mehmet Murat Aktaş, “Ortaklığa dayalı İslami yapılandırılmış finansman ürünü: Muşaraka Sukuk”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. Afro Avrasya özel sayısı (2016) .

likiditeye veya menkul kıymete dönüştürülme sırasında ihraç edilir. Temerrüt riski taşımaz.

Sukuk sertifikaları kullanılırken uygulanan yöntem fon talebinde bulunulan proje ve yatırımın durumuna göre değişkenlik göstermektedir⁵⁴. Bu sertifikalar kullanılırken fon ihtiyacı karşılanan proje veya yatırıma göre değerlendirilmektedir. Mudarebe, murabaha, muşaraka, icara selem, teverruk, istisna yöntemlerinin tümüyle kullanılabilir.

1.8.11. Katılım Bankalarının Diğer Ürün ve Hizmetleri

Katılım bankalarının faaliyet gösterebileceği alanlar 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile belirlenmiştir. Belirtilen faaliyet alanlarının ve İslam hukukunun dışına çıkmamak şartıyla ürün yelpazelerini genişletebilmeleri mümkün olan katılım bankaları bu doğrultuda ürün yelpazelerini genişletmek için çalışmalar yapmaktadır. Yukarıda saydığımız ürünlerin dışında katılım bankaları ayrıca şu ürün ve hizmetleri de müşterilerine sunmaktadır⁵⁵. Bunlar:

- Karz-ı hasen,
- Muzaraa ve Musakat
- Döviz kredisi,
- Teminat mektupları,
- Referans mektupları,
- Eximbank teminat mektupları,
- Akreditif,
- Garanti Mektupları,
- Kabul/Aval kredileri,
- İhracat aracılık hizmetleri,
- İthalat aracılık hizmetleri,
- Yurtdışı kaynaklı kredi,
- Konut finansmanı,
- Taşıt Finansmanı,

⁵⁴Ayrıntılı bilgi için bakınız: Soner Yakar, Serkan Yılmaz Kandır, Yıldırım Beyazıt Önal, “Yeni bir finansman aracı olarak ‘sukuk-kira sertifikası’ ve vergisel boyutunun incelenmesi”, *Bankacılar*, S. 84 (2013), s. 72.

⁵⁵Ayrıntılı bilgi için bakınız: Mehmet Tenekeci, *Katılım Bankacılığının Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye Örneği*, (Yüksek Lisans Projesi), Konya: KTO Karatay Üniversitesi, 2017. s. 48-63.

- İhtiyaç kredisi,
- Kredi kartı,
- Fizibilite etüt çalışmaları,
- Kiralık kasa,
- Havale ve transfer,
- Yeddi emin veya vekillik yapmak,
- Seyahat çeki çıkarmak,
- Çek, senet tahsili,
- Spot döviz alış satışı işlemleri.

Katılım bankaları ürün ve hizmet sunarken veya yeni ürün ve hizmetler geliştirirken; Şer'i Danışma Kurulunun onayını almaları gerekmektedir. Bu bağlamda ürün ve hizmetlerde aranan en temel özellik İslam hukukuna uygunluğudur.

1.9. ÜRÜN VE HİZMETLERİN FİYATLANDIRMASI

Katılım bankalarında mevduat bankalarından farklı olarak daha önce de ifade edildiği gibi paraya amaç olarak değil, ticari araç olarak bakılmaktadır. İslam dini paranın alınıp satılmasını yani faizi yasaklamıştır. Katılım bankalarının fon kullandığı kişiler veya finanse ettiği projelerden elde edeceği gelirin miktarının sözleşmede belirlenmiş olması yapılan işlemi faizli işleme çevireceği için ürün ve hizmetlerin fiyatlanması oran esaslı olmaktadır.

Yapılan işlem proje finansmanı ve kâr zarar ortaklığı esaslı bir sözleşme ise proje sonucunda elde edilecek olan kâr veya zarardan sözleşmede belirlenen oranda sözleşme taraflarınca paylaşılmaktadır. Eğer yatırım finansmanı veya vadeli satış sözleşmesi ise Katılım Bankasının maliyet hesaplamalarından sonra belirlenen maliyet üzerine kâr payı koyarak müşterisiyle sözleşmesini imzalar.

Katılım bankalarının sözleşmelerinde yer alan kâr paylarının genellikle faiz oranlarına eşit olması müşteriler tarafından eleştirilen bir durumdur. Ancak faiz oranını belirleyen enflasyon, piyasa şartları gibi nedenler sadece faizli işlem yapan bankaları değil ülkedeki bütün finans hareketlerini, ticareti etkilemektedir. Katılım bankaları da kâr oranını belirlerken piyasa şartları ve enflasyondan bağımsız hareket etmeleri mümkün olmamaktadır. Bundan dolayı kâr payı oranı ile faiz oranlarının yakın veya aynı olması olağan bir durum olarak değerlendirilmelidir.

1.10. DİĞER ÜLKELERDE İSLAMİ (FAİZSİZ) BANKACILIK

İslam dinine mensup kişilerin finans sistemine dâhil edilmesi, girişimcilere fon sağlamak ve fon sahiplerinin fonlarının finansal sisteme dahil edilmesi kaydıyla atılıktan kurtarmak için; İslam hukukuna uygun bir şekilde işlem yapan finans kurumlarının kurulması kaçınılmazdır. Ayrıca İslam ülkelerinde gün geçtikçe artan sermayeyi kendi ülkelerinde kullanmak isteyen ülkeler faiz hassasiyeti bulunan bu kişilere hassasiyetlerini göz önünde bulundurarak kapital sistemin ürünü olan mevduat bankaları dışında, İslami esaslara uygun bir finans sistemi oluşturmayı planlamışlardır. Bunun sonucunda ise islami finans sistemi denilen faizsiz bankacılık sistemi hızla yayılmış, dünyanın hemen her yerine ulaşmıştır.

1.10.1. Bahreyn ve Diğer Körfez Ülkeleri

İrili ufaklı otuz adadan oluşan Bahreyn, 760 km² yüz ölçümü ve 1.248.348 nüfusa sahip bir ülkedir. İlk petrol rafinerisi kurulan ülke olmakla birlikte üretim miktarı bakımından Katar ve Suudi Arabistan'a yetişememiştir. Petrol üretimi dışında bankacılık ve turizm alanına yatırım yaparak petrol bağımlılığını azaltma politikası başlatılan ülkede faaliyet gösteren banka ve diğer mali kuruluşların sayısı 400'ü aşmıştır⁵⁶. Tamamı yabancı sermaye ile banka kurulması mümkün olan ülkede mevzuatın basit, harç ve vergilerin düşük olması yabancı bankaları çekmeyi başarmıştır. Ayrıca teknoloji ve alt yapıda eğitimli işgücünün bulunması da avantaj olmuştur⁵⁷. Bu yasal düzenlemeler ve eğitimli işgücü ile Bahreyn finans merkezi konumuna ulaşmıştır.

Arap ülkelerinin banka merkezi olan ülkenin en önemli finans kurumu Albaraka Bankacılık Grubudur. Ayrıca 200'den fazla üyesi bulunan İslami Finans Kuruluşları İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI)'nin merkezi olması da Bahreyn'e İslami Finans Kuruluşlarının merkezi olma özelliği kazandırmıştır. Bahreyn'de faaliyet gösteren 22 İslami finans kuruluşu mevcuttur.

Kuveyt'te Mısır'dan alınan ticaret hukuku ve medeni hukuk faizi serbest bırakmıştır. Bu nedenle banka sektöründe faizli işlem yapan mevduat bankaları ile İslami bankalar beraber faaliyet gösteriyorlar⁵⁸. Müslüman ülkeler arasında, finans

⁵⁶ <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-bahreyn> (Erişim Tarihi: 28.11.2017)

⁵⁷ Mehmet Tenekeci, *Katılım Bankacılığının Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye Örneği*, (Yüksek Lisans Projesi Tezi), Konya: KTO Karatay Üniversitesi, 2017.

⁵⁸ <http://www.ferhatsayim.net/index.php/pubindexall/228-menadabankacilik/328-kuveyt-te-bankac-i-k> (Erişim Tarihi: 28.11.2017).

konusunda Bahreyn'den sonra en etkili devlettir. Ülkede 21 İslami finans kuruluşu faaliyet göstermektedir.

Kuveyt devletine ait olan Kuwait Finance House dünya çapında İslami bankacılık sektörünün öncü kuruluşudur. Birçok ülkede faizsiz bankacılığın temelleri bu kuruluşun girişimleri sonucu atılmıştır. Bu banka günümüzde en büyük ve en başarılı İslami finans kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Kuveyt'te faiz sadece ticari borçlar için uygulanmaktadır, diğer borçlarda faiz uygulamak yasaklanmıştır.

Irak, faizsiz bankacılıkla Kuwait Finance House girişimleri sonucu tanışmıştır. Ülkede faaliyet gösteren yedi İslami banka bulunmaktadır. Albaraka Türk Katılım Bankasının da bir şubesinin bulunduğu ülkede ayrıca 7 devlet bankası, 24 özel banka, 5 yabancı banka faaliyet göstermektedir.

İslam dininin peygamberinin yaşadığı yerleri içinde barındırması dolayısıyla Müslümanlar için özel bir önemi haiz olan Suudi Arabistan da İran gibi faize karşı çok sert tavır sergilemektedir. Faiz davalarının hiçbirinde faize onay veren hükümler verilmemiştir. Bu ülke dünyada İslami finans alanında en büyük paya sahip olup 136 milyar dolarlık aktif büyüklüğe ulaşmışlardır. Suudi Arabistan'da faaliyet gösteren Dar Al Mal AL İslami Grup, Dallah Al Baraka ve Al Rajhi dünyada en önemli İslami finans kuruluşları arasındadır. Dallah Al Baraka 40'dan fazla ülkede faaliyet gösteren gelişmiş bir bankacılık ağı oluşturmuş, Dar Al Mal Al İslami Grup ise İslami ülkeler arasındaki finansal akışı düzenleyen bir köprü konumundadır⁵⁹. Suudi Arabistan'da finans işlemleri petro-dolar sermaye sahiplerinin elinde bulunmaktadır.

1.10.2. Mısır

İslami finans sisteminin ilk adımlarının atıldığı Mısır'da islami finans kuruluşları mevduat bankaları ile birlikte faaliyet göstermektedirler. Mısır'da faaliyet gösteren başlıca İslami bankalar: The United Bank, Egyptian Suudi Finance Bank ve Faisal İslamic Bank of Egypt'dir. Mısır Faisal Bankası ve Uluslararası Yatırım Bankası ilk başta Arap-Mısır ortaklığıyla kurulmuştur. Ancak daha sonra bu bankalar tamamen Mısırlıların eline geçmiştir.

⁵⁹ Özel Finans Kurumları Birliği, "*Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık*", İstanbul, 2004. s. 30.

İslami finans içinde önemli bir yere sahip olan bu bankalar İslami Finans Kuruluşlarınca finanse edilen projelerin %17 sini bünyelerinde tutmaktadır⁶⁰. "1980 senesi 13 Kasım'da kayıtlı olan sermaye tutarı 12 milyon dolar olan Uluslararası İslami Yatırım ve Kalkınma Bankası (IIBID) Mısır'da faaliyete geçmiştir. IIBID'ı oluşturan Mısırlı önemli kişiler, 1928 ortaktan oluşmaktadır. 1982 senesinin yarısına kadar banka Kahire'de bulunan merkezinin yanı sıra 6 şubeyi faaliyete geçirmiştir. Mısır yasaları çerçevesinde kurulan ve 1984 senesinden itibaren çalışmaya başlayan faizsiz bankalar, geleneksel ticari bankaların tabi olduğu yasa kapsamına dâhil değildir⁶¹." Mısır'daki siyasi kargaşa finansal faaliyetleri de etkilemiş ve finansal hareketlerin düşmesine neden olmuştur.

1.10.3. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

Birleşik Arap Emirlikleri, 7 emirliğin birleşmesi sonucu kurulmuş bir devlettir. Bunlar arasında en önemlisi dünya çapında ekonomik bir büyüklüğe sahip olan Dubai Emirliği'dir. Dubai İslam Bankasının 1975 yılında kurulmasıyla diğer ülkelere de bu örnek olmuş ve İslami bankacılığın gelişmesinde önemli bir etki doğurmuştur⁶².

Birleşik Arap Emirlikleri'nde ticari borçlarda faiz uygulanmasına izin verilirken, ticari olmayan borçlarda faiz uygulamasının cezai sorumluluğu bulunmaktadır. Ticari borçlara uygulanacak faiz oranı da kanunca belirlenen oranı geçmemektedir⁶³. Diğer önemli İslami bankaları olarak Abu Dhabi İslamic Bank, Sharjah İslamic Bank, Tekaful Re Limited, Emirates İslamic Bank sayılabilir. Birleşik Arap Emirlikleri'nde faaliyet gösteren 10 İslami banka vardır.

1.10.4. Endonezya- Malezya

Endonezya'nın dünyada en çok Müslüman nüfusa sahip olan ülke olması, İslami bankacılık için uygun bir zemini neticelendirmiştir. Endonezya'da da İslami bankacılık ile konvansiyonel bankacılık bir arada faaliyet göstermektedirler⁶⁴. 1990 yılından sonra

⁶⁰ TKBB Dergisi, "Faizsiz Bankacılığın Global Finansal Sistemdeki Payı Giderek Artıyor", 2005. s. 29.

⁶¹ Mehmet Tenekeci, *Katılım Bankacılığının Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye Örneği*.

⁶² Haitham Nobanee, Nejla Ellili, "Corporate sustainability disclosure in annual reports: Evidence from UAE banks: Islamic versus conventional.", *Renewable & Sustainable Energy Reviews*, C. 55 (2016), ss. 1336–1341.

⁶³ Sahar Zulfiqar vd., "Financial Performance Of Islamic Bank In The United Arab Emirates, Pakistan And Jordan: A Case Comparative Study With Dupont Approach.", *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, C. 25, S. 2 (2016), ss. 403–9.

⁶⁴ <http://www.bi.go.id/en/perbankan/syariah/Contents/Default.aspx> (Erişim Tarihi: 30.11.2017).

gelişme gösteren Endonezya islami bankaları hükümet, halk ve İslam alimleri tarafından desteklenmektedir.

Bank Muamalat ve Karim Busines Consulting Endonezya'da faaliyet gösteren önemli İslami bankalardır. Endonezya'da dokuz İslami ticari banka (BUS) ve ardından 25 İslami bankacılık penceresi / birimi (UUS) ve 144 İslami kırsal banka (BPRS) faaliyet göstermektedir⁶⁵. Endonezya halkının faiz hassasiyeti islami bankaların gelişimde önemli role sahiptir.

Malezya'da ise tamamına yakını Müslüman olan nüfus için İslami bankalar alternatif bir finans sistemi olarak faaliyet göstermektedirler. Malezya hükümeti tarafından İslami bankacılık için gerekli yasal düzenlemeler yapılmış, geniş bir perspektifle bu bankaların faaliyetleri için altyapı hazırlanmıştır. Bu ise etkili bir faizsiz bankacılık sistemini beraberinde getirmiştir.

İslami bankalar ayrı bir kanunla düzenlenmiş olup, denetimleri Malezya Merkez Bankası'na bırakılmıştır. Ayrıca bu finans kurumlarını, hukuki yapıya uyarlamak amacıyla bir merkezi konsey oluşturulmuştur. Malezya'da oluşturulan sistemle bir banka aynı zamanda hem mevduat bankası hem İslami banka olarak dual bir sistem şeklinde aynı anda iki şekilde de hizmet verebilmektedir. Malezya'da faizsiz finans sistemi hacıların hac masraflarını karşılamak amacıyla 1963 yılında kurulmuş olan Lembaga Tabung Haji'ye dayanmaktadır.

Hükümetlerin girişimleri sonucunda 1981 yılında kurulan Bank İslam Malaysia Berhad, Malezya'nın en büyük İslami finans kuruluşudur. Ayrıca Syarikat Tekaful Malaysia Berhad, Tekaful Nasional SDN Berhad, Bank Muamalat ve Tekaful Ikhlas SDN Berhad Malezya'da faaliyet gösteren İslami finans kuruluşlarıdır⁶⁶. Bankacılık faaliyetlerinde banka; mevduat bankası, İslami banka veya iki yöntemi de kullanarak dual bir sistem çerçevesinde hizmet verebilmektedir.

⁶⁵ Rifki Ismal, "Depositors' Withdrawal Behavior in Islamic Banking: Case of Indonesia", *Humanomics*, S. 27 C: 1, (2011) ss.61-76, <https://doi.org/10.1108/08288661111110187> (Erişim tarihi: 10.12.2017).

⁶⁶ Karen P. Y. Lai, Michael Samers, "Conceptualizing Islamic banking and finance: a comparison of its development and governance in Malaysia and Singapore.", *Pacific Review*, C. 30, S. 3 (2017), ss. 405-24. s. 3.

1.10.5. İnan- Pakistan

İnan diğer ÷lkelerden farklı olarak bankacılık sektöründe yalnızca İslami faizsiz bankaların faaliyet göstermesine izin vermiştir. Bu ÷lkede faaliyet gösteren bütün bankalar İslam hukukuna uygun olmak zorundadır.

İnan anayasasının 4. maddesinde yer alan " Bütün hükümler dine uygun olmalıdır" hükmü gereği İslam dininin yasakladığı faizin finans kuruluşlarınca uygulanması yasaklanmıştır. Bu kanun gereği İnan'da İslami bankaların faaliyete geçmesi, konvansiyonel bankalara son vermiştir.

Modern bankacılıkla 1900'lerde tanışan İnan bankacılık sektörüne, 1960'li yıllara kadar yabancı sermaye hâkimdi. 1960 yılında kurulan İnan Merkez Bankası yabancı sermayeye sınırlama getirdi. İnan'da bankacılık sektöründe yabancı sermaye %35 oranıyla sınırlandırıldı. 1979 yılında gerçekleşen İslam devrimi sonucunda bütün bankalar millileştirildi ve Merkez Bankasına bağlandı. İnan Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH); %25'ini oluşturan bankacılık sektöründe 30 banka ve 5 Finansal/kredi kuruluşu aktif olarak faaliyet göstermektedirler⁶⁷. İnan'da bütün bankacılık faaliyetleri İslam hukukuna uygun olarak yapılması zorunludur.

Pakistan'da konvansiyonel ve islami bankalar bir arada faaliyet göstermektedirler. Şu anda Pakistan'da 5 islami banka faaliyet göstermektedir. Ancak bu bankalar kârlılık ve likidite bakımından konvansiyonel bankalara kıyasla daha zayıftır⁶⁸. Pakistan'da İslami bankacılık sisteminin tam olarak işleyebilmesi için bazı düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

1.10.6. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Faizsiz finans sistemi sadece İslam ÷lkelerinde uygulanan bir yöntem olmaktan çıkmış, dünyanın birçok yerinde uygulanan bir yöntem olmuştur. Bu durumun temel nedenleri olarak petro-dolarlar ve her geçen gün artan ve yayılan Müslüman nüfus sayılabilir. ABD'de faaliyet gösteren İslami Finans Kuruluşlarına örnek olarak; Saturna Capital -Amana Mutual Funds, American Finance House Lariba ve University Islamic Financial Corporation'u verebiliriz. Ayrıca ABD'nin en büyük bankalarından olan

⁶⁷ <http://www.ilia-corporation.com/wp-content/uploads/2016/09/Banking-Industry-Iran-ILIA-Corporation-White-Paper-c.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2017).

⁶⁸ Zulfiqar vd., "Financial Performance Of Islamic Bank In The United Arab Emirates, Pakistan And Jordan: A Case Comparative Study With Dupont Approach.", ss. 403–9.

Citibank ve Goldman Sachs bünyelerinde faizsiz finansın ürün ve yöntemlerini kullanmaktadırlar⁶⁹. Ancak bu bankalar İslam dininin diğer düzenlemelerine uygun olmadıkları için İslami banka olarak değerlendirilmemektedir.

ABD'de uygulanan "Risk Sermayesi" ile İslami finans benzerlik göstermektedir. Risk sermayesi ile İslami bankacılığın bezerlik yönleri şöyle sıralanabilir⁷⁰;

- Sermaye yatırım veya proje odaklı olarak kullanılır.
- Faiz geliri yerine kâr payı alınır.
- Risk sermayesinin kullandırıldığı proje ve yatırımın takibini ve gerektiğinde projenin uygulanmasında destek verilmesidir.

Günümüzde en büyük yatırımların yapıldığı teknoparklardan Amerika'nın Kaliforniya eyaletinde bulunan Silikon Vadisinde kullanılan finans yöntemlerinden en yaygını risk sermayesidir.

1.10.7. İngiltere ve Diğer Avrupa Ülkeleri

İngiltere'de İslami finansın geçmişi 1977 yılına kadar uzamaktadır. Türkiye'deki İslami finans kuruluşlarının alt yapısı zannedildiği gibi Orta Doğu ve Körfez ülkelerinden değil İngiltere'deki bir finans kuruluşunun sistemi baz alınarak oluşturulmuştur. Orta doğu ve Körfez ülkelerinden sonra Londra İslami finans kuruluşları içerisinde büyük bir paya sahiptir. Londra nüfusunun %12'sini Müslümanlar oluşturmaktadır. Bu ise İslami finans kuruluşları için azımsanmayacak bir çoğunluktur.

İngiltere'de faaliyet gösteren finans kuruluşlarına; Avrupa İslami Yatırım Bankası (EIIB), İslami İngiliz Bankası, Standard Chartered, HSBC, Birleşik Krallık, Rosette Merchant Bank, Barclays Capital, Bank of London and The Middle East (BLME), Royal Bank of Scotland, Gatehouse Bank ve QIB UK örnek verilebilir.

Almanya körfez ülkelerindeki sermayeyi kendisine yönlendirmek için Dresdner Bank ve Deutsche Bank bünyesinde, İslami esaslara uygun hizmet ve ürünler sunulmaktadır. Ayrıca 4.5 milyonluk bir Müslüman nüfus barındıran Almanya'da Kuveyt Türk, KT Bank AG adlı bir banka kurmuştur. İlk şubelerini Mannheim ve Berlin'de açan kuruluş Almanya'nın diğer şehirlerinde de şubeler açmayı planlıyor.

⁶⁹ J. Michael Taylor, "Islamic Banking-The Feasibility Of Establishing An Islamic Bank InThe United States", *American Business Law Journal*, C. 40, S. 2 (2003), s. 385.

⁷⁰ Mehmet Tenekeci, *Katılım Bankacılığının Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye Örneği*.

Yaklaşık bir milyon Müslüman nüfusa sahip olan Hollanda'da yaşanan İslamofobi krizi nedeni ile İslami finansa yeterli miktarda destek verilmemektedir. 2006 yılında Hollanda'nın ilk İslami finansal kuruluşu olan Bilaa-Riba faaliyete geçmiş ancak daha sonra kapanmıştır. 22 Mayıs 2008'de, Hollanda Merkez Bankası (DNB) ve Hollanda Mali Piyasalar Kurumu (AFM), Hollanda'da İslami finansın tanıtılması sırasında ele alınması gereken potansiyel düzenleyici konularda bir araştırma yayınladı⁷¹. Bu süre zarfında Holland Financial Centre, Hollanda'daki İslami finansı teşvik etmek ve küresel İslami finans sektörü içindeki yatırımcıları Hollanda pazarına çekmek için bir çalışma başlattı. Ancak bu girişim, birkaç yıl sonra sona erdi.

Fransa hükümeti 2007 yılından sonra İslami finansa ciddi bir destek ve teşvikler vermeye başlamıştır. İslami finans alanında uzman Fransız girişim şirketi Noor Assur, İslami finans alanında Fransa'ya büyük yatırımlar yapmayı planlamaktadır.

⁷¹ <http://religionresearch.org/closer/2013/11/23/islamic-finance-netherlands/> (Erişim Tarihi: 01.12.2017).

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKALARI MUHASEBE SİSTEMİ

2. KATILIM BANKALARI MUHASEBE SİSTEMİ

Bankaların muhasebe işlemlerindeki amaçları⁷²;

- Bankaların finansal yapısında yer alan varlıkların kaynaklarının tespit edilmesi,
- Bankaların müşterileri, mudileri ve başka taraflar ile ortaya çıkan alacak ve borçların takibi,
- Bankaların mudiler namına elinde bulundurduğu finansal kıymetlerin takibi,
- Dönem sonunda kâr/zarar tespiti,
- Vergiye konu olacak vergi matrahının tespiti,
- Bankaların mevzuatlar ile mesul buldukları mali sorumluluklarının yerine getirebilmesi için gerekli olan bilgileri üretmek,
- İhtiyat, yedek akçe, ve dağıtılacak kârın tespit edilmesi,
- Banka içerisinde yapılması gereken mali plan, bütçe, maliyet analizi, risk analizi gibi işlemlerde kullanılacak bilgilerin üretilmesini sağlamak sayılabilir.

Bankalar muhasebe işlemlerini yaparken izledikleri adımlar⁷³;

- Açılış kaydı,
- Dönem içi işlemlerin yevmiye ve büyük defter kayıtları,
- Ara mizanlar,
- 31 Aralık genel geçici mizan,
- Dönem sonu envanter işlemleri,
- 31 Aralık kesin mizanın düzenlenmesidir.

MSUGT düzenleme kapsamı açıklamasında yer alan "Ancak bilanço esasına göre defter tutmakla beraber faaliyet konuları itibariyle farklı muhasebe tekniğini kullanmak durumunda bulunan;

- a) Banka ve Sigorta Şirketleri,
- b) Özel Finans Kurumları,

⁷² Sayım, *age.*, s. 29-30.

⁷³ İbrahim Lazol, *Genel Muhasebe*, 19. Baskı Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2013. S. 53-55.

- c) Finansal Kiralama Şirketleri (faktöring vb alanlarda faaliyet gösterenler dahil),
- d) Menkul Kıymet Yatırım Fonları Aracı Kurumlar ve Yatırım Ortaklıkları,

Belirlenen "Muhasebenin Temel Kavramları"na "Muhasebe Politikalarının Açıklanması"na ve "Finansal tablolar İlkeleri"ne uymaları kaydıyla bu Tebliğin diğer mecburiyetlerini yerine getirmekle yükümlü değillerdir, İşletme hesabı esasına göre defter tutan işletmeler ise sadece belirlenen "Muhasebenin Temel Kavramları"na uymakla yükümlüdürler." şeklindeki açıklama banka statüsünde bulunan kuruluşların MSUGT içerisinde yer alan düzenlemelerin büyük bir bölümünden muaf tutulmuşlardır.

MSUGT ilkelerine uymaktan muaf tutulan bankaların muhasebe işlemlerinde⁷⁴;

- Muhasebeleştirmede finansal tablolar ve mali raporlamalarda tekdüzeni sağlamak,
- Tek tip bilanço ve gelir tablosu üretimini sağlamak,
- Denetim için gereken bilgilere doğru ve sağlıklı bir şekilde ulaşmayı sağlamak,
- Yetkili mercilerin ekonomiyi takip ve yönlendirebilmeleri için gerekli bilgi ve istatistiklere ulaşmasını kolaylaştırmak,
- Risk analizi, Finansal analiz, verimlilik analizi gibi analizler için gerekli bilgi ve istatistiklerin üretimini sağlamak gibi amaçlar çerçevesinde BDDK tarafından 26.02.2002'de Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır.

29 Kasım 2004 yılında Resmi Gazete'de yayınlanıp 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceği belirtilen BDDK'nın Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 1. maddesinde 22.06.2002 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 1. maddesine banka kelimesine Özel finans kuruluşları da eklenmiştir⁷⁵. Bu yönetmelik değişikliği ile Özel finans kuruluşları Muhasebe uygulamaları açısından bankalarla aynı statüye getirilmiştir. Böylelikle Özel finans kuruluşları da THP'yi uygulamaya başlamışlardır.

⁷⁴ *Banka Muhasebesi*. s. 36.

⁷⁵ Resmi Gazete, (29.11.2004), 25655 Sayılı, *Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*.

Daha sonra 2006 yılında 5411 sayılı bankacılık kanununda yapılan değişiklik ile katılım bankaları da her yönüyle banka statüsüne alınmışlar ve BDDK'nın bu yönetmeliğini uygulamaya başlamışlardır. Bankalar, muhasebe uygulamalarında THP ile beraber TMS ve TFRS'yi de uygulamak zorundadırlar.

5411 sayılı bankacılık kanununun 37. maddesinde "Bankalar, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun ve kuruluş birliklerinin görüşü alınmak suretiyle Bankacılık Düzenleme ve Denetim Kurulunca belirlenecek usûl ve esaslara uygun olarak muhasebe sistemlerinde tek düzeni uygulamak; Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca yayımlanan muhasebe ve finansal raporlama standartlarına uygun olarak tüm işlemlerini gerçek mahiyetlerine uygun surette muhasebeleştirmek ve finansal raporlarını bilgi edinme ihtiyacını karşılayabilecek biçim ve içerikte, anlaşılır, güvenilir ve karşılaştırılabilir, denetime, analize ve yorumlamaya elverişli, zamanında ve doğru şekilde düzenlemek zorundadır⁷⁶." Bu kanun ile bankaların muhasebe işlemlerinde dikkat etmesi gereken hususlar belirtilmiş ve bu hususlara uyma mecburiyeti getirilmiştir. Muhasebe kayıtlarında bankalar, BDDK yönetmelikleri, vergi mevzuatı, MSUGT, TMS, TFRS, ve TTK hükümlerini yerine getirmek zorundadırlar.

2.1. MALİ POLİTİKALAR

Katılım bankaları muhasebe ve raporlama işlemlerini yaparken 5411 sayılı bankacılık kanununun 37 maddesi gereği; BDDK tarafından yayınlanan yönetmelikler, hesap planı ve diğer düzenlemeler, KGK tarafından yayınlanan TMS ve TFRS, TTK ve Türk Vergi Mevzuatına uygun hazırlamak zorundadırlar.

- Katılım bankaları değerleme işlemlerini; TMS 36 ve TFRS 13 gereği gerçeğe uygun değeri üzerinden yapmaktadırlar. Maliyetleme işlemlerini ise ticaret amaçlı elinde bulundurduğu emtialar dışındaki varlıkları tarihi maliyeti esas alınarak yapmaktadırlar.

- Finansal kaynaklara ilişkin izleyeceği politikaları belirlerken kaynaklarını esas alarak düzenlemektedirler.

- BDDK'nin 28 Nisan 2005 tarihinde yayınladığı genelge gereği enflasyon muhasebesi uygulamamaktadırlar.

⁷⁶ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 38. Madde.

- Bağlı ortaklıklar ve iştirakler, maliyet değeri üzerinden muhasebe işlemleri yapılır, değer düşüklükleri varsa karşılık ayrıldıktan sonra finansal tablolara geçilir.

- Türev ürünler için TMS 39 uygulanmaktadır. Bu standart gereği türev ürünler, riskten koruma amaçlı ve alım satım amaçlı olarak ikiye ayrılmaktadır. Alım satım amaçlı olanlar, rayiç bedeli ile bilançoya kaydedilir.

Katılım bankaları mali politikaları TMS, TFRS, BDDK ve vergi mevzuatı gibi düzenlemeler çerçevesinde zorunluluk arz etmeyen hususları kendi iç politikaları doğrultusunda gerçekleştirmektedirler. Bağımsız denetime tabi tutulan kuruluşlar arasında yer alan katılım bankalarının uyguladıkları mali politikaları bağımsız denetçi raporlarında belirtilmektedir.

2.2. KATILIM BANKALARINCA UYGULANACAK TEK DÜZEN HESAP PLANI

Ülkemizdeki konvansiyonel bankalar 1986 yılından itibaren THP'yi uygulamaktadırlar. THP'yi uygulayacak bankaların yöntem, sistem, çalışma esasları gibi yönlerden çok farklılık göstermesi bu hesap planında çok ayrıntıya girmeyi engellemiştir. Katılım bankalarının 5411 sayılı bankacılık kanunundaki düzenleme ile banka statüsüne alınması sonucunda, Katılım bankaları da Mevduat bankaları gibi BDDK'nın denetimine tabi tutulmuştur. Bu sebeple 2007 yılından itibaren Katılım bankalarında uygulanacak yöntem ve planlar BDDK tarafından yayınlanan yönetmeliklere uygun olması gerekmektedir. 20.09.2017 tarihli Resmi Gazete'de BDDK tarafından Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ yayınlanmıştır.

Bu tebliğin yayınlanmasındaki amaç⁷⁷;

- Muhasebe kayıtlarında ve finansal tablolardaki karmaşıklığın kaldırılması ve tekdüzen hale getirilmesi,

- Finansal tabloların oluşturulması ve kullanılmasında kolaylık sağlamak,

- Muhasebe bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilere kolay ve doğru bir şekilde ulaşmasını sağlamak,

⁷⁷ Resmi Gazete (20.09.2017), Katılım bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı Ve izahnamesi Hakkında Tebliğ, 1. Madde, BDDK.

•Denetim ve vergilendirmede kolaylık sağlamak, hile ve hata tespitini kolaylaştırmak,

•Finansal analiz, verimlilik analizi, risk analizi gibi çeşitli analiz ve yorumlar için ihtiyaç duyulan bilgilerin standart bir şekilde elde edilmesini sağlamak şeklinde sıralanabilir. Katılım bankalarının uygulamak zorunda olduğu THP'deki ana hesaplar aşağıda **Tablo 2.1**'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1: Katılım Bankaları Tekdüzen Hesap Planı

HESAP KODU	HESAP ADI
0	Dönen Değerler
1	Krediler
2	Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler
3	Toplanan Fonlar ve Diğer Yabancı Kaynaklar
4	Özkaynaklar
5	Kâr Payı Gelirleri
6	Kâr Payı Giderleri
7	Kâr Payı Dışı Gelirler
8	Kâr Payı Dışı Giderler
9	Bilanço Dışı Hesaplar

Kaynak: Resmi Gazete (20.09.2017), Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, 4. Madde, BDDK.

THP ana hesaplarının altında yer alan alt hesaplar işletme faaliyetlerinin farklılık göstermesi nedeni ile işletmelere göre farklılık göstermektedir. Kullanılan numaralandırma sistemi 6 haneden oluşturulmaktadır, bu hanelerin düzenlenme sırası ise şöyledir⁷⁸.

A BC DE F şeklinde gösterilen bir hesap numarasında;

A: Ana grup hesap numarasını,

BC: Defter-i kebirdeki hesap numarasını, (Defter-i kebir hesabı tek sayı ise hesap YP, çift sayı ise hesap TP hesabıdır⁷⁹.)

DE: Yardımcı Hesap numarası,

F: Alt hesap numarasını belirtmektedir.

⁷⁸ Resmi Gazete (20.09.2017), *Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı Ve izahnamesi Hakkında Tebliğ*, 5. Madde, BDDK..

⁷⁹ Resmi Gazete (20.09.2017), *Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı Ve izahnamesi Hakkında Tebliğ*, 6. Madde, BDDK..

THP ana hesaplarının altında yer alan hesaplar yabancı para (YP) ve Türk parası (TP) şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Türk Lirası cinsinden yapılan işlemler ilgili hesabın TP hesabına, yabancı para ile yapılan işlemler ise ilgili hesabın YP hesaplarına kaydedilir. Yıl sonunda yabancı para hesabındaki değerler yapılacak değerlendirme işleminin ardından TP hesabına geçirilir. YP ile yapılan işlemler için alınan gelirler o anki kur üzerinden değerlendirme işlemine tabi tutulur ve TP hesabına geçirilir.

Yayımlanan THP içerisindeki tüm hesapların açılması zorunlu tutulmuştur. Defter-i kebirde yer alan hesaplar için ihtiyaç halinde alt hesap, tali hesap açılabilir. Yine ihtiyaç halinde tali veya alt hesaplarının altına hesap numarasının sonuna sayı ekleyerek üçüncü dereceden hesaplar açabilirler, bunun dışında hesap planına herhangi bir hesap dahil edilemez⁸⁰. Katılım bankaları bankacılık kanunu gereği muhasebeleştirme işlemlerinde THP'nin yanında TMS'yi de uygulamak zorundadırlar.

2.3. TEK DÜZEN HESAP PLANI İZAHNAMESİ

2.3.1. Dönen Değerler

Bankanın sahip olduğu mali değerlerden nakit ve bir yıl veya daha kısa bir süre içerisinde nakde dönüştürülebilen varlıkların takip edildiği hesap grubudur. Bu grupta takip edilen hesaplar aktif nitelikli olup hesaba girişler borç, çıkışlar alacak olarak kaydedilir.

010 Kasa hesabında, tedavülde bulunan TP cinsindeki banknot ve madeni paralar ile yapılan işlemler takip edilmektedir.

011 Efektif Deposu hesabı, YP cinsindeki dövizler ile yapılan işlemlerin takip edildiği hesaptır. sabit fiyat üzerinde kaydedilen işlemler yıl sonunda yapılacak olan değerlendirme işlemi ile TP'ye çevrilir.

012-013 Yoldaki Paralar TP ve YP hesaplarında, katılım bankaları şubelerinin genel müdürlük veya kendi aralarında yaptıkları nakiller ile TCMB ve diğer bankalar üzerinden gönderilen posta çekleri ve havale gibi nakil işlemlerinde kullanılan hesaplardır.

⁸⁰ Resmi Gazete (20.09.2017), Katılım Bankalarıncı Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve izahnamesi Hakkında Tebliğ, 7. Madde, BDDK.

016 Vadesi gelmiş menkul değerler hesabında, menkul değer hesabında yer alan menkul değerlerden vadesi gelenler bu hesaba aktarılarak tahsil edilir.

020 TCMB-TP, TCMB' deki alacakların kaydedildiği hesaptır. TCMB düzenlemeleri gereği ortalama olarak tesis edilen zorunlu karşılıklar 02000 vadesiz hesapta, eksik tesis edilen zorunlu karşılıklar nedeniyle kâr paysız tutulan ve bloke edilen mevduatlar ise 02002 vadeli olmayan serbest hesapta takip edilir.

030 Gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan menkul değerler hesabı TMS gereği alım satım işlemleri sonucundaki ilk muhasebeleştirme işlemleri sonunda ortaya çıkan gerçeğe uygun değer ile maliyet veya satış değerleri arasındaki farkların takip edildiği hesaplardır.

2.3.2. Krediler

BDDK tarafından 1.11.2006 tarih 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 'Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik' gereği;

- Mal karşılığı vesaikin finansmanı,
- Bireysel finansman desteği,
- Kurumsal finansman desteği,
- Kâr-zarar ortaklığı yatırımı,
- Ortak yatırımlar yöntemleri kullanılarak yapılan finansman işlemleri Krediler hesap grubunun alt hesaplarında takip edilir.

Bu hesap grubunun altında izlenen ana hesaplar;

102-103 hesaplarında mal karşılığı vesaikin finansmanı işlemlerinin takip edildiği aktif bir hesaptır.

124-125 hesaplarında ortak yatırımlar yöntemleri kullanılarak finanse edilen kısa vadeli ortak yatırımlar takip edilirken 144-145 hesaplarında ise orta ve uzun vadeli yatırımlar hesaplarında takip edilir.

11820 Tüketici Kredileri hesaplarında gerçek kişilere mesleki/ticari olmayan mal/hizmet alımında kullanılan kredilerin takibi yapılır. Bu hesabın alt hesaplarında; konut kredileri, taşıt kredileri, konut teminatı, ihtiyaç kredileri, diğer gayrimenkul

kredileri işlemler takip edilmektedir. Tüzel veya gerçek kişilerin ticari/mesleki faaliyetleri için kullanılan taşıt, işyeri ve ihtiyaç kredileri 11830 Taksitli ticari krediler hesabının alt hesaplarında takip edilir.

110-129 arasındaki hesap gruplarında vadesi 1 yıldan daha az olan kredilerin takibi yapılır. Vade uzatması sonucu vadenin 1 yıldan daha fazla olması halinde kalan kısmı orta ve uzun vadeli krediler hesaplarına aktarılır.

Vadesi 1 yıldan uzun olan krediler 130-149 arasındaki hesaplarda takip edilmektedir. Yurt dışındaki yerleşik kişilere kullanılan krediler 148-149 orta ve uzun vadeli krediler hesaplarında, Ülkemiz içinde kullanılan krediler ise ilgili hesaplara kaydedilir.

Gerçek kişiler tarafından kullanılan kredi kartları ile yapışan taksitli/taksitsiz yapılan harcamalar tahsil süresine kadar 11821 Bireysel kredi kartları hesabında takip edilir Tüzel kişilere verilen kredi kartları ile yapılan harcamalar ise; 11831 Kurumsal kredi kartları hesabına kaydedilir.

2.3.3. Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler

Katılım bankaları Tek düzen hesap planının 2 numaralı hesap grubu yatırım amaçlı değerler ve diğer aktiflere ayrılmıştır. Bu hesap grubunda takip edilen temel hesaplar:

- 202 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar: Maddi duran varlıkların kiraya verilmesi durumunda finansal kiralama sözleşmesinde belirtilmiş olan taksitlendirilmiş toplam alacak ve faaliyet kiralamasının ise cari döneme denk gelen tutarı bu hesapta takip edilir.

- 204 Kazanılmamış Finansal Kiralama Gelirleri: Pasif nitelikli bir hesap olup finansal kiralamada varlığın maliyeti ile taksitlendirilmiş toplam alacak tutarı arasındaki fark bu hesapta takip edilir.

- 210 Zorunlu Karşılıklar: Aktif nitelikli ve sadece genel müdürlükçe işlem yapılan bu hesapta TCMB düzenlemelerince zorunlu tutulan karşılıklardan bloke olarak tesis edilen kısmı bu hesapta takip edilir.

- 220 Kredi kar payı gelir tahakkuk reeskontları hesabının alt hesaplarında kâr payı tahakkukları, kâr payı reeskontları, kredi komisyon ve diğer gelir tahakkukları ve

reeskontları, dövize endeksli krediler anapara kur artış tahakkukları ve reeskontları, gerçeğe uygun değer artışlarının takibi yapılmaktadır.

- 222 Diğer kâr payı ve gelir reeskontları hesabında dönemin kârını etkileyip tahsil edilmemiş olan menkul değerler ve zorunlu karşılıklar kâr payı ve gelir reeskontları ve diğer gelir reeskontlarının cari dönem payı bu hesaba borç olarak kaydedilir.

- 240 İştirakler hesabı yönetim ve sermayelerinde bir etkisi dışında üzerlerinde önemli bir etkinliğe sahip olunan ortaklıklardaki paylarının takip edildiği aktif nitelikli bir hesaptır.

- 242 Bağlı ortaklıklar hesabı genel müdürlükte işlem yapılan bu hesapta sermayesi veya yönetimi üzerinde aktif bir güce sahip olunan ortaklıklardaki payın takip edildiği aktif bir hesaptır.

- 250-251 Menkuller hesabında faaliyetlerin devamı için satın alınan veya finansal kiralama yolu ile elde edilmiş olan bir yıldan çok kullanım süresine sahip olan kasa, mobilya büro malzemeleri, nakil vasıtaları gibi menkullerin takibinin yapıldığı aktif bir hesaptır.

- 252-253 Gayrimenkuller hesabında satın alınmış veya finansal kiralama yoluyla elde edilmiş gayrimenkullerin takibi yapılmaktadır.

- 256 numaralı hesapta birikmiş amortismanlar, 258'de maddi olmayan duran varlıklar, 260 peşin ödenmiş vergiler, 264 duran varlıklardaki değer düşüş karşılığı, 280 borçlu geçici hesaplar için kullanılan hesaplardır

- 290- 291 numaralı hesaplar şubeler cari hesabı olup şubelerin kendi aralarında veya genel müdürlükle yapmış oldukları işlemlerin takibi yapılmaktadır. Karşılıklı yapılan işlemler ile kapatılan bu hesaplar için şubelerin tam mutabakat sağlamaları gerekmektedir.

2.3.4. Katılım Fonu ve Diğer Yabancı Kaynaklar

Katılım bankalarının topladığı fon ve diğer kaynakları takip etmek için kullandığı hesap grubudur. Bu hesap grubunda katılım bankalarınca açılan cari hesaplar;

- 301-302 Cari hesaplar hesabında gerçek kişilerin ticari olmayan hesaplarının takibi,

- 304 Özel cari olmayan hesaplarda ticari, resmi ve diğer kişilerin hesaplarının takibi,

•320 katılma hesaplarında katılım hesaplarının takibi yapılır. Alt hesaplarında katılım hesapları süreleri itibari ile gruplandırılarak fon havuzları oluşturulur ve takibi yapılır.

2.3.5. Özkaynaklar

Katılım bankalarının sahip ve ortaklarının bankaya koydukları sermaye ve faaliyetlerden elde edilip henüz dağıtılmamış kârlardan oluşur.

•410 sermaye hesabı pasif nitelikli bir hesap olup genel müdürlük tarafından ana sözleşmede TP olarak belirtilen ve ticaret sicilinde tescil edilmiş sermaye tutarının takibi yapılmaktadır.

•412 sermaye taahhütleri hesabı aktif nitelikli bir hesaptır. Genel müdürlük tarafından takip edilir. Bakiyesi tahsil edilmemiş sermaye tutarını gösterir.

•414 Sermaye yedekleri hesabının alt hesaplarında; hisse senedi ihraç primleri, hisse senedi iptal kârları, menkul değer, değer artış fonu, kur farkları, kredi değerlendirme farklarının takibi yapılmaktadır.

Özkaynaklar bilançoda pasif kalemler arasında yer almaktadır. Dönem sonunda özkaynak değişim tablosu hazırlanılarak özkaynaklardaki değişim ve nedenleri belirtilir.

2.3.6. Kâr Payı Gelirleri

Katılım bankaları kuruluşları gereği işlemleri kâr payı esas alınarak yapılmaktadır.

Bu hesap grubunda:

- Mal karşılığı vesaikin finansmanından,
- Kâr/zarar ortaklığı yatırımlarından,
- Ortak yatırımlardan,
- Kredilerden,
- Donuk alacaklardan,
- Yeniden yapılandırılan kredilerden alınan kâr paylarının takibi yapılmaktadır.

Katılım bankasının faaliyetlerinden elde ettikleri gelirler bu hesap grubunda yer almaktadır.

2.3.7. Kâr Payı Giderleri

Katılım bankalarının yasal yükümlülüklerini yerine getirmemeleri sebebiyle ödemek zorunda kaldıkları cezalar ile yabancı kaynaklardan topladıkları fonlar nedeniyle ödedikleri kâr paylarının takibi bu hesap grubunda takip edilir.

2.3.8. Kâr Payı Dışı Gelirler

Katılım Bankasının kâr payı gelirleri dışında kalan;

- Alınan ücret ve komisyonlar,
- Sermaye piyasası işlemleri kârları,
- Alım/satım amaçlı ve riskten korunma amaçlı türev finansal araçlardan kârlar,
- Bankacılık hizmetleri gelirleri,
- Kambiyo kârları,
- Birleşme gelirleri,
- Enflasyona göre düzeltme farkları,
- İştirakler ve bağlı ortaklıklardan alınan temettü,
- Olağanüstü gelirler,
- Ertelenmiş vergi varlığı/borcu gelirleri,
- Parasal pozisyon kârı bu hesap grubunda takip edilir.

Bu hesaplar bankanın ana faaliyet alanlarından kaynaklı olmayıp, başka alanlardan (faiz gelirleri gibi) kaynaklanan gelirlerdir.

2.3.9. Kâr Payı Dışı Giderler

Katılım bankalarının kâr payı giderleri ve yasal yükümlülük cezaları dışında kalan;

- Personel giderleri,
- Karşılık ve değer düşme giderleri,
- Vergi, resim, harçlar ve fonlar,
- Verilen komisyon ve ücretler,
- Amortisman giderleri,
- Kambiyo zararları,
- Riskten korunma amaçlı ve alım satım amaçlı türev finansal araçlardan zararlar,
- Sermaye piyasası işlemleri,

- Birleşme ve devir giderleri,
- Yeniden yapılanma giderleri,
- Enflasyona göre düzeltme farkları,
- Olağanüstü giderler,
- Ertelenmiş vergi varlığı/borcu giderleri,
- Finansal pozisyon zararları bu hesap grubunda takip edilir.

Bu grupta yer alan hesaplar, bankanın faaliyetleri ile doğrudan ilişkili olmadığı halde, faaliyetlerinden kaynaklanan veya faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan giderlerden oluşmaktadır.

2.3.10. Finansal Durum (Bilanço) Dışı Hesaplar

Bankaların bilançooya dahil etmediği işlemlerin takip edildiği hesaplardır. Nazım hesaplar olarak da bilinen bu hesaplar; aktif ve pasif hesapları ilgilendirmediği halde kâr/zarar üzerinde etkiye sahip olmalarından dolayı takip edilmesi gereken hesaplardır. Bu hesapları borç araçları ve türev ürünler şeklinde iki başlık altında inceleyecek olursak;

• *Borç araçları:* Katılım bankası tarafında müşterileri için verilen taahhüt ve teminatlardır. Türk parası teminat mektupları, kabul kredileri, akreditif taahhütleri örnek olarak verilebilir.

• *Türev ürünler:* Getirisi başka bir varlık üzerinden türetilmiş bankacılık ürünleridir. Türev ürünler, döviz, altın, kıymetli madenler gibi birçok üründen türetilerek elde edilebilir. En çok kullanılan türev ürünler; Forward (futures), swap ve opsiyonlardır.

Nazım hesaplardan birisi ancak diğer bir nazım hesapla kullanılmalıdır. Yani bir nazım hesap borçlandırılacaksa, alacaklı hesap da bir nazım hesap olmalıdır. Kaynak veya varlık hesapları ile birlikte kullanılamazlar.

2.4. MALİ TABLOLAR

Katılım bankaları finansal tablolarını düzenlerken bankacılık kanununun 37. maddesi olan; "Bankalar, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun ve kuruluş birliklerinin görüşü alınmak suretiyle Kurulca belirlenecek usûl ve esaslara uygun olarak muhasebe sistemlerinde tek düzeni uygulamak; Kamu

Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca yayımlanan muhasebe ve finansal raporlama standartlarına uygun olarak tüm işlemlerini gerçek mahiyetlerine uygun surette muhasebeleştirmek ve finansal raporlarını bilgi edinme ihtiyacını karşılayabilecek biçim ve içerikte, anlaşılır, güvenilir ve karşılaştırılabilir, denetime, analize ve yorumlamaya elverişli, zamanında ve doğru şekilde düzenlemek zorundadır⁸¹." Bu madde gereği katılım bankaları finansal tablolarının KGK tarafından yayınlanan TFRS ve Bağımsız Denetim Standartlarına (BDS) uygun düzenlemek zorundadırlar.

Katılım bankaları finansal tablo olarak TMS 1 finansal tabloların sunuluşu standardı gereği;

- Finansal durum tablosu (Bilanço),
- Gelir Tablosu,
- Nakit akış tablosu,
- Özkaynak değişim tablosunu düzenlemeleri gerekmektedir.

BDDK tarafından 20.09.2017 tarihinde 'Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ve Bunlara İlişkin açıklama ve Dipnotlar hakkında tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ' yayınlanmıştır. Bu tebliğde;

- Finansal Durum Tablosu (Bilanço),
- Nazım Hesaplar,
- Kâr/zarar ve Diğer Kapsamlı Gelirler Tablosu,
- Özkaynak Değişim Tablosu,
- Nakit Akış Tablosu,

• Kâr Dağıtım Tablosu yer almaktadır. Tüm bankalar tarafından kamuya açıklanacak finansal tablolarda bu taslakların kullanılması mecburidir.

Katılım bankaları tarafından düzenlenen finansal tablolar; bağımsız denetim, vergi daireleri ve BDDK tarafından hukuki düzenlemelere uygunluğu ve doğru bilgileri içerip içermediği kontrol edilmektedir.

2.5. MEVDUAT BANKALARINDAN FARKLILIKLAR

Ülkemizde bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilere kolayca ulaşabilmeleri için muhasebeleştirme ve finansal raporlamada tekdüzeni sağlamak amaçlanmaktadır.

⁸¹ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 37. Madde.

Böylelikle bilgi kullanıcıları için gerekli bilgiler; karşılaştırılabilir, sağlıklı, doğru bir şekilde elde edilmektedir.

Yapılan düzenlemeler sonucunda özel finans kuruluşlarının banka statüsüne alınması ve bankalar ile aynı mevzuat, kanun, tebliğ ve yönetmeliklere tabi tutulması katılım bankaları muhasebe sistemi ile mevduat bankaları muhasebe sistemi arasındaki fark neredeyse ortadan kaldırılmıştır denilebilir. Ancak bununla birlikte katılım bankaları ile mevduat bankaları arasında; yöntem, amaç, ürün ve hizmetler açısından gösterdiği farklılıklar ister istemez muhasebe sistemlerine de yansımış ve tam bir tek düzen sistemin yakalanmasına engel teşkil etmektedir.

BDDK tarafından 25.09.2017 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve izahnamesi Hakkında Tebliğ" katılım bankaları için ayrı bir hesap planı yayınlamışsa da bunun mevduat bankaları için yayınlanan tekdüzen hesap planı arasındaki fark ise hesap isimleridir. Bu farklılıklar **Tablo 2.2.**'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2: Katılım Bankaları Hesap Planı İle Mevduat Bankaları Hesap Planı Arasındaki Farklar

Katılım Bankaları		Mevduat Bankaları	
Hesap kodu	Hesap Adı	Hesap Kodu	Hesap Adı
3	Toplanan Fonlar ve Diğer Yabancı Kaynaklar	3	Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar
5	Kâr Payı Gelirleri	5	Faiz Gelirleri
6	Kâr Payı Giderleri	6	Faiz Giderleri
7	Kâr Payı Dışı Gelirler	7	Faiz Dışı Gelirler
8	Kâr Payı Dışı Giderler	8	Faiz Dışı Giderler

Kaynak: Yazar Derleme

Katılım bankaları tarafından mevduat toplanmasının yasak olması, mevduat bankaları hesap planında yer alan 'Mevduat ve Diğer Yabancı Kaynaklar' hesabı yerine katılım bankalarında 'Toplanan Fonlar ve Diğer Yabancı Kaynaklar' hesabı kullanılmaktadır.

Mevduat bankalarının çalışma yöntemleri gereği elde ettikleri faiz gelirleri yerine katılım bankalarınca elde edilen gelirler, kâr payı gelirleri ve bununla ilişkili alt hesaplarda takip edilmektedir. Aynı şekilde faiz giderleri hesabı yerine kâr payı

giderleri, faiz dışı giderler yerine kâr payı dışı giderler, faiz dışı gelirler yerine Kâr payı dışı gelirler hesapları kullanılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİ MALİ KURULUŞLAR İÇİN MUHASEBE VE DENETİM ORGANİZASYONU VE YAYINLADIĞI STANDARTLAR

3. İSLAMİ MALİ KURULUŞLAR İÇİN MUHASEBE VE DENETİM ORGANİZASYONU (AAOIFI)

3.1. İSLAMİ MUHASEBE VE TARİHSEL GELİŞİMİ

İslami muhasebe; İslami Şeriata uygun muhasebe kayıtlarını esas alan muhasebe şeklidir. İslami muhasebe veya İslam muhasebesi şeklinde adlandırılan bu muhasebe şekli İslam'ın üçüncü şartı olarak zekâtın emredilmesi üzerine kullanılmaya başlanmıştır.

Kur'an-ı Kerimin en uzun ayeti olma özelliğini taşıyan Bakara Suresinin 282. Ayetinde mealen; "Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınız vakit onu yazın. Bir kâtip aranızda onu adaletle yazsın. Hiçbir kâtip Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın; (her şeyi olduğu gibi) yazsın. Üzerinde hak olan kimse (borçlu) da yazdırsın. Rabbinden korksun ve borcunu asla eksik yazdırmassın. Şayet borçlu sefih veya akli zayıf veya kendisi söyleyip yazdıramayacak durumda ise, velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki de şahit bulundurun. Eğer iki erkek bulunamazsa rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkek ile -biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması için iki kadın (olsun). Çağrıldıkları vakit şahitler gelmemelik etmesin. Büyük veya küçük vadesine kadar hiçbir şeyi yazmaktan sakın üşenmeyin. Böyle yapmanız Allah nezdinde daha adaletli, şehadet için daha sağlam şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. Ancak aranızda yapıp bitirdiğiniz peşin bir ticaret olursa bu durum farklıdır. Bu durumda onu yazmamanızda sizin için bir sakınca yoktur. (Genellikle) alışveriş yaptığınızda şahit tutun. Ne yazan ne de şahit zarara uğratılsın. Eğer bunu yaparsanız (zarar verirsiniz) şüphe yok ki bu, sizin yoldan çıkmanız demektir. Allah'tan korkun. Allah size gerekli olanı öğretiyor. Allah her şeyi bilmektedir.⁸²" şeklinde buyrulmaktadır.

⁸² Mealli Kur'an-Kerim, Bakara Suresi-282. Ayet Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınevi.

Bu Ayet-i Kerime ile muhasebenin temel kavramlarından başta, Sosyal Sorumluluk, Tarafsızlık ve Belgelendirme, Tam Açıklama gibi birçok kavram ile özdeşleşen söz konusu ayetteki bu ifadelerin tefsirinden⁸³;

- İslam dini açısından muhasebenin çok açık ilahi bir buyruk olduğu,
- Kayıt zorunluluğunun borçlu ve alacaklı için ayrı ayrı zikredilmiş olmasıyla esasında Çift yanlı kayıt mantığının işlendiği,
- Muhasebecilik mesleğine ve noter müessesesine vurgu yapıldığı,
- Belgelemenin önem ve gereğine işaret edilerek ticari belgelere atıfta bulunulduğu,
- Alternatif ödeme biçim ve yöntemlerinden bahsedildiği şeklinde bir dizi önemli saptama ve çıkarımlar yapmak mümkündür.

"Zekâtı verin"⁸⁴ gibi emirleriyle emredilen zekatın miktarının belirlenmesi için; aktif miktarının ve borç miktarını gösterecek yabancı kaynakların belirlenip sahip olunan öz sermayenin hesaplanması günümüzde kullanılan Bilanço'nun temelini teşkil etmektedir. Ayrıca zekatın bir senelik bir dönem için verilmesi ve o dönemin bilgilerine göre hareket edilmesi muhasebenin 'dönemsellik' ilkesini meydana getirmiştir.

Merkezi Mezopotamya'da olmak üzere hüküm süren Abbasi Devleti'nin (750-1258) 788 yılına ilişkin devlet muhasebe kayıtları, merdiven yönteminin ilk örnekleri olarak kabul edilirken, Abbasi Devleti'ni ortadan kaldıran Moğolların, bugünkü İran'da kurdukları İlhanlı Devleti'nde (1240-1350) yöntemin daha da geliştirildiği, Osmanlı Devleti'nin (1299-1923) ise kuruluşunun ilk yıllarında İlhanlılara vergi ödediği ve bu mali ilişki sırasında yöntemi öğrenerek geliştirdiği, yöntemin fiilen ortadan kalktığı 1880 yılına kadar, bir devlet muhasebesi yöntemi olarak Osmanlı'da ve Orta Doğu'da kullanıldığı ifade edilmektedir⁸⁵.

Osmanlı Devleti'ndeki güçlü merkezi otorite, bürokrasi hakkaniyetli vergilendirme sisteminin arkasında hiç şüphesiz güçlü muhasebe sistemi kendisini göstermektedir. Osmanlı arşivlerinden bugüne miras kalan 95 milyon adet belge ve 360.000 adet defter olduğu bilinmektedir. Söz konusu 95 milyon belgenin 15

⁸³ A. Vecdi Can, "*Bir ayetin ışığında İslam Dinin Muhasebeye Bakışı*", Akademik Bakış, Sayı 15, Ekim, 2008, ss. 1-10, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat, KIRGIZISTAN, s. 5.

⁸⁴ Mealli Kur'an-ı Kerim, Bakara suresi 110. Ayet, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınevi.

⁸⁵ Oktay Güvemli, *Muhasebe Tarihi*, 1. Baskı İstanbul: Avcıol Basın Yayımları, 2007, s. 5.

milyonunun, 360.000 defterin de 180.000'inin muhasebe ile ilgili olduğu tahmin edilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde uygulanmakta olan Tımar Sistemi'nin uygulanmasının kolaylaştırılması için Taşralarda yaşayan halkın ekonomik, idari, askeri ve sosyal bilgilerin kayıt altına alınması amacıyla "*Tapu Tahrir Defterleri*" tutulmaktaydı. Dağılma dönemine gelindiğinde ise Osmanlı halkı arasında toplumsal çözümler başlamıştır. Tanzimat Dönemi'nde ise vergilerin hesaplanması için gerekli olan kişilerin sahip olduğu emlak, hayvan, arazi, meslek, dükkan gibi gelir getirici unsurların belirlenmesi ihtiyacının doğması üzerine "*Temettuat Defterleri*" tutulmaya başlanmıştır. Bu defterler; hazırlanıldığı dönem ve bölge hakkında, ekonomik sosyo-kültürel ve demografik bilgiler açısından önemli bilgiler de içermektedir⁸⁶. Osmanlı devletinde toprakların genişliği ile farklı ulusların hüküm altına alınması ile bu defterlerin önemi artmış ve kapsamı da genişlemiştir.

Bu dönem içinde; "Siyakat yazısı"⁸⁷, "divan rakamları"⁸⁸ ve "merdiven yöntemi"⁸⁹ kullanılarak tutulmuş olan "icmal", "mufassal" ve "tahrir" defterleri kendi dönemlerinin en gelişmiş muhasebe kayıt sistemi olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Osmanlı Devletindeki monarşi temelli yönetim sistemiyle beraber hüküm sürülen geniş coğrafyadaki vergilerin toplanması ve vergi kaçırma olaylarının azlığı bu mükemmeliyetin bir delili olarak gösterilebilir.

İslami muhasebe sistemi Endülüs Emevi Devleti'nin kurulmasıyla Avrupa'ya taşınmış klasik muhasebe sisteminin ana iskeletini meydana getirmiştir. İslam muhasebesi 15. yüzyılda İtalya'da ortaya çıkan klasik muhasebe anlayışından daha eski bir muhasebe sistemiyken Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine girmesi Avrupa ülkelerinin ise terakki etmesi üzerine İslam muhasebe sistemi de perde altına girmiştir. Müslüman ülkelerin sermaye sahibi olmalarının ardından çağdaş bir şekil alan İslami

⁸⁶ <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c5s8/makale/c5s8m4.pdf> (Erişim tarihi: 3.12.2017).

⁸⁷ Siyakat yazısı: Osmanlı zamanında muhasebe kayıtlarında kullanılmış bir yazı çeşididir. Bu yazıyı okuyabilecek çok az kişi bulunmaktadır ve bu sayede muhasebe hilelerinin önüne geçilmiştir. Bu yazı çeşidinde kullanılan harekesiz harflerin her biri ayrı bir rakam, kelime ve hatta bazen has bir terime işaret etmektedir.

⁸⁸ Siyakat yazısı içinde kullanılan rakamlardır. Siyakat rakamları olarak da bilinir.

⁸⁹ 8. yüzyılda Irak'da kullanılmaya başlanılan bu yöntem çift yanlı kayıt yönteminden yaklaşık 600 yıl önce kullanılmıştır. günümüzde kullanılmayan bu yöntem Osmanlı Devletinde kullanılan kayıt yöntemidir. Bu yöntem farklı birimlerce toplanan aynı özellikteki vergiler, üst üste yazılır en üste de toplamları yazılır merdiven görüntüsü vermesi hasebiyle merdiven yöntemi şeklinde adlandırılmıştır.

muhasebe sistemi günümüzde İslami finans kuruluşlarında tekrar uygulanmaya başlanmıştır.

İslam muhasebesi 15. yüzyılda İtalya'da ortaya çıkan klasik muhasebe anlayışından daha eski bir muhasebe sistemiyken Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine girmesi Avrupa ülkelerinin ise terakki etmesi üzerine İslam muhasebe sistemi de perde altına girmiştir. Müslüman ülkelerin sermaye sahibi olmalarının ardından çağdaş bir şekilde tekrar uygulanmaya başlanmıştır. İslam ülkelerinde İslami kurallara uygun muhasebe standartları yayımlamak üzere bazı kurumlar kurulmuştur. Bunlara örnek olarak (İslami Finansal Hizmetler Kurumu) IFSB, (Malezya Muhasebe Standartları Kurulu) MASB, (Endonezya İslam Muhasebe Birliği) AAKSI, (İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi) CIBAFI, (İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı) IIRA verilebilir⁹⁰. Bu kuruluşlar genel itibari ile ulusal statüde kurulmuş ve ülkesel boyutta kendi yasal düzenlemeleri çerçevesinde faaliyet göstermektedirler. Bu kuruluşlardan AAOIFI global çapta bir standardizasyonu sağlamak amacıyla kurulmuş ve faaliyetlerini bu çerçevede yürütmektedir.

3.2. FİNANSAL KURULUŞLAR İÇİN MUHASEBE VE DENETİM ORGANİZASYONU (AAOIFI)

Uluslararası muhasebe standartlarının İslami esaslara uygun olmaması, sukuk gibi bazı işlemler hakkında standart yayımlanmaması İslami finans kuruluşlarının muhasebe işlemlerinde uygulama problemlerine neden olması üzerine bazı İslam ülkeleri kendi bünyelerinde açtıkları kuruluşlarla İslam Şeriatı'na uygun standartlar yayımlamamışlardır. Ancak sonraki dönemlerde küreselleşmenin etkisiyle bu standartlara da küresel çapta bir etkinlik alanı verilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Küresel boyutta bir büyüme ve yayılma göstermeye başlayan İslami finans sektörü temsilcileri, 25 Şubat 1990'da Cezayir'de aralarında bir "Birlik Antlaşması" imzalamışlardır⁹¹. Bu antlaşma çerçevesinde İslami bankalar için şer'i tebligatlar, muhasebe ve denetim standartları yayınlayacak bir kurul kurma kararına da Birlik Antlaşması'nda yer verilmiştir. 27 Mart 1991 tarihinde Bahreyn Manama merkezli kâr amacı gütmeyen uluslararası kuruluş statüsünde olan Accounting and Auditing

⁹⁰<http://www.isefam.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2017/10/Volume-3.pdf> (Erişim tarihi: 13.12.2017).

⁹¹ Islamic Hedging and Liquidity Management Standards *Islamic Banking Investment Asia/Middle East Congress 2016 Tuesday, 5th April 2016, at Intercontinental Singapore.*

Organization for Islamic Finance Institutions (AAOIFI) kurulmuştur⁹². AAOIFI'nin kurulması ile İslami bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kuruluşlar arasındaki ilişkiler artmıştır.

Kurucuları; İslam Kalkınma Bankası, Dar- al Maal al İslami, Al Rajhi Banking & Investment Corporation, Dallah Albaraka Grup, Kuwait Finance House, Bukhary Foundation gibi İslami Finans Kuruluşları arasında öne çıkan otoriter finans kuruluşları olmuştur⁹³. Bu kuruluşların global çapta girişimlerde bulunması ve çoğu ülkede bağlı kuruluşları bulunması etkinliğini arttırmıştır.

AAOIFI hedef olarak⁹⁴;

- İslam hukukuna uyan uluslararası standartları ve uygulamaları göz önüne alarak, İslami finansal kurumların faaliyetleriyle ilgili muhasebe, denetim, yönetim ve etik standartlar geliştirmek;

- İslami finansal kurumların faaliyetleri ile ilgili olarak muhasebe, denetim, yönetim ve etik standartları ve uygulama alanlarını; eğitim seminerleriyle, periyodik bültenlerin yayınlanmasıyla, raporlar hazırlayarak, araştırma yoluyla ve diğer yollarla yaymak;

- İslami finansal kuruluşlar tarafından kabul edilen muhasebe politikaları ve usullerini, muhasebe standartlarının hazırlanması ve yayımı ile bu kurumların yorumlarıyla uyumlu hale getirilmesi için çalışmalar yapmak;

- Denetim ve yönetim standartlarının hazırlanması ve yayınlanması söz konusu kurumlara yorumlanması yoluyla İslami finans kurumlarla ilgili denetim ve yönetim uygulamalarının kalitesini ve tekdüzeliğini arttıracak çalışmalar yapmak;

- Etik kuralların hazırlanması ve yayınlanması yoluyla İslami finansal kurumlarla ilgili etik uygulamalara teşvik etmek;

⁹² Yosra Mnif Sellami, Marwa Tahari, (2017) "Factors influencing compliance level with AAOIFI financial accounting standards by Islamic banks", Journal of Applied Accounting Research, Vol. 18 Issue: 1, pp.137-159, <https://doi.org/10.1108/JAAR-01-2015-0005>, Islamic Hedging and Liquidity Management Standards *Islamic Banking Investment Asia/Middle East Congress 2016 Tuesday, 5th April 2016, at Intercontinental Singapore*.

⁹³ İshak Emin Aktepe, Mehmet Odabaşı, *Faizsiz Bankacılık Standartları*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2012. s. 38.

⁹⁴ <http://aaoifi.com/objectives/?lang=en#> (Erişim tarihi: 15.12.2017).

İshak Emin Aktepe, Mehmet Odabaşı, *Faizsiz Bankacılık Standartları*.

• İslami mali kurumların Şeriat denetim kurulları arasındaki kavram ve uygulamalarda, mümkün olduğunca, bu kurumlar tarafından uygulanan fetvalar ve uygulamalar arasındaki çelişki ve tutarsızlığı önlemek için, bu kurumların rolünü aktive etmek için uygunluk veya benzerlik sağlanması Şeriat standartlarının hazırlanması, yayınlanması ve yorumlanması, İslami finansal kurumların ve merkez bankalarının Şeriat denetim kurulları, yatırım, finansman ve sigorta için şeriat kuralları yayınlamak;

• İlgili düzenleyici kurumlara, İslami mali kuruluşlara, İslami mali hizmetler sunan diğer finansal kuruluşlara ve standartları uygulamak için muhasebe ve denetim firmalarına, AAOIFI tarafından yayınlanan açıklamalara ve dipnotların uygulanmasına kılavuz etmek;

• Muhasebe, denetim, etik, yönetim, Şeriat ve diğer ilgili alanlarda mesleki gelişim programları da dahil olmak üzere İslami bankacılık ve finans alanında daha fazla profesyonellik ve teşvik için eğitim ve öğretim programları sunmak ve eğitim, inceleme ve belgelendirme, AAOIFI tarafından ve/veya diğer kurumlarla koordinasyon içinde gerçekleştirmek;

• AAOIFI standartlarının uygunluğunun belgelendirilmesi de dahil olmak üzere, AAOIFI'nin muhasebe, denetim, etik, yönetim ve Şeriat alanındaki standartlarını daha geniş bir kitleye duyurmak ve kabul ettirmek için faaliyetler yapmak şeklinde sıralanabilir.

AAOIFI, İslami finansal kurumların geliştiği çevreye uygun olarak, yaşamın tüm yönleri için kapsamlı bir sistemi temsil eden İslam Şeriatı'nın kurallarına uygun olarak bu hedefleri gerçekleştirmektedir.

Bu hedefler, hem İslami finansal kurumların finansal tablolarının kullanıcıları tarafından bu kurumlar hakkında üretilen bilgilere duyulan güvenin artırılması hem de bu kullanıcıları İslami finansal kuruluşlara yatırım yapmaya veya mevduatlarını İslami finansal kuruluşlara yatırmaya teşvik etmek ve İslami finans kuruluşlarının hizmet ve ürünlerini kullanmak için hazırlanmıştır.

AAOIFI belirlediği hedeflerine ulaşmak için;

• Misyon olarak, İslam hukukunu esas alan finans kuruluşlarının, muhasebe kayıtlarında ve finansal raporlarında uyumu sağlamak ve uyguladıkları yöntemlerde standardizasyonu sağlamak olarak belirlenmiştir⁹⁵.

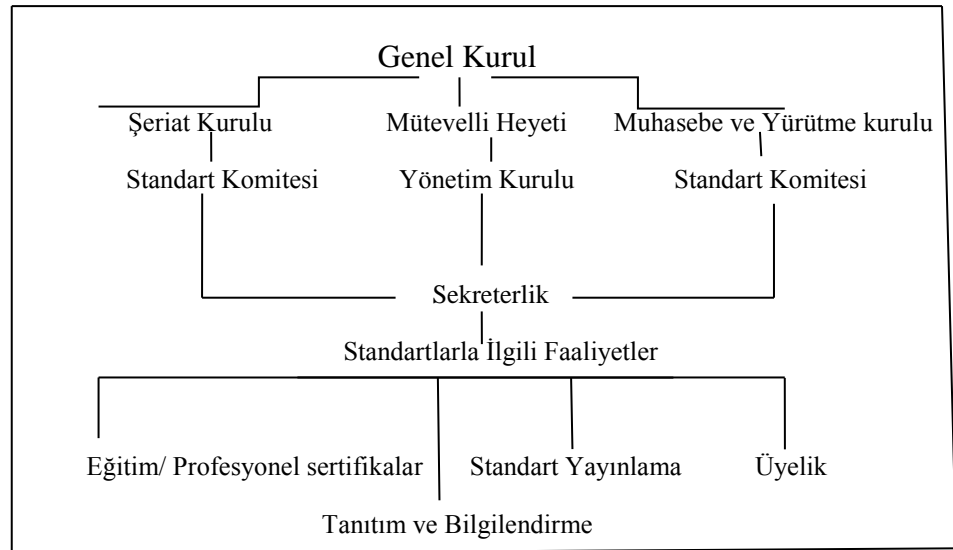
• Vizyon olarak ise, globalleşen dünyada İslami finans kuruluşlarının da küresel çapta büyümesi ve gelişmesi amacıyla standartlar yayınlamak ve bu kuruluşlara rehberlik etmek ve İslami finans kuruluşlarının yöntem ve ürünlerinde İslam hukukuna uygunluğunu sağlayacak şer'i standartlar ile bu kuruluşların muhasebe ile finansal raporlama işlemlerinde rehberlik etmek olarak belirlenmiştir⁹⁶.

3.2.1. Organizasyon Yapısı

AAOIFI'nın belirlenen hedef, misyon ve vizyonuna ulaşmak esas alınarak organizasyon yapısı düzenlenmiştir. Bu çerçevede AAOIFI organizasyon yapısı bünyesinde;

- Genel Kurul,
- Mütevelli Heyeti,
- Sekreteryaya,
- Yürütme Komitesi,
- Şeriat Komitesi,
- Muhasebe ve Denetim Komitesi barındırmaktadır.

Şekil 3.1: AAOIFI Organizasyon Yapısı

Kaynak: AAOIFI.

⁹⁵ <http://aaoifi.com/our-mission/?lang=en#> (Erişim tarihi: 15.12.2017).

⁹⁶ <http://aaoifi.com/our-vision/?lang=en> (Erişim tarihi: 15.12.2017).

3.2.1.1. Genel Kurul

AAOIFI Genel Kurulu AAOIFI organize yapısının otorite merkezidir. Genel Kurul toplantısı, hissedarlar toplantısına benzer özellik göstermektedir. AAOIFI kurumsal üyeleri için Genel Kurul Toplantıları bir forum veya bilgi şöleni mahiyetindedir. Genel Kurul toplantısında, diğerlerinin yanı sıra AAOIFI Statüsünde yapılan değişiklikler, yeni kurumsal üyelerin kabulü, Mütevelli Heyetinin atanması ve yıllık finansal tabloların kabulü ile ilgili kararlar alınmaktadır.

Genel Kurul'un görevleri;

- AAOIFI Statüsünde yapılan değişikliklerin onaylanması,
- Yeni Genel Kurul üyelerinin kabulüne ilişkin başvuruların onaylanması,
- Mütevelli Heyeti üyelerinin atanması,
- Mütevelli Heyeti, AAOIFI'nin finansal tabloları ve dış denetçi raporunun onaylanması,
- Dış denetçinin atanması ve ücretlerinin sabitlenmesi,
- Genel Kurul, Statünün sağlanmasına bağlı olarak, Mütevelli Heyet üyelerine görevlerini yerine getirme masrafları için Mütevelli Heyeti üyelerine ödeme esaslarını belirlemek şeklinde sıralanabilir.

Genel Kurul; kurucu, ortak, destekleyici ve gözlemci üyeler ile düzenleyici ve denetleyici makamlardan oluşur. Gözlemci ve destekleyici üyeler, Genel Kurul toplantılarına oy kullanma hakkı olmaksızın katılma hakkına sahiptir. Genel Kurul AAOIFI'nin en üst otoritedir ve yılda en az bir kere toplanır.

3.2.1.2. Mütevelli Heyeti

Mütevelli Heyeti, her beş yılda bir Genel Kurul tarafından seçilecek maksimum on dokuz üye ve Genel Sekreterden oluşur. Ardından gelecek Yönetim Kurulunun üyeleri atanana kadar görevlerini sürdürürler. Mütevelli Heyeti üyeleri, coğrafi dağılım da dikkate alınarak aşağıdaki kategoriler arasından seçilir:

- İslami finansal kurumları temsil eden on üye, (kurucu üyelerden ve kurucu üyelerle aynı haklara sahip olanlardan azami beşi),
- İslami finansal kuruluşlarla ilgili Muhasebe ve denetim alanında mesleki çalışmaları olan iki pratik üye,

- İslami finansal kurumların finansal tablolarının kullanıcılarından bir üye,
- Düzenleyici ve denetleyici mercileri temsil eden üç üye,
- Şeriat hukuku akademilerinden 2 üyeden oluşur.

Mütevelli Heyetinin yetkileri şunlardır:

- Bu Statü hükümlerine uygun olarak AAOIFI Teknik Kurul üyelerinin atanması ve devir teslim işlemlerinin yapılması,
 - AAOIFI için finans kaynaklarının düzenlenmesi ve bu kaynakların yatırımlara dönüştürülmesi,
 - Yıllık finansal tabloların denetimi için dış denetçinin atanması ve her yıl tavsiye ücretin belirlenmesi,
 - AAOIFI çalışma planının ve yıllık bütçenin onaylanması,
 - Mütevelli Heyeti'nin yıllık raporu, finansal tabloları, dış denetçi raporunun onaylanması ve onayın tasvibine sunulması,
 - AAOIFI Statüsünde değişiklik önerilerini değerlendirmek,
 - Görev devri sırasında meydana gelen masraflar için, AAOIFI Yönetim Kurullarının ve alt komitelerinin üyelerinin; bu Kurulların ve alt komitelerin çalışmalarını ücretsiz gerçekleştirdiklerini dikkate alarak ücretlendirilmesine ilişkin kuralların belirlenmesi,
 - Genel Sekreterin atanması ve yetki ve sorumluluklarının koşullarının belirlenmesi,
 - AAOIFI tarafından yayınlanan açıklamalar, standartlar ve kılavuz ilkeleri benimsetilmesi için, İslami mali kurumların faaliyet gösterdiği ülkelerdeki standartların uygulanmasından sorumlu ilgili makamlarla irtibat kurmak ve AAOIFI hakkında bilgilendirmek şeklinde sıralanabilir.

Bununla birlikte, İcra Kurulu da dahil olmak üzere Mütevelli Heyeti ve alt komitelerinin herhangi biri, doğrudan veya dolaylı olarak AAOIFI'nin diğer Kurullarının çalışmalarına müdahale edemez veya herhangi bir şekilde onları yönlendirmez.

Mütevelli Heyetinin alt kurulları ve görevleri;

- **Yürütme (İcra) Komitesi:** AAOIFI'nin; çalışma planını ve yıllık bütçesini hazırlamak ve Mütevelli Heyeti'ne onay için sunmak,

• Genel Sekreterlik tarafından hazırlanan AAOIFI yıllık raporunu, finansal tablolarını ve dış denetçinin raporunu Genel Kurul tarafından onaylanmadan önce gözden geçirilmek üzere Mütevelli Heyeti'ne sunmak,

• Genel Sekreterin maaş artış ve ikramiyesinin gözden geçirilmesi ve karara bağlanması,

• Mütevelli Heyeti tarafından verilen diğer görevleri üstlenmek,

• Yürütme Komitesi herhangi bir yetkisini Başkanına devredebilir. Aynı zamanda, paragraf 22 / 3'te atıfta bulunulan yetkiler (Genel Sekreterin maaş artış ve ikramiyesinin gözden geçirilmesi ve karara bağlanması) dışında herhangi bir yetkisini AAOIFI Genel Sekreterine devredebilir.

• **Denetim Komitesi:** AAOIFI mütevelli heyetine bağımsız ve objektif denetleme konusunda yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur.

• **Aday Gösterme (Görevlendirme) Komitesi:** Görevlendirme Komitesi, tüm Teknik Kurullar için tek ortak komitedir ve aşağıda belirtilen görevleri yapmak üzere oluşturulmuştur:

1- Teknik Kurulların adaylarının değerlendirilmesi,

2- Teknik kurulların üyelerinin potansiyel adaylar arasından seçilmesi ve burada belirtilen hüküm ve şartlar uyarınca onaylanmak üzere Mütevelli Heyetine teslim edilmesi,

3- Mütevelli Heyetinin onayı için teknik kurul üyelerinden birinin görevden alınmasına ilişkin tavsiyeler, (Bununla birlikte, Teknik Kurulların üyeliği, Aday Gösterme Komitesi tarafından haklı bir öneri ve Mütevelli Heyetinin üyelerinin en az % 50'sinin onayı olmadan sona erdirilemez.)

4- Sekreterlikle koordineli olarak ilgili kurulların başkanları tarafından sunulacak yıllık raporlar da dahil olmak üzere teknik kurul üyelerinin performansının takibini yapmaktır. (En azından yıllık sunumlar). Bu yıllık raporlar, standartların geliştirilmesi ve gözden geçirilmesi ile yeni kurulların toplantılarına katılım konularındaki başarıları kapsamaktadır.

AAOIFI Mütevelli Heyeti, AAOIFI faaliyetlerinin gözetimini ve denetimini sağlar. Mütevelli Heyeti üyeleri Genel Kurul tarafından 5 yıllık bir görev süresi için atanırlar. Mütevelli Heyeti AAOIFI kurumsal üyelerini temsil eden 19 kişiden oluşur.

AAOIFI standart kurullarının (Şeriat Kurulu, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu ve Yönetişim ve Etik Standartları Kurulu) atanmasından Mütevelli Heyeti sorumludur.

AAOIFI standartlarının kabul edilmesi, AAOIFI çalışma planı ve bütçesinin onaylanması ve Genel Sekreter'in atanması için ilgili makamlarla görüşülerek; AAOIFI'nin finansman kaynaklarının düzenlenmesi, Mütevelli Heyetinin sorumluluğundadır. Sorumlulukları ayrıca yıllık finansal tabloların gözden geçirilmesini ve onaylanmasını ve Genel Kurul tarafından nihai olarak kabul edilmesini içerir.

3.2.1.3. Teknik Kurullar

Genel Sekreter hariç olmak üzere, teknik kurulların her birinin maksimum sayısı 15'dir. Genel Sekreter veya yetkili kıldığı kişi, üç teknik kurulun Raportör ve Sekretarya'dan(oy kullanan bir üye değildir.) oluşur. Tüm teknik kurulların görev süresi, Mütevelli Heyeti tarafından resmi olarak atanma tarihinden itibaren 4 yıl veya sonraki kurullar atanana kadardır.

Mümkün oldukça, teknik kurulların her birini oluştururken üyelerin coğrafi ve teknik çeşitliliği göz önünde bulundurulmaktadır. Bir üye, boş bir görevi yerine getirmek üzere görevlendirilen üye de dahil olmak üzere ikinci bir görev süresine kadar Teknik Kurullardan herhangi birine yeniden atanabilir ve iki ardışık dönemden daha fazlası için tekrar atanabilir; ancak, en az % 50 önceki yönetim kurulu üyeleri sonraki dönem için tekrar atanamazlar.

Teknik kurulların tüm üyeleri doğası gereği kişisel nitelik taşımaktadır ve hiçbir üye, yetkilerini başka bir kişiye devretme yetkisine sahip değildir; ancak başka bir kişiden kendisini değiştirmesini talep etme yetkisine sahiptir. Her bir teknik kurulun ilk toplantılarında üyeler, gizli oy ve çoğunluk kararları ile bir Başkan ve Başkan Vekili seçerler. Başkan'ın yokluğunda, Başkan Vekili yerini alacaktır.

Bir üye, teknik standartlar kurulu toplantısına konferans görüşmesi veya görsel-işitsel tesis yoluyla katılabilir. Bununla birlikte, bir üyenin bir takvim yılındaki toplantıların en az % 25'ini fiziksel olarak şahsen toplantıya katılmakla yükümlüdür. Teknik standartlar kurulu üyeleri, bir takvim yılındaki 3 toplantıya katılmazsa otomatik olarak görevden alınır. Bundan sonra, adaylık komitesi teknik standartlar kurulunun kalan süresinin değiştirilmesini önermektedir. Aday belirleme komitesi, tavsiyesini onay için Mütevelli Heyeti'ne sunar.

Teknik Kurulların başkanları da dahil olmak üzere herhangi bir üyesi;

A) Mütvevelli Heyeti tarafından AAOIFI veya Teknik Kurulun amaç ve itibarı için zararlı olabilecek, usulüne aykırı davranması durumunda,

(B) İtibarını kaybederse veya namusunu veya güvenilirliğini etkileyen herhangi bir suçtan hüküm giyerse,

(C) Bir Teknik Kurul üyesi bir takvim yılında 3 toplantıya katılmaması durumların herhangi birinde Aday Gösterme Komitesi üyelerinin çoğunluğunun önerisi üzerine Mütvevelli Heyeti üyelerinin üçte ikisinin oylarıyla görevden alınabilir.

Genel Sekreterlik, teknik kurulların her birinin çalışma alanı ve çalışma usulleri hakkında ayrıntılı bir tüzük hazırlar. Bu tüzüğü onaylama ve değiştirme yetkisi, ilgili teknik standartlar kuruluna aittir.

3.2.1.4. Şeriat Komitesi

Şeriat komitesi İslami Finans Kuruluşlarınca uygulanacak yöntemlerin, verilen ürün ve hizmetlerin İslam hukuku bağlamında değerlendirmesini yapmak amacıyla kurulmuştur. Şeriat Komitesi;

- Şeriat Standartlarını İnceleme Kurulu,
- Şeriat Standartlarının Çevirilerini İnceleme Kurulu,
- Taslak Hazırlama Kurulu,
- Şeriat Standartları Kurulu (Kuveyt),
- Şeriat Standartları Kurulu (Cidde),
- Şeriat Standartları Kurulu (Dubai),
- Şeriat Standartları Kurulundan (Karaşi) oluşur.

Şeriat standartlarını belirlemek, yayınlamak ve kurumlara ulaştıracak faaliyetlerde bulunmakla vazifelidir. İslami finans kurumlarının faaliyetlerini İslami esaslara uygunluğu için gerekli şartlar çerçevesinde standart yayımlar.

3.2.1.5 Muhasebe Kurulu

Muhasebe Kurulu AAOIFI tarafından yayınlanan Muhasebe standartlarını (FAS) belirleyen kuruldur. Bu kurulda islami finans sektöründe faaliyet gösteren bütün kuruluşların temsil edilmesi ve bu kuruluşlarının bilgi, birikim ve tecrübelerinden faydalanılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Kurul üyeleri⁹⁷;

⁹⁷ <http://aaoifi.com/composition-2/?lang=en> (Erişim tarihi: 18.04.2018).

- İslami finansal kuruluşların (ticari bankalar, yatırım bankaları, sigorta, finansman şirketleri, vb.) temsil edecek maksimum 4 üye,

- Muhasebe ve denetim firmalarını temsil edecek maksimum 4 üye,

- Merkez bankalarını ve düzenleyici makamları temsil edecek maksimum 3 üye,

- Akademisyenleri (üniversiteler ve eğitim kurumları) temsil eden minimum 1 üye,

- Ulusal muhasebe kurullarını, ulusal muhasebe veya denetim uzmanlarının organlarını, ulusal borsalarını ve uluslararası veya çok taraflı kuruluşları temsil edecek maksimum 3 üye bulunmaktadır.

- Aynı muhasebe ve denetim firmalarından ya da temsil edilen sektörden bağımsız olarak, bağlı kuruluşlar da dahil olmak üzere aynı kurumdan en fazla 2 üye bulunmalıdır.

AAOIFI muhasebe kuruluna bağlı olarak çalışan; Denetim ve Yönetişim standartları komitesi, standart hazırlarken Muhasebe kurulunun yayınladığı AAOIFI FAS çerçevesinde hareket etmektedirler.

3.2.1.6. Yönetişim ve Etik Kurulu

AAOIFI Yönetişim standartları ile Etik standartlarının çıkartmakla görevli kuruldur. Bu kurul⁹⁸;

- İslami finansal kurumları (ticari bankalar, yatırım bankaları, sigorta, finansman şirketleri, vb.) temsil eden en az 5 üye,

- Muhasebe ve denetim firmalarını ve yönetim, risk yönetimi, uygunluk (GRC) alanındaki profesyonelleri temsil eden en fazla 5 üye,

- Merkez bankalarını, düzenleyici otoriteleri ve uluslararası veya çok taraflı kuruluşları (Dünya Bankası, IMF, IFSB vb.) temsil eden en fazla 3 üye,

- Şeriat bilimcisi olan (ve AAOIFI Şeriat Kurulunda aynı anda görev yapmayan) en az 1 üye,

- Akademisyenleri (üniversiteler ve eğitim kurumları) temsil eden en az 1 üyeden oluşmaktadır.

⁹⁸ <http://aaofii.com/composition/?lang=en> (Erişim tarihi: 03.01.2018).

Bu kurulun yayınladığı standartlar, genel itibari ile tavsiye niteliğindeki standartlardır. Kurul standartları yayınlarken daha geniş çerçeveden bakmakta ve standart uygulayıcılarına rehberlik yapmayı amaçlamaktadır.

3.2.1.7. AAOIFI Sekretaryası

AAOIFI Genel Sekreterliği, AAOIFI'nin idari birimidir. AAOIFI Genel Sekreteri AAOIFI Yönetim Kurulu tarafından atanır. AAOIFI Genel Sekreterliği, diğerlerinin yanı sıra günlük işlemler, standartların hazırlanması (AAOIFI standart kurulları ile koordineli olarak) ve standartlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesinden sorumludur. AAOIFI Genel Sekretaryası; Genel Sekreter, Genel Sekreter Yardımcısı ve teknik ve idari birimlerden oluşur.

3.2.2. Üyelik ve Üyeleri

AAOIFI, aralarında ülkelerin merkez bankaları, mevzuat otoritelerinin de bulunduğu; finansal kurumlar, muhasebe ve denetim firmaları, kurumsallaşmış avukatlık şirketlerinden 45 ülkeden 200'den fazla üyesiyle küresel bir örgüt haline gelmiştir. Üyelik talebinde bulunan kuruluşlardan;

1- Mutabakat ve ana sözleşme, tüzük veya ortaklık belgesi de dahil olmak üzere tüzük belgeleri,

2- Kayıt / kuruluş belgesi,

3- Lisans veya yasal düzenleyici onayı,

4- Son 3 yılın finansal tabloları,

5- Ana kuruluş, bağlı ortaklık ve ilişkili kuruluşlarla ilgili bilgileri içeren grup soyağacı,

6- CEO, Başkan veya eşdeğeri profili ve ilgili anabilim dalı yetkilisi (İslami Bankacılık Şefi gibi),

7- Şeriat Kurulu listesi ve profilleri,

8- AAOIFI'nin öngörülen üyelik statüsüne başvuru formu ile AAOIFI'ye başvuru yapmaları gerekmektedir.

AAOIFI sekretaryası, yukarıdaki bilgileri iyice değerlendirecek ve üyenin başlatılmasının AAOIFI için desteklendiğinden ve üyenin AAOIFI'nin işlevlerine ve kaynaklarına olumlu katkıda bulunacağından emin olacaktır.

Şeriatın ile uyumsuzlukları veya sahte faaliyetlerin AAOIFI'nin itibarını etkileyebileceği bilinen resmi, uygun lisanslar ve düzenleme denetimi olmaksızın yapılan işlemler, zayıf mali durum, yasalar ve yönetmeliklere uyulmadığı sürece AAOIFI'nin belirlediği standartlara karşı görüşler edinen veya bunlarla ilgili gösterilen tarihçe veya itibar gibi faktörler herhangi bir potansiyel üyesinin üyeliğinin iptal edilmesinde önemli nedenlerdir.

Değerlendirme sonrasında sekretarya, Mütevelli Heyeti toplantısında veya dolaşımında Mütevelli Heyeti üyelerinden onay alır. Mütevelli Heyetinin çoğunluk kararıyla onaylanması üzerine ve ücret ödemesine tabi olarak üyelik kabul edilecektir. Daha sonra, Genel Sekreterlik, üyeliği Genel Kurul'a bildirerek tebliğ eder.

AAOIFI; 6 kurucu üye, 141 ortak üye, 38 gözlemci üye, 7 Denetleyici ve düzenleyici üye, 10 destekleyici üye olmak üzere toplam 202 üyesi bulunmaktadır.

Kurucu üyeler 1989'da AAOIFI'yi kuran Anlaşmaya imza koyan İslami finans kurumları ve daha sonra kurucu üye olarak kabul edilen finansal kuruluşlardır, bu kuruluşlar;

- İslam kalkınma Bankası,
- Dar- al Maal al İslami,
- Al Rajhi Banking & Investment Corporation,
- Dallah Albaraka Grup,
- Kuwait Finance House,
- Bukhary Foundation'dur⁹⁹.

Düzenleyici ve denetleyici üyeler; İslami finansal kuruluşları denetleyen düzenleyici ve denetleyici makamlardan oluşmaktadır. Düzenleyici ve denetleyici makamları temsil eden üyeler, Genel Kurul toplantılarına katılma ve oy kullanma

⁹⁹ <http://aaoifi.com/founding-members/?lang=en> (Erişim tarihi: 05.01.2018).

hakkına sahiptir. Ayrıca, AAOIFI etkinliklerine katılma ve AAOIFI'nin üyelerinin oranlarında AAOIFI yayınlarını alma hakları da vardır¹⁰⁰. Bu kuruluşlar ise¹⁰¹;

- Filistin Para Otoritesi,
- Bahreyn Merkez Bankası,
- Suriye Merkez Bankası,
- Endonezya Bankası,
- Katar Merkez Bankası,
- Pakistan Devlet Bankası,
- Maldivler Para Otoritesi'dir.

Katılımcı üyeleri ise; 28 Bahreyn Krallığı, 21 Kuveyt, 18 Sudan, 7 Katar, 10 Birleşik Arap Emirlikleri, 3 Mısır, 4 Ürdün, 2 Lübnan, 1 Filistin, 7 Suudi Arabistan, 1 Yemen, 2 Endonezya, 2 Türkiye, 5 Malezya, 1 Brunei, 1 Cayman Adaları, 2 Tunus, 2 Cezayir, 1 Rusya, 4 Sri Lanka, 2 Pakistan, 1 Bangladeş, 4, Güney Afrika, 2 İran, 1 Suriye, 2 ABD, 2 Kenya, 1 Kanada, 5 Birleşik Krallık, 2 Avustralya, 1 Azerbaycan, 2 Gambiya bankası olmak üzere toplam 141 üyeden oluşmaktadır¹⁰². Ülkemizden Albaraka Türk ve Kuveyt Türk katılım bankaları AAOIFI Katılımcı üyesi statüsündedirler.

Katılımcı üyeler¹⁰³;

• Tüm ilke ve uygulamalarında İslam hukukunu esas alan İslami Finans Kuruluşları ve diğer şirketleri ile İslam Hukuku akademileri ve eğitim kurumlarından oluşmaktadır.

• Katılımcı üyeler, AAOIFI toplantılarına katılabilmekte ancak oy kullanamamaktadırlar. AAOIFI etkinliklerine katılma ve AAOIFI yayınlarını alma hakkına sahiptirler.

• Kurucu üye haklarını kullanabilmeleri için; AAOIFI'ye başvuru yapması, başvurunun mütevellî heyetinden onay alması, bu onayın ardından kurucu üyelerin tüm

¹⁰⁰ <http://aaoifi.com/members-representing-regulatory-and-supervisory-authorities/?lang=en> (Erişim tarihi:03.01.2018).

¹⁰¹ AAOIFI, *Sheri'a Standarts*, 2010, Bahreyn, s. 31.

¹⁰² AAOIFI, *age*, s.25-30.

¹⁰³ <http://aaoifi.com/associate-members-2/?lang=en> (Erişim tarihi: 03.01.2018).

finansal yükümlülüklerini yerine getirmek ve ardından genel kurulda kesin onay çıkması şeklinde bir süreç gerekmektedir.

Gözlemci üyeler¹⁰⁴;

- Muhasebe ve denetim mesleğinin düzenlenmesinden ve / veya muhasebe ve denetim standartlarının hazırlanmasından sorumlu olan kuruluşlar ve dernekler.

- İslami finansal kurumların muhasebe ve denetim uygulamaları ile ilgilenen sertifikalı muhasebe ve denetim firmalarının uygulanması.

- İslami kurumların mali faaliyetlerinde bulunan finansal kurumlar.

- İslami finansal kurumların finansal tablolarının kullanıcılarından oluşur.

Gözlemci üyeler; Genel Kurul toplantılarına katılma hakkına sahiptir ancak oy hakkı yoktur. AAOIFI etkinliklerine katılma ve AAOIFI yayınlarını alma hakları bulunmaktadır.

Destekleyici üyeler ise; Destekleyici üyeler, İslami finansal kuruluşlarla ilişkisi olan finansal kuruluşlar ve diğer kurumları kapsamaktadır. Destekleyici üyeler, Genel Kurul toplantılarına katılma hakkına sahiptir; oy kullanma hakkı yoktur. Ayrıca AAOIFI etkinliklerine katılma ve AAOIFI'nin üye oranlarında AAOIFI yayınlarını alma hakları bulunmaktadır¹⁰⁵. Bu statüdeki kuruluşlar ise¹⁰⁶;

- Kredi Kartı Merkezi- Lübnan,
- Uluslararası Ticaret Bankası- Birleşik Arap Emirlikleri,
- F.T.S.E Group- Birleşik Krallık,
- Shariah Capital- ABD,
- Uluslararası Bilgisayar Sistemleri (London)- Birleşik Krallık,
- The Executive for Training- Suudi Arabistan,
- DLA Piper Middle East LLP-Birleşik Arap Emirlikleri,
- Egabi Solutions,
- Eversheds Legal Services,
- Allen & Overy LLP'dir.

¹⁰⁴ <http://aaoifi.com/observer-members-2/?lang=en> (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁰⁵ <http://aaoifi.com/supporting-members-2/?lang=en> (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁰⁶ AAOIFI, *age.*, s. 32.

AAOIFI üyeleri, üyelik çeşitlerine göre bir kısmı yayınlanan standartları uygulamaları zorunlu iken; bir kısmı ise rehber standartlar olarak uygulamakta, buldukları ülkenin yasal mevzuatı çerçevesinde bu standartlara da başvurumaktadırlar. Bir kısım İslami bankalar ise bu standartları bir iç denetim yöntemi olarak kullanmaktadırlar.

3.3. STANDART YAYINLAMA SÜRECİ

AAOIFI standartların geliştirme ve revizyon süreçlerini gerçekleştirirken, ilgili standartlar kurulu AAOIFI Genel Sekreterliği ve gerektiğinde dış danışmanlar ile birlikte çalışmalıdır. İlgili standartlar kurulu, Kurulun çalışma programlarına yardımcı olması için Genel Sekreteryaya ile koordinasyon içinde komiteler veya çalışma grupları da oluşturulabilir. Bu gibi komiteler veya çalışma grupları, uluslararası İslami finans sektörünün paydaşlarının diğer temsilcileri ile birlikte ilgili standart kurullarının temsilcilerini içerebilir.

Standartların geliştirilmesi ve revizyon süreçleri şu şekilde özetlenebilir:

(a) Çalışma Programı Veya Gündem

İlgili standartlar kurulu, Genel Sekreterlik ile koordineli olarak, geliştirilecek potansiyel yeni standardı veya incelenecek mevcut standardı içerecek geçici bir çalışma programı veya gündemi hazırlayacaktır. Çalışma programının veya gündeminin hazırlanmasında, uluslararası İslam finans endüstrisinden ve AAOIFI standart kurullarının üyelerinden gelen öneri ve geri bildirimler toplanacaktır. Çalışma programı veya gündem, gerektiğinde güncellenmelidir.

(b) Ön Araştırma

Yeni bir standart geliştirildiğinde ya da gözden geçirilecek bir standart varsa, bir ön çalışma ya da araştırma hazırlanacaktır. Ön araştırmanın ya da araştırmanın hazırlayıcısı, Genel Sekreteryaya da dış danışman / kuruluş üyesi olabilir.

Ön çalışma veya araştırma ilgili komite veya çalışma grubu (varsa) ve ilgili standartlar kuruluyla yapılan görüşmelere bağlıdır.

(c) Danışma Notu

Ön incelemeden veya araştırmadan sonra, yeni bir standardın öne sürülen ana noktaları hakkında bir taslak içeren veya mevcut bir standart üzerinde büyük değişiklikler yapılması önerilirken, Genel Sekreteryaya üyeleri ve/veya dış danışman/uzmanlar tarafından bir danışma notu hazırlanmalıdır.

Danışma notu, ilgili komite veya çalışma grubu (varsa) ve ilgili standartlar kurulu ile görüşülerek hazırlanır.

İlgili standartlar kurulu danışma notu ile mutabakata varıldığında, uluslararası İslam finans endüstrisine görüş ve öneriler için sunulur ve sonrasında yayımlanır. Danışma notu ayrıca teknik atölye çalışmaları, kamuya açık toplantıları ve / veya benzer forumlara da sunulabilir. Standardın taslağını hazırlarken alınan yorumlar ve öneriler dikkate alınmalıdır.

(d) Hazırlık (Açıklama) Taslağı

Danışma notunun ardından, Genel Sekreteryaya üyeleri veya dış danışman/danışmanlar tarafından yeni veya revize edilmiş bir standart hazırlama taslağı hazırlanır. Hazırlık taslağı nihai standartla aynı biçimde hazırlanacaktır.

Hazırlık taslağı, ilgili komite veya çalışma grubu (varsa) ve ilgili standartlar kurulu ile görüşmelere bağlı olarak hazırlanır.

İlgili standartlar kurulu hazırlık taslağı üzerine anlaşmaya vardığında, yorumlar ve öneriler için uluslararası İslam finans endüstrisine sunulacaktır. Danışma notu ayrıca teknik çalıştaylara, kamuya açık toplantılara ve/veya benzer forumlara gönderilecektir.

Alınan taslakları güncellerken (sektörle daha ileri görüşmelere tabi tutulabilir) ve nihai standardı geliştirirken alınan yorumlar ve öneriler dikkate alınmalıdır.

(e) Nihai Standart

Hazırlık taslağından sonra, nihai yeni veya revize edilmiş standart hazırlanacaktır.

Nihai standart ilgili komite veya çalışma grubuyla (varsa) ilgili standartlar kurulunun onayına tabidir.

İlgili standartlar kurulunun onayı üzerine nihai standart uluslararası İslam finans endüstrisine verilir ve bağlayıcı kabul edilir (standartın yürürlüğe girdiği tarihi dikkate alarak).

Standartın çıkarılmasına ilişkin duyuru, diğerlerinin yanı sıra basın bültenleri ve AAOIFI web sitesinde yapılacaktır.

Verilen tüm standartların sürekli incelemeye tabi olduğuna dikkat edilmelidir. Yukarıdaki süreçler vasıtasıyla ve gerektiğinde standartlara revizyon uygulanacaktır.

3.4. YAYINLANAN STANDARTLAR

AAOIFI 1991 yılından itibaren gösterdiği en büyük başarı yayınladığı standartlardır. AAOIFI tarafından şu anda; 54 Şeri'a standardı, 28 muhasebe standardı, 5 denetim standardı, 7 Yönetişim Standardı, 2 etik standardı olmak üzere toplam 96 standart yayınlamıştır. Çıkarılan standartlar 45 ülkede aralarında merkez bankalarının da bulunduğu finans kurumlarında, muhasebe ve denetim firmalarında kullanılmaktadır. Bu ülkelerin bir kısmında bu standartların uygulanması zorunlu iken bazılarında isteğe bağlı veya rehber konumda bulunmaktadır.

Kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan AAOIFI, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)'den farklı olarak sadece İslami finans kuruluşları için standartlar yayınlamaktadır. Ancak İslami finans kuruluşlarının bulunduğu bazı ülkelerde muhasebe işlemlerinin UFRS' ye uygunluğunun zorunluluk arz etmesi bir muhasebe ikiliğini meydana getirmesi kaçınılmazdır. Bu yüzden de AAOIFI tarafından yayınlanan standartların rehber konumunda bulunduğu ülkeler ve küresel pazarda etkin olan, pazar payına sahip olan firmalar açısından AAOIFI standartlarını UFRS çerçevesinde İslam şeriatına uygun bir şekilde yayınlamaktadır.

AAOIFI standart yayınlarken IASB'ye rekabet etme amacı taşımamakla beraber onları tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir¹⁰⁷. Nitekim AAOIFI'nin kurulma nedeni de IFRS ve IAS baz alınarak İslam hukukuna uygun standart yayınlamaktır. Küresel çapta büyüme gösteren İslami finans kuruluşları amaç, yöntem, ürün ve hizmetler gibi birçok alanda klasik bankacılık anlayışından farklı olması kendilerine has ürün-hizmet ve

¹⁰⁷ Nor Farizal Mohammed, "The influence of AAOIFI Accounting Standards in Reporting Islamic Financial Institutions in Malaysia", 2015. s. 3.

yöntemler için kendilerine has ve İslam Şeriatına uygun muhasebeleştirme ve raporlama standartlarına ihtiyaç doğmuş ve her geçen gün bu ihtiyaç arttırmıştır.

IASB tarafından bu ihtiyacı karşılayacak standartların yayınlanmaması İslami finans kuruluşlarını kendi ihtiyaçlarının kendileri tarafından karşılanması mecburiyetine itmiş, ve bunun sonucunda AAOIFI kurulmuş ve standart yayınlamaya başlanmıştır. AAOIFI yayınladığı standartları 5 gruba ayırmıştır. Bunlar;

- Şeri'a Standartları,
- Muhasebe Standartları,
- Denetim Standartları,
- Yönetişim Standartları,
- Etik Standartlarıdır.

3.4.1. Şeri'a Standartları

AAOIFI şeriat komitesi tarafından yayınlanan bu standartlar, İslami finans kuruluşlarının kullandığı yöntemlerin, fon toplama ve fon kullandırma araçlarının ve verilen diğer ürün ve hizmetlerin İslam hukukuna uygunluk şartlarının belirtilmesi ve kullanımında İslam hukukuna aykırılık teşkil etmemesi için dikkat edilmesi gereken hususları belirtmek amacıyla yayınlanan standartlardır.

Bu standartlar daha çok fıkıh ve İslam hukuku alanına girmektedir. İslam hukukunun değişmesi mümkün olmadığı için bu standartların revize edilmesine çok ihtiyaç duyulmamaktadır. Yayınlanan bu standartları Mehmet Odabaşı Türkçeye "Faizsiz Bankacılık Standartları" adı ile tercüme yapmıştır.

3.4.2. Muhasebe Standartları

İslami Finans Kurumlarının konvansiyonel bankalarla arasındaki nüanslar gereği gerek verilen hizmetler gerek yapısal gerekse misyon ve vizyonları gereği ortaya çıkan farklılıklar gereği ayrı bir muhasebe ve raporlama stiline de ihtiyaç duymaktadırlar. AAOIFI tarafından IASB'ye yapılan İslami finans kuruluşlarına uygun standartlar yayınlama çağrısı cevapsız kalmış ve AAOIFI tarafından İslami finans kuruluşlarına uygun standartlar yayınlanmaya başlanmıştır.

AAOIFI'nın kuruluşundaki asıl amaç İslami finans kuruluşları için gerekli muhasebe ve denetim standartlarının yayınlanmasıdır. Bu doğrultuda AAOIFI

tarafından; 2 finansal tablo standardı, 28 muhasebe Standardı olmak üzere toplam 30 standart yayınlanmıştır. AAOIFI muhasebe standartları (FAS) AAOIFI Muhasebe kurulu tarafından düzenlenmekte ve yayınlanmaktadır.

Bir kurumun sistemine uygun düzenlemeler kurumun etkinlik, kârlılık ve verimliliğine yapacağı olumlu etki kaçınılmazdır. Katılım bankalarının sistemine uygun düzenlemelerle ülkenin iktisadi büyümesine, yatırımların arttırmaya yönelik faaliyetlerini kolaylaştırarak destek olacaktır. AAOIFI muhasebe standartlarındaki amacı iki başlık altında toplayabiliriz¹⁰⁸,

1. Belirli İslami finans ürünleri ve mekanizmaları için muhasebe işlemlerini standardize etmek,
2. İslami finansal kuruluşlar (IFI'ler) için finansal tabloların sunumunda kılavuz kurallar yayınlamaktır.

İslami bankalar için muhasebe işlemlerinde yer alan temel varlık kalemleri;

- Nakit ve nakde eşdeğer varlıklar,
- Alacaklar (Murabaha, Salam, İstisna),
- Yatırım amaçlı menkul kıymetler,
- Mudaraba yatırım,
- Muşaraka yatırım,
- Diğer kuruluşlara yapılan yatırımlar,
- Stoklar (Murabaha sözleşmesinin tamamlanmasından önce Murabaha için satın alınan mallar da dahil olmak üzere),
- Gayrimenkul yatırımları,
- Kiralama için edinilen varlıklar,
- Diğer yatırımlar (tiplerinin açıklanması),
- Duran varlıklar (önemli varlık türleri için amortismanın açıklanması),
- Diğer varlıklar (önemli tiplerin açıklanması) şeklinde sıralayabiliriz.

Borçları ise;

¹⁰⁸ <http://www.assaif.org/ita/content/download/31770/162486/file/Mr+Khairul+Nizam+%28AAOIFI+-+Governance+and+Auditing+Standards%29.pdf> (Erişim tarihi: 05.05.2018).

- Cari hesaplar, tasarruf hesapları ve diğer hesapları her bir kategorinin ayrı olarak açıklanması,

- Diğer bankaların mevduatı,
- Borç Salamı,
- İstisna Borçları,
- Beyan edilen fakat dağıtılmamış kârlar,
- Zekat ve ödenecek vergiler,
- Ödenecek diğer hesaplar olarak gösterebiliriz.

AAOIFI muhasebe standartlarının uygulandığı Bahreyn, İran, Suudi Arabistan, Birleşik Arap emirlikleri, Endonezya, Malezya gibi birçok ülkede IASB tarafından yayınlanan IAS ve IFRS'lerin yasal olarak uygulanma zorunluluğunun bulunması ayrıca İslami Finans Kuruluşlarının global çapta hizmet vermesi gibi nedenlerle yayınlanan muhasebe standartlarının IAS ve IFRS ile uyumlu olmasına da dikkat edilmektedir.

AAOIFI standartlarının IASB standartlarından ayıran en temel özellik IASB yayınladığı standartlar genel bir hasiyet taşımaktadır. Yani sektörel bağlamda bir farklılık gözetmeksizin bütün uygulayıcılara aynı standartları sunarken AAOIFI sadece İslami esaslara göre faaliyet gösteren finans kuruluşlar için standart yayınlamaktadır. Bu farklılık ise global ticarete etkin olan kapitalist sistemin yerine İslami finans kuruluşlarının İslam hukukunu esas alarak faaliyet göstermesinden kaynaklanmaktadır.

Bir kurumun sistemine uygun düzenlemeler kurumun etkinlik, kârlılık ve verimliliğine yapacağı olumlu etki kaçınılmazdır. Katılım bankalarının sistemine uygun düzenlemelerle ülkenin iktisadi büyümesine, yatırımların arttırmaya yönelik faaliyetlerini kolaylaştırarak destek olacaktır. Bu doğrultuda hareket eden finans kuruluşlarının faaliyet gösterdiği yaklaşık 40 ülkede AAOIFI standartları zorunlu veya rehber standartlar konumunda uygulanmaktadır.

3.4.3. Denetim Standartları

AAOIFI tarafından yayınlanmış 5 denetim standardı (ASFi) bulunmaktadır. Yayınlanan bu standartların amacı ASFi 1'de: Şer'i esaslara uygun faaliyet göstermeyi amaç edinen finans kuruluşlarınca hazırlanan denetçi ve mali raporların amacı ve genel ilke ve prensipleri hakkında standart yayınlamak ve rehberlik etmek olarak

belirtilmiştir. Finansal tabloların denetiminin amacı ise; finansal tabloların her yönden şer'i ilke ve kurallara uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığının bir denetçi tarafından incelenmesi ve görüş bildirmesini sağlamaktır.

Denetçi raporunu AAOIFI standartları ve ilgili ulusal muhasebe standartları çerçevesinde hazırlar ve görüşünü ifade ederken "doğru ve adil bir görüş" vermekle yükümlüdür. Denetçi denetim yaparken ASFİ standartlarını esas alarak denetim yapmalıdır. Denetim sürecinde denetim raporlarının doğruluğu veya yanlışlığını deliller göstererek belirtmelidir. Hiçbir şeyi doğrudan doğru veya yanlış kabul edemez.

Tablo 3.1. Denetçinin Mesleğini İcra Ederken Uyması Gereken Etik İlkeler

Doğruluk	Bütünlük	Güvenirlik
Adalet	Dürüstlük	Bağımsızlık
Tarafsızlık	Mesleki yeterlilik	Olumlu Bakış
Profesyonel davranış	Gizlilik	Teknik Standartlar

Kaynak: AAOIFI.

Denetçi denetim yaparken; İslami ilke ve kurallar çerçevesinde ASIFI, mesleki kuruluş düzenlemeleri, ilgili mevzuat, tüzük, kanun hükümlerine dikkat etmelidir. ASIFI düzenlemelerinde yer almayan hususlarda Uluslararası Denetim Standartları'na başvurmalıdır.

Kısaca kabul edilebilir hata payı şekline tanımlayabileceğimiz Makul Güvence; Denetçi tarafından denetim raporunun önemli bir hata içerip içermediği hususunda verdiği güvencedir. Denetçinin raporu verirken finansal tablolara ilişkin kanıtların toplanması ile ilgilidir. Aynı zamanda incelenen işlemlerin finansal kurumun kendi Şer'i kurulu tarafından belirlenen şer'i kurallar ve ilkelere uygunluğu konusunda da bilgi verir.

Denetçinin denetim esnasında hata tespitini sınırlayan bazı faktörler vardır. Bunlar:

- İşlemleri incelerken örneklem kullanma zorunluluğu,

- Finansal kuruluğu muhasebe ve iç kontrol sistemindeki içsel sınırlamalar (gizli anlaşma olasılığı dahil),
- Denetim kanıtlarının kesinliğinden ziyade ikna ediciliğinin bulunması şeklinde sayılabilir.

Denetçi görüş bildirirken;

- Denetim prosedrlерinin nitelik, kapsam ve zamanına uygun kanıt toplama ve bu kanıtları esas alma,
- Çizim olarak elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak ulaşılan sonuçlara dikkat etmelidir.

Denetçi mali işlem ve raporlara ilişkin kanıt toplamak, incelemek ve hata ve yanlışlık varsa bunu belirtmekle yükümlü iken; finansal kurum, finansal tabloların ilgili kural, ilke, mevzuat, yönetmelik ve tüzüklere uygun olarak hazırlanması ve sunulması ile yükümlüdür.

Bağımsız denetim için denetçi ile İşlami finans kuruluğu arasında denetim sözleşmesi yapılmalıdır. Denetim sözleşmesinde müşteri ile denetçi arasında fikir birliği sağlanan konular ve üzerinde mutabakata varılan hükümler yer almalıdır. ASIFI 3 içerisinde ek olarak örnek bir denetim sözleşmesi yayınlanmıştır.

Bağımsız denetçi raporunu hazırlarken finansal tablolara ilişkin denetim kanıtlarını inceler ve bunların standartlara uygunluğu hakkında bir görüş bildirmelidir. Denetçi raporunda başlık, yetkili kişi, giriş paragrafı, denetimin niteliğini belirten bir kapsam paragrafı, finansal tabloların ASIFI ve varsa ulusal standartlara uygunluğu, denetçinin yaptığı çalışmalar, finansal tablolar hakkında denetçi görüşü ve bunun nedenlerini açıklayan paragraf, raporun tarihi, denetçinin adresi ve imzası bulunmalıdır.

3.4.4. Yönetişim Standartları ve Etik Kodlar

AAOIFI tarafından 2018 itibari ile yayınlanmış 7 adet Yönetişim standardı (GSIFI) bulunmaktadır. GSIFI yayınlanmasındaki amaç; İşlami esaslara uygunluk amacı taşıyan finans kuruluşlarının kurumsal yönetimlerinin de bu doğrultuda organize edilmesine öncülük etmektir. Yayınlanan Yönetişim standartları (GSIFI):

1. şer'i Danışma Kurulu: atanması, yapısı ve raporu,

2. Şer'i denetim,
3. İç şer'i denetim,
4. Denetim ve Yönetim komitesi,
5. Şer'i Kurulun bağımsızlığı,
6. İslami Finans Kuruluşlarının yönetim ilkelerine ilişkin açıklama,
7. İslami Finans Kuruluşları için Kurumsal sosyal sorumluluk, davranış ve açıklamadır.

AAOIFI tarafından yayınlanan Yönetişim ve etik standartlar uygulamaya zorunlulukları bulunmamaktadır. Sadece İslami finans kuruluşları için tavsiye ve rehber olmaları amacıyla yayınlanmaktadır.

3.5. YAYINLANAN STANDARTLARIN UYGULANABİLİRLİĞİ

AAOIFI Şeriat standartlarının ülkemizde uygulanması hususunda hukuki bir engel bulunmamaktadır. Bu doğrultuda katılım bankaları bünyesinde bulunan "Danışma Kurulları" yapılacak işlem ve faaliyetleri İslami açıdan değerlendirdiklerinde bu standartları rehber standartlar olarak görmekte ve kullanmaktadırlar.

AOIFI muhasebe standartları ile IFRS arasındaki en temel fark olarak AAOIFI muhasebede öz ve biçime eşit değer verirken IFRS özü ön plana çıkararak biçimi ikinci plana koymuştur. Bu sebeple AAOIFI örnek finansal tabloları, uygulamaları, dipnotları standart dahilinde uygulayıcılarına sunarken, IFRS sadece taşınması gereken temel özellikleri belirtmiş biçimi uygulayıcılara havale etmiştir. Bu sebeple AAOIFI tarafından, yayınlanan biçimsel uygulamaların genel itibarı ile IFRS ile çatışmaması esas alınması nedeni ile uygulanması takdirinde IFRS ile önemli düzeyde bir farklılık göstermeyeceğini söyleyebiliriz. Ancak KGK tarafından yayınlanan TMS ve TFRS standartları ve BDDK tarafından yayınlanan 20.09.2017 tarihinde "Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ve Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar hakkında tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ"de yayınlanan örnek finansal tablolarla AAOIFI tarafından yayınlanan finansal tablolar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bunun nedeni ise AAOIFI'nin banka, ortak ve yatırımcıların ihtiyaç duyduğu bilgileri üretmek asıl amaç iken; BDDK mevzuat ve vergilendirmeleri esas kabul etmektedir.

AAOIFI'nin belirlediği temel muhasebe standartlarındaki temel kavramlar;

• *Muhasebe Bütünlüğü Kavramı*: İslami finans kuruluşları ile ayrı bir varlık olarak ilişkilendirilen ekonomik faaliyetlerin tanımlanmasını gerektirir ve varlığın varlıkları, yükümlülükleri, gelirleri, giderleri, kazançları ve zararları, net gelir ve net zararı açıklanmalı ve tanımlanmalıdır. Bu kavram kişilik kavramını da içinde barındırmakta ve kurum ortaklarının diğer şirket veya malvarlıklarını ve bunlardan kaynaklanan yükümlülükleri kurum muhasebesine dahil etmemeyi de gerektirmektedir.

• *Süreklilik Kavramı*: Geçerli bir sebep olmaması kaydıyla İslami finans kuruluşunun sürekliliği kabul edilmektedir. Muhasebe işlemleri de bu doğrultuda yapılmaktadır. Ancak murabaha gibi geçici kurulan ortaklıkların bitmesi süreklilik kavramını kısıtlamaktadır. İşletme faaliyetlerinin sürekliliği muhasebe kayıtlarında belirtilmelidir. Bu kavramın sınırlayıcısı konumunda olan sözleşmelere bir adi ortaklık nazarı ile bakılabilir ve sözleşme konusu faaliyetin bitmesi ile ortaklığın biteceği kabul edilebilir.

• *Dönemsellik Kavramı*: İslami finans kuruluşlarının mali raporlarında içinde bulunulan mali dönemin finansal durumu, faaliyetlerin bu dönem içerisindeki finansal sonuçları ve kuruluşun pay sahiplerinin mali hak ve yükümlülüklerini içermekle beraber finans kuruluşunun sahip olduğu mal varlığının tespiti ve beyanını içermelidir. Bu kavram kuruluş tarafından ve pay sahipleri tarafından ödenecek zekatın belirlenmesinde de oldukça büyük bir önem arz etmektedir.

• *Paranın Değerinde İstikrar*: Muhasebe işlemlerinin temelinde yatan parasal birim veya değer olarak işlem yapma gerekliliği ve bu para biriminin de genellikle ülkenin kendi parası olması nedeniyle paranın değerindeki istikrar muhasebede önemlidir.

Muhasebe bilgisinin taşınması gereken nitel özellikler;

- Yüksek kalite (doğru ve adil şekil, faydalı sonuçlar, şeffaflık),
- Uygunluk,
- Anlaşılabilirlik,
- Güvenirlik,
- Karşılaştırılabilir,
- İhtiyatlılık şeklinde sıralanabilir.

AAOIFI FAS 1'de İslami finans kuruluşlarının düzenleyeceği finansal tabloların sunumunun standardizasyonunu sağlamak amacı ile yayınlanmıştır. Bu standart Muhasebe bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilere ulaşmalarını sağlamak amacıyla kamuya açıklanan Finansal tablolar için geçerlidir. Standart; standartların gerekliliklerini belirtmekle beraber yayınlanan standartların, bankanın tüzüğüne veya faaliyette bulunduğu ülkenin kanun ve yönetmeliklerine aykırı olması durumunda, finansal tabloların ilgili kalemleri üzerindeki yürürlüğe giren standartların etkisi ve çelişkisi üzerine bir açıklama yapılması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu standartta;

• Konvansiyonel finansal tabloların UMS 1'de belirtilen finansal durum tablosu, gelir tablosu, nakit akım tablosu, öz kaynak değişim tablosu, kâr dağıtım tablosu ile dipnotlardan oluştuğu belirtilmiştir.

• Bu tablolar ile beraber İslami finans sisteminin gerektirdiği;

1. Vadeli yatırım değişikliklerinin beyanı;

2. Zekat ve yardım sandığındaki kaynaklar ve kaynakların kullanımının beyanı (banka, Zekatın tahsili ve dağıtımını için sorumluluk üstlenirse);

3. Kart fonundaki kaynakların ve fonların kullanımının açıklamasını da içermek zorundadır.

Tablo 3.2: AAOIFI FAS ve IFRS Arasındaki Temel Farklılıklar

AAOIFI FAS	IFRS
Şekil ve öz birbirini tamamlayan bir bütündür. Bu sebeple şekli açıdan da (dipnot, finansal tablo, hesaplama yöntemi uygulamaması gibi) düzenlemeler yapılmış ve yayınlanmıştır.	Öz, şekilden üstündür. IFRS sadece muhasebe işlemlerindeki temel esasları belirleyip uygulayıcıdan bu esaslara uymak koşulu şekli açıdan uygulamayı ona bırakmıştır.
Menkul değerlerde yapılan değerlemeler gibi özkaynakları şişiren işlemler yapılmamaktadır.	Değerleme işlemleri menkul kıymetlere de uygulanmaktadır.
İslami esaslara uygun olmayan gelirler ayrıca gösterilir.	Böyle bir ayırım yoktur. Gelirler faaliyetlerden kaynaklanma durumuna göre ayırt edilir.
İslami fon toplama yöntemlerinden kaynaklanan gelirler (katılım hesapları gibi) ayrıca gösterilir.	Faaliyet gelirleri şeklinde tek kaleme gösterilir.
Finansal kiralama da kiralaan da kiraya veren gibi amortisman ayırabilir ve bunu AAOIFI çerçevesinde hazırlanan raporlara da dahil edebilmektedir.	Amortisman sadece kiraya veren tarafından ayrılır. Kiracı amortisman ayıramaz.
Yatırım riski yedeği, Kâr dengeleme yedeği gibi yedekler ayrılabilir.	Böyle bir yedek ayırma imkânı yoktur.
Zekat raporu hazırlanması ve bunun için gerekli bilgi üretimi zorunludur.	Zekat raporu hazırlanma zorunluluğu olmadığı gibi bunun için gereken yeterli bilgi üretimi de tam olarak sağlanamamaktadır.
Bilanço dışında izlenen pasif karakterli toplanan fonlar gibi (Kısıtlı yatırım hesapları (RIA) gibi) hesaplar bulunur.	Daha genel çerçevede hazırlanan standartlar Katılım Bankacılığı gibi sektörler için gerekli hesaplar tam olarak bulunmamaktadır.
Maddi duran varlıklar için Amortisman süreleri gibi bazı farklılıklar bulunur. (Ay takvimi esas alınması halinde)	Dönem belirlenirken kullanılan güneş takviminden kaynaklı İslami şeriatın öngördüğü bazı bilgilerin üretilmesini zorlaştırmaktadır.
AAOIFI'de kredi segmentleri ayrı farklı kalemlerde gösterilmektedir. (murabaha, muşaraka, mudaraba)	Bütün kredi segmentleri tek kaleme KREDİLER başlığı altında takip edilmektedir. Bu ise katılım bankalarının ihtiyaç duyduğu bazı yönetsel ve istatistiksel bilgilerin üretimini zorlaştırmaktadır.
Katılım hesapları her ne kadar pasif tarafta yer alsın da toplam pasif içerisinde değil ayrı bir bağımsız bölüm olarak değerlendirilmektedir.	Katılım hesapları da toplam pasife eklenmesinden kaynaklı bazı bilgi yanlışlıklarına yol açabilmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir.

- AAOIFI FAS1,

- (i) Muhasebe politikalarının açıklanması;
- (ii) Varlıkların, yükümlülüklerin ve kısıtlanmış yatırımların nakit değerlerine getirilmesinde bankanın yönetimi tarafından kabul edilen esas ve usullerin açıklanması;
- (iii) Şeriatın yasakladığı kazançların veya harcamaların açıklanması ve bankanın yasaklanmış kazançlardan veya yasaklanmış harcamalardan elde edilen varlıkları nasıl elden çıkarmayı planladığı;
- (iv) Cari ve vadeli yatırım hesaplarıyla ilgili açıklama;
- (v) vadeli yatırım hesaplarının vade sürelerine göre dağılımı hakkında açıklama;
- (vi) Sınırsız yatırım hesabı sahipleri veya bunların eşdeğerleri arasındaki yatırım karlarının/zararlarının tahsilinde banka tarafından kullanılan yöntemin açıklanması;
- vi) her bir yatırım hesabına yapılan getiri beyannameleri ve bunların getiri oranının açıklanması gerekmektedir.

Muhasebe süreci;

- Aktif/pasif giriş çıkışlarının muhasebeleştirilmesi,
- Gelirlerin muhasebeleştirilmesi,
- Giderlerin muhasebeleştirilmesi,
- Kâr veya zararın muhasebeleştirilmesi şeklindedir.

Ayrıca bu standart içerisinde taslak finansal durum tablosu, gelir tablosu, kar/zarar dağıtım tablosu bulunmaktadır.

Bu standart dahilinde belirlenen temel mali politikalar;

• Banka muhasebe kayıtlarını tarihi maliyet kavramını ve tahakkuk esasını dikkate alarak yapmalıdır.

• Konsolide finansal tablolar, bankanın finansal tablolarını ve yerel bağlı ortaklıklarının finansal tablolarını içermelidir.

• Muhasebeleştirme işlemlerinde; Murabaha işlemlerinin sonucundaki kâr/zarar, Selem sözleşmesinden doğan kâr/zarar, kira (leasing işlemleri) gelirleri, Bağlı ortaklıklardan elde edilen kâr/zarar, mudaraba işlemlerinden kaynaklanan kâr/zarar, muşaraka sözleşmeleri kâr/zararı, Katılım hesaplarından elde edilen kâr/zarar, Yatırım amaçlı gayrimenkullerden kaynaklanan kâr /zarar muhasebeleştirilir.

• Döviz cinsinden yapılan işlemler, işlemlerin bitim tarihi itibari ile geçerli olan döviz kuru üzerinden kaydedilir. Yabancı para cinsinde olan aktif/pasifler, bilanço tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden finansal durum tablosuna kaydedilir.

- Şüpheli alacaklar için finansal durum tablosunda karşılık ayrılmaktadır. Değer düşüşü olan yatırımlar için değerindeki düşüş tutarı kadar finansal durum tablosunda karşılık ayrılmaktadır.

- Banka yönetimi, alacaklarını ve yatırımlarını yıllık bazda incelemekte olup, borçlunun iflası durumunda masrafının tamamını ya da ödenmemiş kısmını tahmin edip bunlar için karşılık ayırmaktadır.

- Mudaraba, muşaraka, katılım payları, stoklar, gayrimenkul yatırımları gayrimenkul kiralari, yatırım amaçlı gayrimenkuller finansal durum tablosunda gösterilmelidir.

- Kısıtlı yatırım değişiklikleri beyanı, bankanın kısıtlı yatırım hesaplarından almış olduğu fonlardan veya yatırım amaçlı birim portföyündeki yatırım birimlerinin ihracı sonucu finanse edilen yatırımları içermektedir.

- Banka şeriatın yasakladığı gelir, kazanç, masraf ve kayıpları mali durum tablosunda yer alan kredi bakiyesi tutarlarını içeren özel bir hesapta kaydeder. Bu özel hesap ise mali politikalar içerisinde açıklanır.

- Bankanın kullanmak için elinde tuttuğu sabit kıymetler, tahmini faydalı ömürleri üzerinden amortisman tabi tutulur. (Amortisman yöntemi bankaca belirlenir ve bu kısımda belirtilir.)

- Nakit ve nakit benzeri unsurlar, kasadaki nakit bakiye ile bankadaki yerel ve yabancı para birimleri baz alınarak belirlenir. (Banka, nakit ve nakit benzeri kıymetlerinin temelini belirtmelidir.)

AAOIFI FAS 2; Murabaha işlemlerinin muhasebeleştirilmesini esas almaktadır. Bu standart murabaha işlemlerinde;

- Elde ettikleri varlıkların maliyet değerinin ölçülmesi,
- İslami banka tarafından satın alındıktan sonra varlık değerinin ölçülmesi,
- Sözünü yerine getirmek zorunda kalmayan satın alma siparişi sahibi ile murabaha işlemleri,

- Murabaha alacakları,

- Kârın belirlenmesi,

- Ertelenmiş kârlar,

- Kârın bir kısmının kesilmesi ile erken kâr dağıtımı,

- İflas,

- Satın alma sipariş sahibinin ödeme sözünü yerine getirmemesi,
- Koruma şartları,
- Satın alma konularının muhasebeleştirilmesini standardize etmektedir.¹⁰⁹

Bu standart 5 ek bölüm içermektedir;

- Birinci ekte standardın hazırlanma süreci ile ilgili kısa bir tarihçe¹¹⁰,
- İkinci ekte murabaha işlemleri için hukuki kuralları,¹¹¹
- Üçüncü ekte Standardın nedenleri,
- Dördüncü ekte temel sonuçlar,
- Beşinci ekte ise tanımlar yapılmıştır.

AAOIFI FAS 3¹¹²; Mudaraba işlemlerini ele almaktadır. Ancak bu standart şu hususları;

- Mudaraba işleminde müşterinin yapacağı muhasebe kayıtları,
- İslami bankanın, mudaraba olarak nitelendirilen sınırsız yatırım hesap fonu almasının şeriat perspektifine uygunluğu,
- İslami bankanın kısıtlı yatırım hesabı fonlarının mudarib veya acentelik kapasitesi dahilinde alınmış olup olmaması,
- Mudaraba fonunun zekatını ele almamıştır.

Ele aldığı işlemler ise; Taahhütlü mudaraba işlemlerinde sermaye süresi;

- Mudaraba finansman sermayesi (nakdi veya ayni), mudarib'e ödendiğinde veya emrine verildiğinde muhasebeleştirilir.
- Taksitle ödenmesi kararlaştırılan mudaraba finansmanının kaydı her bir taksit ayrı ayrı, ödendiği zaman yapılır.
- Bir mudaraba sözleşmesinin sonucu, gelecekte bir olayın meydana gelmesine veya gelecek zamana ertelendiği ve mudaraba sermayesinin ödenmesinin o olayın

¹⁰⁹ Accounting and Auditing Organization For Islamic Financial Institutions, *Accounting, Auditing and Governance Standards*, Manama, Bayreyn: AAOIFI, 2015. s. 170-174.

¹¹⁰ Accounting and Auditing Organization For Islamic Financial Institutions, *Accounting, Auditing and Governance Standards*. s. 176-179.

¹¹¹ Accounting and Auditing Organization For Islamic Financial Institutions, *Accounting, Auditing and Governance Standards*. s. 180-186.

¹¹² Accounting and Auditing Organization For Islamic Financial Institutions, *Accounting, Auditing and Governance Standards*. s. 199-226.

gerçekleşmesine veya o zamandan dolayı düşülmesi şartına bağlı olduğu takdirde, mudaraba sermayesi yalnızca mudaribe ödeninceye kadar tanınır.

- Mudaraba işlemleri, finansal tablolarda Mudaraba Finansmanı adı altında farklı bir başlık altında gösterilmelidir.

- Sözleşme esnasında Mudaraba işlemi için kullanılacak sermaye İslam bankası tarafından nakit olarak sağlanan tutar ya da mudaribin emrine verilen miktar ile ölçülür. Mudaraba finansmanı işleminde aynı nitelik taşıyan varlıkların gerçeğe uygun değeri esas alınır. Muhasebe değeri ile gerçek değer arasındaki fark İslami banka tarafından kâr veya zarar olarak muhasebeleştirilir. Sözleşme için katlanılan masraflar tarafların aksini belirtmemeleri şartıyla mudaraba sermayesine dahil edilmez.

- Mudaraba sermayesi eğer finanse edilen yatırım sonrasında ölçülecekse, yapılan ön ödemeler sermayeden düşürülür. Mudaraba sermayesinden bir kısım mudaribin ihmal veya suiistimali olmaksızın hasar veya başka sebeplerden dolayı iş başlangıcından önce kaybedilirse bu tutar mudaraba sermayesinden düşülür ve banka tarafından zarar olarak kaydedilir. Bütün mudaraba sermayesi, mudaribin herhangi bir suiistimali veya ihmali olmaksızın kaybolursa, mudaraba işlemi sonlandırılacak ve hesap kapatılacaktır. Zarar ise İslami banka tarafından muhasebeleştirilecek.

- Mudaraba sözleşmesinin feshedilmesi veya tasfiye edilmesi halinde hesap mutabakatı yapılırken mudaraba sermayesi bankaya ödenmez, mudaribin alacaklandırılması suretiyle muhasebeleştirilir.

- Tek bir mali dönemde başlayıp sona eren mudaraba finansmanı işlemlerinde İslamcı bankanın payı ile ilgili kar veya zararlar tasfiye anında muhasebeleştirilir. Birden fazla finansal dönem boyunca devam eden mudaraba yatırımı durumunda, İslam bankasının herhangi bir dönemdeki kazanç payı, İslami banka veya mudarib arasındaki kısmi veya nihai uzlaşma sonucunda, karların dağıtımını yapılacak hesaplar tekrar ele alınacaktır. İslamî bankanın herhangi bir dönem içindeki zarar payı, o dönem için hesaplanacak ve bu tür zararlar mudaraba sermayesinden indirilerek muhasebeleştirilecektir.

FAS 4 ise Muşaraka finansmanının muhasebeleştirilmesi amacıyla yayınlanmıştır. Bu standartta; muşaraka finansmanında sadece bankaca yapılacak muhasebe kayıtlarını kapsamaktadır.

FAS 9 zekatın hesaplanması ve muhasebeleştirilmesini içermektedir. Bu standart Kur'an'ın yıllık (Ay takvimi esas alınmaktadır) olarak verilmesini emrettiği ve hadislerde %2.5 olarak belirlenen zekat oranının güneş yılı esas alınması halinde %2.5775 oranının kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Ödenmesi gereken zekat miktarının hesaplanması için iki yöntem belirlenmiştir:

İlincı Yöntem: Net Varlıklar Yöntemi

Zekata tabi varlıklar; nakit ve nakit benzerleri şüpheli alacaklar için karşılık ayrılmış olan alacaklar ve ticari mallar ve finansal varlıklardır. Ticari mallar zekat tarihinde gerçek değeri ile zekat hesaplamasına dahil edilir. Zekata tabi varlıklar arasında bulunan varlıklardan tarımsal ürünler ve hayvanlardan şeriatça belirlenen orana göre (%10) zekat hesaplaması yapılır.

Tablo 3.3: Zekat Tabanı Belirlemede Kullanılacak Hesaplar ve Değerleme Yöntemi

<i>ZEKAT TABANI BELİRLEMEDE KULLANILACAK HESAPLAR</i>	<i>DEĞERLEME YÖNTEMİ</i>
<i>VARLIKLAR</i>	
Nakit ve Nakit Benzerleri	Nakit Karşılığı Değeri
Alacaklar	Nakit Karşılığı Değeri
Mudaraba Finansmanı	Nakit Karşılığı Değeri
Muşaraka Finansmanı	Nakit Karşılığı Değeri
Selem	Nakit Karşılığı Değeri
İstisnaa	Nakit Karşılığı Değeri
Ticari Mallar	Nakit Karşılığı Değeri
Stoklar	Nakit Karşılığı Değeri
Menkul Kıymetler	Nakit Karşılığı Değeri
Gayrimenkuller	Nakit Karşılığı Değeri
Diğer Varlıklar	Nakit Karşılığı Değeri
<i>Toplam Varlıklar</i>	<i>Nakit Karşılığı Değeri</i>
<i>BORÇLAR</i>	
Cari Hesaplar	Defter Değeri
Bir Sonraki Mali Dönemde Ödenmesi Gereken Borçlar	Defter Değeri
Bir Sonraki Mali Dönemde Ödenmesi Gereken Diğer Yükümlülükler	Defter Değeri
Vadesi Hesaplar	Defter Değeri
Hükümete, Bağışçılara, Yardım Kuruluşlarına Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Ait Özkaynaklar	Defter Değeri
Azınlık Payları	Defter Değeri
<i>Toplam Borçlar</i>	<i>Defter Değeri</i>

Kaynak: AAOIFI FAS 9.

Zekat tabanı = zekata tabi varlıklar - (Yıl içinde ödenmesi gereken borçlar + vadesiz yatırım hesaplarının öz sermayesi+ azınlık yatırımları + devlete ait hisse senetleri + yardım derneklerinin hisse senetleri + kâr amacı gütmeyen kuruluşlara ait hisse senetleri (bireysel olanlar hariç))

Net varlıklar yöntemi esas alınarak zekat hesaplaması yapılması halinde kullanılacak matematiksel formül yukarıdaki gibidir.

İkinci Yöntem: Net Yatırım Fonları Yöntemi

Tablo 3.4: Zekat Tabanı Belirlemede Kullanılacak Hesaplar Ve Değerleme Yöntemi 2

TABANA DAHİL EDİLECEK DEĞERLER	DEĞERLEME YÖNTEMİ
TİCARİ AMAÇLI OLMAYAN VARLIKLAR	
Kiralık Gayrimenkuller	Defter Değeri
Diğer Kiralık Varlıklar	Defter Değeri
Demirbaşlar	Defter Değeri
Varlıklardan Düşülmeyen Karşılıklar	Defter Değeri
Gelecek Dönemde Ödenmesi Gerekmeyen Borç ve Yükümlülükler	Defter Değeri
TOPLAM	
ÖZKAYNAKLAR	
Ödenmiş Sermaye	Defter Değeri
Yedekler	Defter Değeri
Dağıtılmamış Kârlar	Defter Değeri
Dönem Net Geliri	Defter Değeri
TOPLAM	

Kaynak: AAOIFI FAS 9.

ZEKAT TABANI = Ödenmiş sermaye + yedekler + varlıklardan düşülmeyen karşılıklar + dağıtılmamış kârlar + net dönem kârı + mali pozisyonların belirlenmesinde sona eren yıl boyunca ödenmesi gereken yükümlülükler - (net duran varlıklar + ticari amaç taşımayan yatırımlar (örneğin kullanım amaçlı kiralık gayrimenkuller) + birikmiş amortismanlar)

Net yatırım fonları yöntemi kullanılacaksa bu formül ile hesaplama yapılır.

Bu iki yöntem varlıklar sınıflandırılması ve yöntemler içinde bulunan farklı değerlendirme esaslarının dikkate alınması koşulu ile eşdeğerdir.

• Kanuni açıdan bankanın zekat verme yükümlülüğü olduğunda, İslami bankanın tüzük veya yönetmelikleri zekat vermeyi gerekli kıldığı takdirde, İslami bankanın hissedarlarınca Genel Kurulda zekat verme yönünde bir karar alındığı takdirde ödenen zekat Faaliyet dışı gider olarak kabul edilir. Gelir tablosunda Net gelirin belirlenmesi işleminde gelirlere dahil edilir.

• İslami bankanın hissedarlarınca İslami bankadan zekat yükümlülüğünün yerine getirilmesinin talebi halinde, İslami banka tarafından zekat ödenir, tutarı dağıtılacak kârlardan düşürülür. Şayet dağıtılacak kârlar yeterli olmasa ve banka zekat ödeme talebini kabul etmişse bu tutar Ortaklardan alacaklar hesabına kaydedilir.

• İslamî bankanın ve diğer fon kaynaklarının (fon sahiplerinin islami bankanı elinde bulunan fonlarından kaynaklı) ödemesi gereken zekat miktarı, zekat ve sadaka fonlarındaki kaynakların kullanımı ve kullanım alanlarında sunulacaktır.

• Zekat tabanı belirlenirken kullanılan yöntem, finansal tabloların dipnotunda ve tabana dahil edilen kalemlere ilişkin dipnotlarda açıklanacak, Ana kurum bağlı ortaklıklara ilişkin ortaya çıkan zekat tabanını bu ortaklıklara ilişkin finansal tablolara belirtir ve ortaya çıkan tutarı bağlı ortaklığa ödemelidir.

IFRS içerisinde zekat ile alakalı standartların bulunmaması bu standarda olan ihtiyacı doğurmuştur. Bu standardın özünü İslam fikhı içermektedir. Aslı şer'i bir standart olmakla birlikte muhasebesel bilgi temelli olması muhasebe işlemlerinden yeterli ve doğru bilgi üretimine ihtiyaç duyulmaktadır. İslami muhasebe çerçevesinin oluşumunda en önemli etken diyebileceğimiz zekat matrahının ve ödenecek miktarın belirlenmesinde muhasebesel bilgiye olan ihtiyaç nedeniyle İslam fikh alimlerinin üzerinde durduğu bir konu olmuştur.

Eski dönemlerde zekatın devlet eliyle toplanıyor olması¹¹³ ve günümüz sisteminde böyle bir uygulamanın olmaması ve zekat vermenin hukuki yükümlülük olmayışı mal

¹¹³ İslam alimleri malları Emval-i zahire ve Emval-i batına şeklinde ikiye ayırmışlardır. Emval-i zahire; göz önünde ve tespiti mümkün olan malları içermektedir. İslami kanunlarla yönetilen devletlerde "Müminlerin mallarından zekât al ki, onunla kendilerini temizlemiş ve mallarını bereketlendirmiş olursun. Zekât verdikleri zaman da onlara dua et. Zira senin duan onlar için bir huzur vesilesidir" (Tevbe, 9/103-104) Ayeti gereği emval-i zahire hükmünde olan malların zekatı devlet eliyle toplanmıştır. (ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://sorularlaislamiyet.com/kaynak/emval-i-zahire>) Emval-i batına olarak değerlendirilen, altın, gümüş, ticari mal, nakit ise sahipleri tarafından zekatı sahipleri tarafında belirlenerek kendileri tarafından dağıtılmıştır. (Ayrıntılı bilgi: <https://sorularlaislamiyet.com/kaynak/emval-i-batina>).

sahipleri tarafından bu işlemler için gerekli bilgilerin üretilmesi ve dağıtılmasını zorunluluk haline getirmiştir. Ancak İslami prensipleri esas alarak kurulmuş olması ve tüzüklerini bu prensipler doğrultusunda düzenlenmiş olması gereği İslamiyet'in beş şartından biri olan zekatı ödeme ve bunun için gerekli bilgileri üretme ihtiyacını doğurmuştur. Bu nedenle muhasebe işlemlerinde bunu standardize ederek gerekli bilgiler üretme ihtiyacını gidermek amacıyla yayınlanmıştır.

FAS 14; Yatırım fonlarını konu almakta olan bu standart; şer'i hükümlere uygun bir şekilde elde edilen yatırım fonlarının finansal tablolarının biçimini ve içeriğini standardize etmeyi amaçlamaktadır. Standart, ayrıca, bu fonların finansal tablolarındaki varlık, yükümlülük, gelir ve giderlerin muhasebeleştirilmesi, ölçülmesi ve sunumuna ilişkin muhasebe kurallarını ve ilgili dipnotlarını da kapsar.

Fonlar (Fonlar ve Portföyler) için hazırlanan tam finansal tablo seti içerisinde;

1. Net varlık beyanı,
2. Portföy yatırımları, alacaklar ve finansman beyanı,
3. İşlemlerin beyanı,
4. Net varlıklardaki değişim tablosu veya nakit akış tablosu,
5. Seçilen finansal uygulamaların beyanı,
6. Finansal tablolara ilişkin dipnotlar,
7. Şeriat denetim kurulunun, denetim kurulu seçimi ve raporu için 1 no'lu yönetim standardında belirtildiği şekilde rapor edilmesi,
8. Finansal tabloların kullanıcıları tarafından gerekli görülen bilgilerin sağlanmasında yardımcı olan diğer ifadeler, raporlar veya programlar belirtilmiş olmalıdır.

AAOIFI muhasebe standartları çerçevesinde uygulayıcılara kendi bünyesinde yaptığı sınavla şer'i muhasebeci unvanını vermekte ve bu unvan ile standartları uygulayacak yetkin, kalifiye eleman ihtiyacının karşılanması amaçlanmaktadır. Aynı şekilde Denetçi unvanını da yaptığı sınav sonucu vermektedir.

Türkiye'de Türk Ticaret Kanunu (TTK) gereğince uygulama zorunluluğu bulunan TMS ve UFRS Türkiye'deki katılım bankalarında bu standartların uygulanma alanını kısıtlamıştır. Muhasebe kayıtları ve finansal tablo hazırlanmasında esas olarak kabul edilen vergilendirme ve dış bilgi kullanıcılarının düşünülmesi Şeria ve muhasebe, denetim standartlarının uygulanmasına mani teşkil etmiştir. Ancak; yönetim, etik standartların bunlar açısından bir engel teşkil etmemesi rehber standartlar olarak kullanılabilmelerinin önünü açmıştır.

"Söz konusu standardın mevcut şartlarda Türkiye'de uygulama alanı olmamakla birlikte Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarınca rehber olarak kullanıldığı söylenebilir. Nitekim yine AAOIFI tarafından yayınlanmış olan orijinal adıyla Şeria Standartlar (Shari'a Standards) TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği) tarafından Faizsiz Bankacılık Standartları adıyla Türkçeye çevirmiş ve ilgili yerlere dağıtmıştır¹¹⁴."

"Ay sonları itibariyle hesaplanmak üzere, katılım bankalarının ana sermaye ve katkı sermayeleri toplamından, sermayeden indirilen değerlerin düşülmesi sonucu bulunacak tutarı ifade eder. Ana sermaye; ödenmiş sermaye, kanuni, ihtiyari ve olağanüstü yedek akçeler, vergi karşılığında sonraki dönem kârı ve geçmiş yıllar kârı toplamından oluşur. Ana sermayenin hesaplanmasında, katılım bankalarının dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamı indirim kalemi olarak dikkate alınır. Katkı sermaye; genel kredi karşılığı, sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu, iştirakler ve bağlı ortaklıklar ile sermayelerine katılan diğer ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı, kullanılan sermaye benzeri krediler, muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar ve menkul değerler değer artış fonu toplamından oluşur¹¹⁵."

Türkiye'de işlem yapan özel katılım bankalarının özkaynakalarının büyük bir kısmının yabancı sermaye kaynaklı olması, ve bu yabancı sermayenin de genel olarak AAOIFI standartlarını uygulayan ülke veya kurumlara ait olması bu standartların rehber standart olarak uygulanmasını sağlamıştır. Nitekim özel sermaye ile kurulmuş olan katılım bankalarının sermayelerini ve sermaye kaynaklarını inceleyecek olursak;

Tablo 3.5. Katılım Bankaları Sermayesi ve Yabancı Sermayesi

¹¹⁴ Yatbaz Ayhan, "Faizsiz Finansal Kuruluşlarda Zekât, Zekât Fonu ve Zekât Muhasebesi", *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 2 (2015). s. 22.

¹¹⁵ HüseyinTunç, *Katılım Bankacılığı felsefesi,teorisi ve Türkiye uygulaması*. s. 130.

Banka Adı	Sermaye Tutarı	Yabancı sermaye oranı %	Yabancı sermaye Tutarı
Albaraka Türk	900.000.000	65,99	593.925.343
Kuveyt Türk	2.800.000.000	71,24	1.994.720.000
Türkiye Finans	2.600.000.000	67,03	1.742.780.000
TOPLAM	6.300.000.000	68.75	4.331.425.343

Kaynak: Katılım bankalarının 2017 bağımsız denetim raporlarından derlenmiştir.

Ülkemizde özel sermaye yatırımı ile aktif faaliyette bulunan üç Katılım Bankasının sermayelerinin çoğunluğunu oluşturan yabancı sermayelerdir. Bu sermaye sahipleri ise¹¹⁶; Albaraka Türk için %54,06'sı Albaraka Bankacılık Grubuna, %7.84'ü İslam Kalkınma Bankasına, %3.46 ise Alharthy ailesine aittir. Bu ortaklardan Albaraka bankacılık grubu AAOIFI üyesi olmakla beraber standartlarını kullanmaktadır. İslam Kalkınma Bankası da AAOIFI standartlarını uygulamaktadır. Kuveyt Türk için bakacak olursak; %62,24'ü Kuveyt Finance House'a, %9'u Kuveyt Sosyal Güvenlik Kurumu'na, %9'u ise İslam Kalkınma Bankası'na aittir. Türkiye Finans'ın sermayesinin ise; %60'lık kısmı The National Commercial Bank'a aittir.

Gönüllü olarak AAOIFI standartlarını uygulamakta olan bu kuruluşların bir nevi Türkiye temsilcilikleri mahiyetini haiz katılım bankalarında uygulanma zorunluluğu bulunan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Türkiye Muhasebe Standartları ve tek düzen hesap planına uygun olmak şartıyla rehber konumda AAOIFI Standartlarını da gönüllü olarak uygulamaktadırlar. Albaraka Türk bu standartları iç denetim yöntemi olarak kullanmaktadır.

3.6. AAOIFI STANDARTLARININ UYGULANABİLİRLİĞİNİN DENETİMİ

AAOIFI standartlarının uygulanmasının kanunen zorunlu olduğu ülke ve yerlerde bağımsız denetçi ve mali denetçiler mali incelemelerini bu standartlar çerçevesine yapmaktadırlar. AAOIFI tarafından verilen Denetçi sertifikası ve Adli Denetçi sertifikası sahiplerince yapılan bağımsız denetimin haricinde de devlet tarafından yapılan denetim ve incelemeler de bu doğrultuda yapılmaktadır.

AAOIFI standartlarını uygulama da kanuni bir zorunluluğu bulunmayan ancak rehber standartlar iç raporlama olarak uygulayan finans kuruluşları denetimlerini de iç

¹¹⁶ Bankaların internet sitelerinden yazar tarafından derlenmiştir.

kontrol mekanizması çerçevesinde yukarıda bahsedilen sertifika sahiplerine yaptırmaktadırlar. Ayrıca bağı ortaklık veya iştirak şeklinde olan finans kuruluşları da bağı oldukları ana kuruluşun talebi halinde bu standartları uygulamakta ve ana kuruluştan görevlendirilen yetkililerce denetim yapılmaktadır.

3.7. AAOIFI STANDARTLARININ ÜLKEMİZDEKİ KATILIM BANKALARINA ETKİSİ

3.7.1. Genel Ekonomi Üzerine Etkisi

Katılım bankaları, birikimlerin İslami prensipler çerçevesinde yatırıma dönüştürülmesini sağlamak amacıyla faaliyet göstermektedirler. Bunun içinse bütün faaliyetlerinde potansiyel müşteri kitlesini teşkil eden mütedeyyin tabakanın İslami hassasiyetini göz önünde bulundurmalıdır. Çünkü katılım bankalarının müşterilerinin aradıkları en temel özellik güven unsurudur. Müşterilerin güveni ise faaliyetlerin İslami ilkelere uygunluğu ile paralellik göstermekte hatta özünü teşkil ettiğini söylemek de mümkündür.

İslami finans kuruluşlarının fon kaynaklarının, sermayesinin büyük bir kısmını teşkil eden petro-dolar sermaye sahiplerinin güvenini sağlamak amaçlı küresel sisteme entegrasyonu büyük önem arz etmektedir. Ülkemizdeki katılım bankalarının sermaye sahipleri yabancı yatırımcılardır. Ancak toplanan fonlar içerisinde bu sermayenin payı oldukça azdır. Küresel islami finans sektöründe genel kabul görmüş ve güven kazanmış olan AAOIFI standartlarının ülkemize kazandırılması ve uygulanması bu sermayeyi çekmede önemli bir etkide bulunacaktır.

Petro dolar sermayenin ülkemize çekilmesi ve katılım bankaları aracılığı ile yatırıma dönüştürülmesi ekonomik büyümeye ve istihdama katkıda bulunacağı muhakkaktır.

3.7.2. İslami Finans Kuruluşları İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu'nun (AAOIFI) Katılım Bankaları Üzerine Etkisi

Ülkemizde faaliyet gösteren Katılım Bankaları büyük ölçüde konvansiyonel bankalarla aynı kanun, tüzük ve yasalara tabidir. Bu ise faaliyet şekli olarak farklı bir statüde tutulması gereken katılım bankalarının gerek faaliyet alanları gerekse müşteri potansiyeli üzerinde negatif bir etkiye sahip olmaktadır. Bu negatif etkiyi ortadan

kaldırmak için katılım bankalarının çalışma sistemine ve hitap ettiği müşteri kitlesine uygun düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Her geçen gün sınırların ortadan kalktığı, bir köy haline gelen global dünyada¹¹⁷, güçlü ve kazançlı bir ticaret için uluslararası sisteme entegre edilmiş sistemlere uygun bir yapının oluşturulmasına olan ihtiyaç tartışılmazdır. Ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının uluslararası islami finans sektörüne entegrasyonuna olan ihtiyaç, sektör içerisinde genel kabul görmüş AAOIFI standartlarının uygulamaya sokulmasıyla büyük oranda giderilmiş olacaktır.

Katılım bankalarının sermayesinin çoğunluğunun yabancı sermaye olması, ve bu sermayenin bağlı olduğu ana şirketlerin genellikle AAOIFI standartlarını uyguluyor olması entegre esnasında ortaya çıkabilecek engellerin büyük kısmını ortadan kaldıracaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

¹¹⁷ Bediüzzaman Said Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, RNK Yayınevi, İstanbul, 2015, s.120.

UYGULAMA

4. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI İLE BAHREYN İSLAMİ BANKALARI KARŞILAŞTIRMASI

4.1. BAHREYN'DE FİNANSAL SİSTEM VE İSLAMİ BANKACILIK

Bahreyn finans sektöründe; perakende ve toptan bankalar, ihtisas bankaları, sigorta şirketleri, finans şirketleri, yatırım danışmanları, para değıştirciler, sigorta brokerleri, menkul kıymet komisyoncuları dahil olmak üzere çok çeşitli geleneksel ve İslami finans kurumları faaliyet göstermektedir. Bahreyn'de bankacılık faaliyetlerini Bahreyn Merkez Bankası (CBB) düzenlemekte ve denetlemektedir. 1979 yılında kurulmuş olan Bahreyn Bankalar Birliği (BAB) 2002 yılında CBB' ye bağlanmıştır.

Bahreyn'deki finansal varlıkların %85'i, mevcut istihdamın ise %65'i bankacılık sektöründedir. İstikrarlı ve ihtiyatlı makro-ekonomik ve mali politikalar; uluslararası standartlara uygun güvenilir bir düzenleyici çerçeve; ve özellikle güçlü ve nitelikli yerel işgücü bankacılık sektörünün gelişiminde büyük rol oynamışlardır. Son dönemlerde petro-doların artması ve yönetimin yaptığı düzenlemelerin de etkisi ile yabancı bankaları çekmeyi başarmıştır. Bahreyn'de 12 Türkiye merkezli banka faaliyet göstermektedir.

Bahreyn İslami finans alanında hızlı bir şekilde küresel bir lider haline geldi ve Orta Doğu'daki en büyük İslami finans kurumlarının yoğunlaşmasına ev sahipliği yaptı. Krallık'ta faaliyet gösteren 7 İslami sigorta şirketi (Takaful) ve 2 adet Re-Takaful şirketi bulunmaktadır¹¹⁸. Ayrıca, Bahreyn kısa vadeli devlet sukukları ve finansal kiralama menkul kıymetleri dahil olmak üzere, İslami menkul kıymetler (sukuk) pazarında ön sırada yer almaktadır. Merkez Bankası, bu yenilikçi ürünlerin tanıtımında lider bir rol oynamıştır.

Finans sektöründe faaliyet gösteren çok sayıdaki İslami finans kurumuna ek olarak, Bahreyn İslami finansın gelişmesine merkezi olan bir dizi kuruma ev sahipliği yapmaktadır. Bunlar arasında en önde gelen kurumlar;

- İslami Finansal Kurumlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu ('AAOIFI'),

¹¹⁸ http://www.cbb.gov.bh/page-p-islamic_finance.htm (Erişim Tarihi: 08.04.2018).

- Likidite Yönetim Merkezi ('LMC'),
- Uluslararası İslami Finansal Piyasalar ('IIFM'),
- İslami Uluslararası Derecelendirme Ajansı ('IIRA'),
- Şeriat Gözden Geçirme Bürosu sayılabilir.

Bahreyn Merkez Bankası (CBB), son zamanlarda İslami finasta (Vakıf Fonu) araştırma, eğitim ve öğretimi finanse etmek için özel bir fon kurmuştur. Bu fon sektörün ve paydaşların gelişen sektör standartlarında ve piyasa uygulamalarının standardizasyon çalışmalarında aktiftir.

4.2. BAHREYN İSLAMİ BANKALARINDA MUHASEBE SİSTEMİ

Bahreyn'de Muhasebe sistemi IFRS ve IFRS for SMES (Kobiler için) temellidir. Yerel genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri (GAAP) bulunmaktadır. Şirketin kuruluş sözleşmesinde aksi belirtilmedikçe vergi dönemi 1 Ocak- 31 Aralık arasındır. Muhasebe düzenlemelerini; Şirket İşleri Müdürlüğü ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı gerçekleştirmektedir. Ülkede kullanılan bir tek düzen hesap planı bulunmamakla birlikte genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri mevcuttur.

Bahreyn'de faaliyet gösteren İslami bankaların ise; 1998 yılında Ticaret bakanlığınca verilen karar ile¹¹⁹; AAOIFI standartlarını Bahreyn Merkez Bankası düzenlemeleri çerçevesinde uygulamaları zorunlu hale getirilmiştir. Muhasebe işlemlerinin genel çerçevesini;

- Bahreyn ticari şirketler hukuku,
- Bahreyn Merkez Bankası (CBB), (CBB Yasaları kitabının 2. ve 6. ciltleri)
- AAOIFI,
- IFRS,
- CBB Sermaye Piyasası Mevzuatı,
- Bahreyn Bourse yasaları,
- Bankanın ana sözleşmesi oluşturmaktadır.

¹¹⁹http://www.moic.gov.bh/En/Regulation/Documents/1eb1f9801eca47adb7a6aed4fb6a52d2la_company14.pdf (Erişim: 16.05.2018).

Bahreyn'de faaliyet gösterecek bütün ticari şirketlerin Bahreyn ticari şirketler hukukuna uymaları zorunludur. Bu bağlamda Bahreyn Ticaret Hukukununun 286. maddesinde;

i- Yöneticiler, her bir mali yıl için ve bunların bitiminden en az üç ay sonra, şirketin bilanço, kar ve zarar hesabı ve şirketin faaliyetleri ve finansal pozisyonu hakkında bir rapor hazırlar. Yöneticilerin raporu, bilanço, kar ve zarar hesabı ve diğer raporlar (Kâr dağıtımına ilişkin önerileri de dahil), şirketin gerçek finansal durumunu yansıtabacaktır.

ii- Yöneticiler raporu, bilanço ve kar-zarar hesaplarını onaylar.

iii- Yöneticiler, ticaret ve sanayi bakanlığına, bilanço, kar ve zarar hesabı, yıllık rapor ve denetçinin raporunun birer kopyasını bu belgelerin hazırlanmasından itibaren on gün içinde iletirler.

iv- Yöneticiler, yönetiminin sorumluluğunu yerine getiren kararlara oy vermezler.

Madde 287; Şirket'in memorandum birliği, her yıl olağan genel kurul tarafından bir denetçi veya daha fazla görevlendirilmesini sağlamalıdır. Yetkileri, sorumlulukları ve referans şartları bakımından, denetçiler bu yasanın 217'den 222'ye kadar olan maddelerine tabidir.

Madde 288; Şirket, anonim şirketlere uygulanacak bu kanununun 224. maddesi hükümlerine uygun olarak yasal rezervini muhafaza edecektir.

4.3. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI İLE BAHREYN İSLAMİ BANKALARI KARŞILAŞTIRMASI

4.3.1. Kuruluş İşlemleri Açısından Karşılaştırma

Bahreyn yönetimi ülke ekonomisini petrol bağımlılığından kurtarmak için finans alanında köklü düzenlemeler yapmıştır. Dünya genelinde faaliyet gösteren bankalar için cazibe merkezi haline gelen Bahreyn Banka kuruluş işlemleri açısından en kolay lisans alınabilen ülkedir.

Bahreyn finansal kurumlar hukukunda 2006 yılında yapılan düzenleme ile bir bankanın Bahreyn'de faaliyet gösterebilmesi için CBB'den lisans alma zorunluluğu

getirilmiştir. CBB tek noktadan başvuruyu değerlendirip onaylama yetkisine sahiptir. Bankacılık lisansı alındıktan sonra yine CBB aracılığı ile lisansını Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanlığı'ndan alabilmektedirler.

Türkiye'de katılım bankaları Anonim Şirket statüsünde kurulma zorunluluğunu taşımaktadır. Dolayısı ile TTK'de belirtilen AŞ. kuruluş şartlarını yerine getirilmelidir. Bu şartlar yerine getirildikten BDDK'ye lisans için başvuru yapılır. 7 kişiden oluşan kurula sunulan başvurunun onaylanması halinde kuruluş izni verilir. Kurul izin sürecinde Merkez Bankasının da görüşünü alır. Kuruluş izni alınması için gerekenler sayfa 16'da anlatılmıştır.

4.3.2. İslami Finansal Kuruluşlar İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) İle İlişkileri Açısından Karşılaştırma

Bahreyn'de faaliyet gösteren islami bankalar AAOIFI'ye üyedir. Yapılan yasal düzenlemeler ile bu bankaların AAOIFI Standartlarını uygulamaları zorunlu hale getirilmiştir. AAOIFI Bahreyn merkezli bir kuruluş olması nedeniyle Bahreyn İslami bankaları ile AAOIFI arasında kuvvetli ilişkiler bulunmaktadır. AAOIFI'nin en büyük destekçileri de bu bankalardır.

Türkiye katılım bankaları AAOIFI'ye üyedir. Ancak yasal düzenlemeler olmaması nedeni ile bu standartları tam olarak uygulanamamaktadır. Ancak genel bu standartları uygulayan bankaların, Türkiye katılım bankalarına ortak veya sahip olması nedeni ile bazı bankalarca bir iç denetim aracı olarak kullanılmaktadır.

4.3.3. Finansal tablolar

Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları finansal tablolarını, BDDK tarafından yayınlanan Bankalarca kamuya açıklanacak finansal tablolar ve bunlara ilişkin açıklama ve dipnotlar hakkında tebliğ ek 2'de yayınlanmış olan taslak finansal tabloları esas alarak düzenlemek zorundadırlar. Bahreyn'de ise İslami bankalar finansal tablolarını AAOIFI FAS 1'de yayınlanmış taslak finansal tablolara göre hazırlamak ve sunmak zorundadır **EK-2'**e bakınız.

BDDK yayınladığı taslak finansal tablolarda vergisel ve yasal boyut önem taşıırken AAOIFI tarafından yayınlanan taslak finansal tablolarda İslami esaslara uygunluk ve zekat hesaplama gibi faktörler önem kazanmaktadır. Bu nedenle de

finansal tablolarda farklılıklar gözükmemektedir. İslami usullere uygun olmayan gelir ve giderler ile vergiler finansal tablolara yansıtılmamaktadır.

Türkiye katılım bankaları finansal tablolarını KGK tarafından yayınlanan TFRS-1 Finansal tabloların sunuluşu standardına uygun olarak hazırlamak ve sunmak zorundadırlar.

4.3.4. Faaliyet Alanları

Bahreyn'de bankacılık sektörü yapılan son düzenlemeler ile toptan bankacılık ve perakende bankacılık şeklinde ayrılarak İslami bankalar da bu ayrımın alt grupları haline getirilmiştir. Bankaların verecekleri hizmetler ve faaliyet alanları da bu temel ayrıma göre şekillenmektedir. Ülkede sigorta kurumları ayrı bir sektör olup bu sektörde faaliyet gösteren kurumlar da bankalardan ayrıdır. İslami sigorta (tekafül) şirketleri İslami esaslara uygun AAOIFI tarafından yayınlanan standartlara uygun olması koşulu ile islami sigorta işlemlerini yapmaktadırlar. Bu şekilde faaliyet gösteren 46 kuruluş bulunmaktadır.

Bahreyn islami bankacılık sektörü, İslam dinine aykırı olmamak şartıyla her alanda islami usuller çerçevesinde faaliyet göstermektedir. İslami bankacılıkta kullanılan fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri ile; ticaret, tarım, sanayi, hizmet sektörlerinin hepsinde faal bir konumdadır.

Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları 5411 sayılı bankacılık kanunu 4. maddesinde belirtilen;

- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin satış işlemleri
- Faktöring ve forfaiting işlemleri
- Bankalar arası piyasada para alım- satım işlemlerine aracılık
- Mevduat kabulü dışındaki alanlarda faaliyet gösterebilirler.

Katılım bankalarının bunların dışında kalan her alanda islami esaslara uygun olması koşulu ile faaliyet göstermelerine izin verilmiştir.

4.4. MUHASEBE ORGANİZASYONLARI

Uygulanan temel mali politikalarından bazılarını karşılaştırılması **Tablo 4.1.**'de yapılmıştır.

Tablo 4.1. Bahreyn İslami Bankaların Muhasebe Sistemi İle Türkiye Katılım Bankaları Muhasebe Sistemi Karşılaştırması.

BAHREYN	TÜRKİYE
İslami Bankalar AAOIFI standartlarını esas alarak muhasebe işlemlerini yapmaktadırlar. AAOIFI standart yayınlamamış olduğu işlemlerde IFRS esas alınmaktadır.	Katılım bankaları muhasebe işlemlerini, TMS-TFRS, BDDK ve Vergi Mevzuatı çerçevesinde hazırlamaktadırlar. AAOIFI standartlarını rehber standartlar olarak uygulayabilmektedirler.
Finansal tablolar özkaynaklar ve gayrimenkul yatırımları hariç tarihi maliyet esasına göre hazırlanmaktadır.	TFRS 9 kapsamında tüm muhasebe işlemleri ilk kayıt sonrasında İtfa edilmiş maliyeti veya gerçeğe uygun değeri üzerinden muhasebeleştirilmektedir.
Muhasebe tahminlerindeki revizyonlar, tahminlerin revize edildiği tarihte muhasebeleştirilmektedir.	Muhasebe işlemlerinde değerlendirme be revizyon ve muhasebeleştirme işlemleri dönem sonunda yapılmaktadır.
Murabaha ve vekalet sözleşmelerinden elde edilen gelirler, sözleşmenin yürürlüğe girdiği dönem boyunca kâr oranı yöntemi kullanılarak zamana bağlı olarak muhasebeleştirilir.	Kâr payı gelirleri tahakkuk esas ve iç verim oranı yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilmektedir.
Sukuk geliri, cari dönemdeki efektif kâr oranı kullanılarak muhasebeleştirilir.	Sukuk muhasebe işlemleri TMS 17 kapsamında muhasebeleştirilmektedir ¹²⁰ .
Tüm “normal yollu” alım/satım amaçlı finansal varlıklar, işlem tarihinde, yani bankanın satın almayı veya satmayı taahhüt ettiği tarihte kaydedilir.	Tüm ticari varlıklar alımı/satımı, alım/satım işleminin/sözleşmenin gerçekleştiği anda muhasebe işlemleri yapılır.
2001 yılında yürürlüğe giren Bahreyn Ticaret Şirketleri Yasası, yıllık net karın% 10'unun yasal rezervlere ödenmesini gerektirmektedir.	TCMB tarafından 2010 yılında uygulamaya alınan zorunlu rezerv ayırma sistemi dahilinde toplanan fonlar belirli gruplara ayrılmış ve bankaların bu gruplandırmalar çerçevesinde zorunlu karşılık ayırmaları gerekmektedir.
Temettü ödeme hakkı alındığı zaman muhasebeleştirilir.	Temettü geliri tahakkuk ettiği esnada muhasebeleştirilir.

¹²⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Bahar BİLEN, *Sukuk ve Muhasebe uygulamaları*, Marmara Üniversitesi, 2016.

Tablo 4.1'in Devamı

BAHREYN	TÜRKİYE
Finansal Kiralama geliri kira süresi boyunca orantılı olarak muhasebeleştirilir.	Dönemsellik ilkesi gereği finansal kiralama gelirleri ilgili dönem içerisinde gelecek yıllara/aylara ait gelirler hesabında muhasebeleştirilir.
Değer düşüklüğü karşılığı, yönetimin tahmini nakit benzeri değeri üzerinden yaptığı değerlendirmeye göre konsolide gelir tablosunda muhasebeleştirilir.	BDDK tarafından yayınlanan tek düzen hesap planı çerçevesinde ilgili değer düşüklüğü karşılığı hesabına kaydedilir.

Kaynak: Bankaların bağımsız denetim raporlarından derlenmiştir.

Türkiye'de uygulanan TMS ve TFRS'lerin, UMS ve UFRS'lerin Türkçeye çevrilmiş hali olması ve AAOIFI Standart hazırlarken IFRS'in rehber olarak ele alınması muhasebe sistemi ve organizasyonunda benzerliklerin görülmesine neden olmuştur.

4.5. MUHASEBE DENETİMİ

Bahreyn bankalarının denetimi CBB tarafından gerçekleştirilmektedir. İslami bankalar AAOIFI tarafından yayınlanan standartlara uygun olarak hazırladığı finansal tabloları sunmakla yükümlüdür. Türkiye'de ise katılım bankalarının denetimi BDDK tarafından yapılmaktadır. Katılım bankaları TMS-TFRS ve BDDK düzenlemeleri çerçevesinde hazırladığı finansal tabloları BDDK'ya sunmakla yükümlüdür.

4.5.1. Bağımsız Denetim

AAOIFI denetim standartları çerçevesinde İslami bankaların Şer'i Denetçi unvanına sahip uzmanlar aracılığı ile yaptırdıkları denetimdir. Şer'i denetçi finansal tabloları incelerken AAOIFI muhasebe standartlarını esas alarak denetimi gerçekleştirir.

Türkiye'de katılım bankalarının KGK tarafından verilen Bağımsız Denetçi unvanına sahip kişilere finansal tablolarının TMS-TFRS'ye uygunlukları ve doğruluğu yansıtıp yansıtmadığı konusunda denetimleri yaptırılmalıdır.

4.5.2. İç Denetim

Yönetiminin yaptığı faaliyetleri incelemek ve değerlendirmek için kurum içerisinde oluşturulmuş bir birimdir. İç denetim sistemi kurmaktaki amaç kurumun

faaliyetlerine değer katmak ve faaliyetlerini geliştirmektir. İç denetim birimini ilgilendiren temel alanlar; risk yönetimi, kontrol ve kurumsallıktır. Katılım bankalarında muhasebe denetimi; hata tespiti, risk yönetimi ve bütçe planlaması yapılmasında kullanılır. Her kurumun iç denetim sistemi kuruma özgüdür. Katılım bankalarının her birisinin ayrı bir iç denetim sistemi olabilir. Burada önemli olan banka yönetimi ve bankanın yapısıdır.

4.6. DENETİM SONUÇLARININ RAPORLANMASI

Bahreyn İşlami Bankaları Muhasebe işlemlerini ve finansal tablolarının denetimin sonucu, AAOIFI denetim standartlarına uygun olarak hazırlanan denetim raporunda sunulur. AAOIFI'nin yayınladığı 2 numaralı denetim standardında yer alan taslak Denetim raporuna uygun olarak hazırlanılıp sunulması gereken denetim raporu;

- Başlık,
- Adres,
- Açılış veya giriş paragrafı,
- Kapsam paragrafı,
- ASIFI'lere ve ilgili ulusal standartlara veya uygulamalara ilişkin açıklama ve dipnotlar,
- Denetçinin yaptığı çalışmaların açıklaması,
- Finansal tablolar hakkında görüş beyanı içeren görüş paragrafı,
- Rapor tarihi,
- Denetçinin adresi ve imzasından oluşmalıdır.

Katılım Bankası tarafından yaptırılan bağımsız denetimin sonucu bağımsız denetçi tarafından bir rapor hazırlanılarak banka yönetimine sunulur. Hazırlanan raporun, bağımsız denetim standartlarına uygun olarak hazırlanmış olması gerekmektedir. Bağımsız denetim raporu;

- Denetçinin görüşü ve dayanakları,
- Kilit denetim konuları,
- Bağımsız denetçinin ve üst düzey yönetimin görev ve sorumlulukları,
- Banka hakkında genel bilgiler,
- Bankanın konsolide olmayan finansal tabloları,

- Denetimi yapılan dönemde uygulanan muhasebe politikaları,
- Bankanın mali bünyesi ve risk yönetimi hakkında bilgiler,
- Konsolide olmayan finansal tablolar hakkında açıklama ve dipnotlar,
- Bilançoyu etkileyen veya anlaşılması için gerekli olan diğer bilgiler,
- Bağımsız denetim raporuna ilişkin açıklamalar ve bağımsız denetçi tarafından hazırlanan açıklama ve dipnotlar,
- Bağımsız denetim raporu,
- Faaliyet raporundan oluşmaktadır.

AAOIFI standart yayınlarken IFRS'e uygunluğunu da dikkate aldığı için denetim sonucunda hazırlanan bağımsız denetim raporları şekil ve içerik bakımından benzerlik göstermektedirler.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İslam hukukunun külliyeti ve hayatın her alanını her yönü ile şekillendirdiği ticaret ve finans alanında düzenlemeler yapmayı kaçınılmaz kılmıştır. Nitekim başta Hz. Muhammed (ASM) Mekke halkının genel anlamda ticaret ile uğraşması daha kapsamlı düzenlemeleri beraberinde getirmiştir.

Ülkemizde uygulanan katılım bankacılığı, küresel çapta uygulanan İslami bankacılık sektörünün bir yansımasıdır. Dolayısı ile ülkemizdeki katılım bankacılığı çalışma şekli, yöntem ve esas bakımından İslami bankacılık sektörüne dayanmaktadır. İskelet yapısını onlar üzerine bina etmiştir. Nitekim faaliyete geçen ilk özel finans kurumları yabancı sermaye sahipliğinde açılmıştır. Bu sahipler ise genel anlamda İslami finans sektöründe faaliyet gösteren kurumlar olmuştur.

İslam hukukunun külliyeti ve hayatın her alanını her yönü ile şekillendirdiği ticaret ve finans alanında düzenlemeler yapmayı kaçınılmaz kılmıştır. Nitekim başta Hz. Muhammed (ASM) Mekke halkının genel anlamda ticaret ile uğraşması daha kapsamlı düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Dünyada nüfusunun %24'ü İslam dinine mensuptur. Bu insanların finansal sermaye yatırımlarını değerlendirme ihtiyaçları sonucu faizsiz bankacılık doğmuştur. Katılım bankalarının İslam ülkelerinden doğmasının nedenlerinden biri sosyal ve ahlaki davranışların ekonomi üzerinde uygulanmasıdır. Aslında bu sosyal ve ahlaki davranışların odak noktasında ekonomi üzerinde gelir ve servet etkisinin eşit dağılımının amaçlanması yatmaktadır. Bir nedeni de İslam ülkeleri için büyük sermaye geliri sağlayan petrolün fiyat artışlarından kaynaklanan sermaye kayıplarını kayıtlara geçirmek ve bu kayıt dışılığı önleyerek faizsiz bankacılığı benimsetmektir.

Temelleri ilk olarak mısırdaki kurulan, hızla İslam dünyasına ve sonrada dünyaya yayılan bu bankaların klasik bankalardan ziyade “yastık altı” adı altında bilinen finansal birikimlerin ekonomiye katılımını sağladığı görülmektedir. Yatırımını faizsiz finansal araçlarda değerlendirmek isteyen kişilere ise birçok faizsiz yatırım aracı sunmaktadır. En önemlisi de ülke ekonomisini geliştirdiği, sermaye yatırımlarını çoğalttığı ve İslam ülkelerinin birbirleri ile olan iktisadi ve politik iletişimini daha fazla artırdığı görülmektedir.

Ülkemizde uygulanan Katılım Bankacılığı, küresel çapta uygulanan İslami bankacılık sektörünün bir yansımasıdır. Dolayısı ile ülkemizdeki katılım bankacılığı çalışma şekli, yöntem ve esas bakımından İslami bankacılık sektörüne dayanmaktadır. İskelet yapısını İslami finans üzerine inşa etmiştir. Nitekim faaliyete geçen ilk özel finans kurumları yabancı sermaye sahipliğinde açılmıştır. Açılan bu kurumlar genel anlamda İslami finans sektöründe faaliyet gösteren kurumlar olmuştur.

BDDK tarafından katılım bankalarının uygulanacak ayrı bir tek düzen hesap planı yayınlanmış ve uyma zorunluluğu getirilmiştir. Bu hesap planı konvansiyonel bankaların uyguladığı hesap planından hesap isimleri bakımından farklılıklar göstermektedir. Ancak öz ve hesap işleyişleri bakımında önemli farklılıklar gözükmemektedir.

İslami finans muhasebesi, İslami inanç felsefesi ve teorisi ışığında şekillenmektedir. İslami finansal muhasebe Türkiye’de kullanılan geleneksel finansal muhasebe ile teorik olarak karşılaştırıldığında standartlar ve uygulamalar açısından farklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar finansal raporları da içine almaktadır.

AAOIFI'nin bilgi üretim amacı ile IFRS'in bilgi üretim amacındaki farklılıklar uygulamalara yansımıştır. Bu noktadan finansal tablolara dahil edilen gelir-gider hesapları ile bu hesapların gruplandırılmalarında değişimlere neden olmuştur. AAOIFI kanun ve yasalara uygun muhasebe bilgi üretiminin yanı sıra İslami esaslara uygun ve İslami yükümlülükleri yerine getirirken ihtiyaç duyulan bilgiyi üretmeyi de amaçlamaktadır.

AAOIFI standartları; sadece bir ülke için olmaması, her ülkenin kendine özgü bir muhasebe sisteminin olabilmesi, uygulayıcılarının küresel pazarda faaliyet gösteriyor olması gibi nedenlerle global çapta genel kabul gören uluslararası muhasebe standartlarını göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. Ülkemizde uygulanan TMS-TFRS bu standartların Türkçeye çeviri hali olmasından kaynaklı AAOIFI ile çok geniş çaplı farklılıklar söz konusu olmamaktadır.

Bahreyn muhasebe sistemi, vergisel boyut olmaması nedeni ile genel anlamda belirgin kurallar bulunmamaktadır. Ülkede IFRS uygulaması zorunludur. Herhangi bir THP yayınlanmamış şirketler kendi faaliyetlerine göre kendilerine özgü hesap planı

oluşturarak kullanır. Bahreyn'de faaliyet gösteren İslami bankaların ve tekafül şirketlerinin AAOIFI standartlarını uygulama zorunlulukları bulunmaktadır. Denetimleri CBB tarafından yapılan İslami bankalar; CBB düzenlemelerine de uymak zorundadırlar.

Türkiye'de katılım bankalarının faaliyet gösterebilmesi için, banka ve AŞ. kuruluş işlemlerinin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bahreyn'de ise hükümetin politikaları ve yapılan düzenlemeler ile bankacılık faaliyetlerinde bulunmak daha kolaydır.

Türkiye katılım bankaları faaliyet alanları, yasal çerçeveler ile sınırlandırılmıştır. Bahreyn'de ise böyle bir yasal düzenleme olmamakla birlikte; faaliyetlerinde İslami hükümlere uygunluk esastır.

Muhasebe denetimlerini Bahreyn'de CBB, Türkiye'de ise BDDK yapmaktadır. Ayrıca iki ülkede bağımsız denetim uygulanmaktadır. Bağımsız denetimler, Türkiye'de TMS-TFRS uygunluğu esas alınarak yapılmakta iken; Bahreyn'de AAOIFI FAS uygunluğu ölçülmektedir. Bağımsız denetçiler rapor hazırlarken Bahreyn'de AAOIFI denetim standartlarını esas alırken, Türkiye'de Uluslararası Denetim Standartları esas alınmaktadır.

KAYNAKÇA

ACCOUNTING AND AUDITING ORGANIZATION FOR İSLAMIC FINANCIAL INSTITUTIONS, *Accounting, Auditing and Governance Standards*, Manama, Bayreyn: AAOIFI, 2015.

ACCOUNTING AND AUDITING ORGANIZATION FOR İSLAMIC FINANCIAL INSTITUTIONS, *Sharia Standards*, Manama, Bayreyn: AAOIFI, Aralık, 2015.

AĞKAN Faruk, "Türkiye Muhasebe Standartlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar", *Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, (2017), ss. 17-24.

AĞKAN Faruk, "AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 1. (2018), ss. 235-245

AKTAŞ Mehmet Murat, "Ortaklığa Dayalı İslami Yapılandırılmış Finansman Ürünü: Muşaraka Sukuk", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Afro Avrasya özel sayısı (2016), ss. 467-487.

AKTEPE İshak Emin, Mehmet ODABAŞI, *Faizsiz Bankacılık Standartları*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2012.

AKTEPE İshak Emin, *Sorularla Katılım Bankacılığı.*, İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2012.

AL-JARHI Mabid Ali, Munawar IQBAL, *Islamic Banking : Answer To Some Frequently Asked Questions.*, Jeddah, Kingdom Of Saudi Arabia: Islamic Development Bank Islamic Research And Training Institute, 2001.

ARABACI Nihat, *Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

AVCI Tunahan, Metin AKTAŞ, "Katılım Bankalarının Kâr Payı Ödemeleri İle Mevduat Bankalarının Faiz Ödemelerinin Birbirine Yakın Olmasının Nedenlerinin Araştırılması", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 4 (2015), ss. 41-51.

BAĞCI Haşim, *Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarının Karlılık Performanslarının TOPSİS Yöntemi İle Karşılaştırılması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

BAYKARA Halid Velid, *Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

BYNUM Leon James, "Islamic Finance", *Salem Press Encyclopedia*, 2013, <http://ekutuphane.uludag.edu.tr>.

CAN A. Vecdi, "Bir ayetin ışığında İslam Dinin Muhasebeye Bakışı", *Akademik Bakış*, S. 15, ss. 1-10, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat, KIRGIZİSTAN, 2008.

CHANDIO Fida Hussain vd., "Online Banking Information Systems Acceptance: An Empirical Examination of System Characteristics and Web Security.", *Information Systems Management*, C. 34, S. 1 (2017), ss. 50-64.

ÇABUK Adem, İbrahim LAZOL, *Finansal Tablolar Analizi.*, Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2012.

ÇALDAĞ Yurdakul, *Denetim ve Raporlama Finansal Tablolar ve Analiz Teknikleri*, 5. b., Ankara: Gazi kitapevi, 2007.

GÜCENME Ümit, *Finansal Tablolar Analizi*, 3. b., Bursa: Marmara Kitabevi, 2000.

GÜVEMLİ Oktay, *Muhasebe Tarihi*, 1. b., İstanbul: Avcıol Basın Yayım, 2007.

GÜL Mustafa Emin, *Faizsiz Bankacılıkta Risklere Karşı Aktif Pasif Yönetimi: Türkiye Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

KARADUMAN Mehmet, *Türkiye Bankacılık Sistemindeki Mevduat Bankaları İle Katılım Bankalarının Finansal Oranlar Açısından Lojistik Regresyon Analizi İle Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir: Balıkesir üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

KIRMIZITAŞ Türkân, *6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu'na Göre Finansal Kiralama Sözleşmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

LAZOL İbrahim, *Genel Muhasebe*, 19. b., Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2013.

Müslim, Çeviren: Mehmed Sofuoğlu, *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, İrfan Yayıncılık.

MÜCAHİTOĞLU Nurullah, *Türkiye'de Katılım Bankalarının Finansal Kiralamadaki Yeri, Diğer Finansal Kiralama Şirketleriyle Karşılaştırılması Ve Sektörde Sukuk Uygulaması Beklentileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara üniversitesi, 2015.

NOBANEE Haitham, Nejla ELLILI, "Corporate Sustainability Disclosure İn Annual Reports: Evidence From UAE Banks: Islamic Versus Conventional.", *Renewable & Sustainable Energy Reviews*, C. 55, (2016), ss. 36–41.

NOR FARİZAL Mohammed, "The influence of AAOIFI Accounting Standards in Reporting Islamic Financial Institutions in Malaysia", 2015.

NURSİ Bediüzzaman Said, *Sözler*, 1. b., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2016.

NURSİ Bediüzzaman Said, *Mesnevi-i Nuriye*, İstanbul: RNK Yayınevi, 2015.

OKSAY Suna, Turgut ÖZKAN, *Tek Düzen Hesap Planı Sisteminde Sigorta Muhasebesi.*, İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, 2007.

ÖZEROĞLU Ali İhsan, "Sukuk ve Türkiye'de Sukukun Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi", *Tarih Okulu Dergisi*, S. 19 (2014), ss. 751–72.

ÖZSOY İsmail, *Türkiye'de Katılım Bankacılığı*, İstanbul: TKBB, 2012.

P. Y. LAI Karen, Michael SAMERS, "Conceptualizing Islamic Banking And Finance: A Comparison Of Its Development And Governance İn Malaysia And Singapore.", *Pacific Review*, C. 30, S. 3 (2017), ss. 405–24.

RIKI İsmal, "Depositors'Withdrawal Behavior in İslamic Banking: Case of Indonesia", *Humanomics*, y.y.

SAYIM Ferhat, *Banka Muhasebesi*, Akademik Arge, 2013

SEVILGEN M. Gündüz, "Özel Finans Kurumları", *Hilal Dergisi*, C. 275, S. 23 (1985), ss. 23-29.

SEME Ülkü, "Üç Semavi Dine Ait Prensiplerin Muhasebe Biliminin oluşumu üzerinde muhtemel etkileri", *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1 (2015), ss. 171–97.

ŞENGEL Salim, *Genel Muhasebe*, 1. b., Ankara: Detay Yayıncılık, 2013.

TAYLOR J. Michael, "Islamic Banking-The Feasibility Of Establishing An Islamic Bank InThe United States", *American Business Law Journal*, C. 40, S. 2 (2003), s. 385-416.

TENEKECI Mehmet, *Katılım Bankacılığının Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi), Konya: KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

TUNÇ Hüseyin, *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye uygulaması*, 6. b., İstanbul: Nesil yayınları, 2010

WILSON Rodney, *Islamic Financial Markets (RLE Banking & Finance)*, London: Routledge, 2012.

YAKAR Soner, Serkan Yılmaz KANDIR, Yıldırım Beyazıt ÖNAL, "Yeni Bir Finansman Aracı Olarak 'Sukuk-Kira Sertifikası' ve Vergisel Boyutunun İncelenmesi", *Bankacılar Dergisi*, C. S. 84 (2013), ss. 72-94.

YATBAZ Ayhan, "Faizsiz Finansal Kuruluşlarda Zekât, Zekât Fonu ve Zekât Muhasebesi", *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 2 (2015).

ZAID Omar Abdullah, "Accounting Systems And Recording Procedures In The Early Islamic State.", *Accounting Historians Journal*, C. 31, S. 2 (2004), ss. 149–170.

ZULFIQAR Sahar vd., "Financial Performance Of Islamic Bank In The United Arab Emirates, Pakistan And Jordan: A Case Comparative Study With Dupont Approach.", *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, C. 25, S. 2 (2016), ss. 403–409.

Kanun, internet

"Bahrain,Turkey : TYrkiye Finans inks \$350 million murabaha syndicated loan agreement", *Mena Report*, (2012), http://ekutuphane.uludag.edu.trhttp://www.moic.gov.bh/En/Regulation/Documents/1eb1f9801eca47adb7a6aed4fb6a52d2la_company14.pdf (Erişim: 16.01.2018).

Resmi Gazete, "5411 sayılı Bankacılık Kanunu," Sayı: Mükerrer 25983, Tarih: 01.11.2005. https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanunu/15405411_sayili_bankacilik_kanunu.pdf (Erişim: 12.09.2017)

Resmi Gazete, "Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama Ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ, " Sayı: 28337, Tarih: 28.06.2017. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120628-28.htm> (Erişim: 23.04.2017)

Resmi Gazete, "Katılım bankalarınınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı Ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ," Sayı: Mükerrer, 30186, Tarih: 20.09.2017 https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenl_emeler/16321katilim_bank_a_thp_20_9_2017.pdf (Erişim: 17.04.2018)

<https://sorularlailslamiyet.com/kaynak/emval-i-batina>)

<http://www.assaif.org/ita/content/download/31770/162486/file/Mr+Khairul+Nizam+%28AAOI2FI+-+Governance+and+Auditing+Standards%29.pdf>

<http://aaoifi.com/observer-members-2/?lang=en>
<http://aaoifi.com/supporting-members-2/?lang=en>

(<http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> (Erişim: 21.05.2018))

<https://katilimdunyasi.com/2017/09/28/katilim-bankalari-neden-surekli-kar-dagitiyorlar/> (Erişim: 02.12.2017) .

<http://www.bi.go.id/en/perbankan/syariah/Contents/Default.aspx> (Erişim: 30.11.2017).

<http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-bahreyn> (Erişim: 28.11.2017)

<http://www.ferhatsayim.net/index.php/pubindexall/228-menadabankacilik/328-kuveyt-te-bankac-l-k> (Erişim: 28.11.2017).

<http://aaoifi.com/>

<http://www.tkbb.org.tr/>

<https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/default.aspx>

<http://kgk.gov.tr/>

<https://www.kuveytturk.com.tr/>

<https://www.albaraka.com.tr/>

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/Sayfalar/default.aspx>

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/Sayfalar/anasayfa.aspx>

<https://www.vakifkatilim.com.tr>

<https://www.katilimbankaciligi.com/>

<http://www.kuranmeali.org/2>

EKLER

EK-1. AAOIFI TARAFINDAN YAYINLANAN STANDARTLARIN LİSTESİ

AAOIFI Şeriat Standartları

Standart No	Standart Adı	Standart No	Standart Adı
1	Para Birimi İşlemleri	28	Bankacılık Hizmetleri
2	Banka Kartı, Kredi Kartı	29	Fetva İçin Etik Kurallar
3	Ödeme Araçları	30	Teverruk
4	Borç Ödeme Tespiti	31	Belirsiz Finans İşlemlerinde Şartlar (Garrar)
5	Garanti	32	Tahkim
6	Konvansiyonel Bir Bankanın İslami Bir Bankaya Dönüştürülmesi	33	Vakıf
7	Havale	34	İşçi Ve Emek Sözleşmeleri
8	Murabaha, Satın Alma, Sipariş Verme	35	Zekat
9	İcara	36	Hak Çatışmaları
10	Salam Ve Paralel Salam	37	Kredi Yükümlülükleri
11	İstisna Ve Paralel İstisna	38	Online Mali Hizmetler
12	Muşaraka Ve Modern Şirketler	39	Rehin
13	Mudaraba	40	Yatırım Hesabi Ve Kâr Dağıtım (Emek-Sermaye Ortaklığına Dayalı)
14	Kredi Belgeleri	41	Reasürans
15	Juala (Ödül Vaadi)	42	Hakların Çatışması
16	Ticari Belgeler	43	İflas
17	Yatırım Sukuku	44	Likidite Yönetimi
18	Kabz (Emanet)	45	Sermaye Koruma
19	Karz	46	Yatırım Acenteleri
20	Emtia	47	Gelir Ve Kârlar
21	Hisse Ve Tahviller	48	Hukuk Sözleşmeleri
22	İmtiyaz Sözleşmeleri	49	Tek Taraflı Ve İki Taraflı Sözleşmeler
23	Vekalet	50	Müşakat Ortaklığı
24	Sendika Finansmanı	51	Eksik Performansa Göre Sözleşme İptali
25	Sözleşmelerin Kombinasyonu	52	Güvenlik Amaçlı Yeniden İnceleme Seçenekleri
26	İslami Sigorta	53	Mevduat Sahipleri
27	Endeksler	54	Sözleşmelerin Şartlı İptali

AAOIFI Muhasebe Standartları

Standart No	Standart Adı	Standart No	Standart Adı
SFA1	Kavramsal çerçeve	FAS13	İslami sigorta şirketlerinin artış ve eksilişleri
FAS1	Finansal tablo sunuluşu	FAS14	Yatırım fonu
FAS2	Murabaha, satın alma, sipariş verme	FAS15	İslami sigorta şirketlerinde karşılıklar ve rezerv
FAS3	Mudaraba finansmanı	FAS16	Döviz işlemleri ve dış işlemler
FAS4	Muşaraka finansmanı	FAS17	Gayrimenkul yatırımları
FAS5	Kâr dağıtımı	FAS18	Konvansiyonel mali kuruluşlarca sunulan islami mali hizmetler
FAS6	Yatırım hesaplarının sahipleri ve ortakları	FAS19	İslami sigorta şirketlerinde katkı
FAS7	Salam ve paralel salam	FAS20	Ertelenmiş satış ödemeleri
FAS8	İcara	FAS21	Varlık transferlerine ilişkin açıklama
FAS9	Zekat	FAS22	Bölüm raporlaması
FAS10	İstisna ve paralel istisna	FAS23	Konsolidasyon
FAS11	Karşılıklar ve yedekler	FAS24	İştiraklerdeki yatırımlar
FAS12	İslami sigorta şirketlerinin finansal tablo sunumu	FAS25	Sukuk, hisse senedi ve benzeri araçlarla yapılan yatırımlar

AAOIFI Denetim Standartları

Standart No	Standart Adı	Standart No	Standart Adı
1	Denetimin hedefleri ve ilkeleri	4	Dış denetçi tarafından şeria' ilkelerine uyumun denetlenmesi
2	Denetçi raporu	5	Finansal tabloları denetiminde dolandırıcılık ve hilelerin değerlendirilmesi
3	Denetim terminolojisi şartları		

Yönetişim Standartları

Standart no	Standart Adı	Standart No	Standart Adı
1	Şeriat teftiş kurulu, atama, pozisyon ve raporlaması	5	Şeriat teftiş kurulunun bağımsızlığı
2	Şeriat incelemesi	6	İslami Finans kuruluşları yönetim ilkeleri beyanı
3	İç şeriat incelemesi	7	İslami Finansal Kurumlar için Kurumsal Sosyal Sorumluluk Davranışı ve Bilgilendirme
4	İslami finans kuruluşları için denetim ve yönetim komitesi		

Etik Standartlar

Standart No	Standart Adı	Standart No	Standart Adı
1	İslami Finans kuruluşları Denetçi ve muhasebecileri için Etik kodlar	2	İslami Finans kuruluşları çalışanları için Etik kodlar

EK-2: AAOIFI TARAFINDAN YAYINLANAN TASLAK FİNANSAL
TABLOLAR

AAOIFI Konsolide Finansal Durum Tablosu (Bilanço) Aktifler

		Dipnot	Cari Dönem	Geçen Dönem
Varlıklar:				
Nakit Ve Nakit Benzeri		8	*****	*****
Satış Gelirleri		9	*****	*****
Yatırımlar:				
	Yatırım Amaçlı Menkul Kıymetler	10	****	*****
	Mudaraba Finansmanı	11	****	*****
	Muşaraka Yatırımları	12	****	*****
	İştirakler	13	****	*****
	Envanterleri	14	****	*****
	Gayrimenkul Yatırım	15	****	*****
	Kiralık Varlıklar	16	****	*****
	İstisna	17	****	*****
	Diğer Yatırımlar			
			
			
			
			
	Toplam Yatırımlar	18	*****	*****
Diğer Varlıklar		19	*****	*****
Duran Varlıklar (Net)		20	***** *	*****
Toplam Aktifler			*****	*****

AAOIFI Konsolide Finansal Durum Tablosu (Bilanço) Pasifler

Hesaplar	Dipnot	Cari Dönem	Önceki Dönem
<i>Yükümlülükler, Sınırsız Yatırım Hesapları, Azınlık Payları Ve Özkaynaklar:</i>			
<i>Yükümlülükler:</i>			
Cari Hesaplar ve Tasarruf Hesapları			
Bankalar ve Finansal Kuruluşlar İçin Cari Hesaplar			
Borçlar			
Önerilen Temettüleri			
Diğer Yükümlülükler			
Toplam Borçlar			
Sınırsız Yatırım Hesabı Sahiplerinin Menkul Kıymetleri (42. Paragraf)			
Azınlık Faizi (Standardın 43. Maddesi)			
Toplam Borçlar, Sınırsız Yatırımlar			
Hesaplar ve Azınlık Payları			
Sahiplerin Sermayesi:			
Ödenmiş Sermaye			
Rezervler			
Dağıtılmamış Karlar			
Toplam Özkaynak (Standardın 44. Maddesi)			
<i>Toplam Pasifler, Sınırsız Yatırım Hesapları, Azınlık Payları ve Özkaynaklar</i>			

AAOIFI Gelir Tablosu

Hesap Adı	Dipnotlar	Cari Dönem	Önceki Dönem
Gelirler			
Vadeli Satışlar			
Yatırımlar			
Giderler			
Sınırsız Yatırım Getirisi			
Banka'nın Mudarib Olarak Paylaşımı Öncesinde Bakiye			
Bankanın Mudarib Olarak Paylaşımı Zekat Öncesi Sınırsız Yatırım Hesaplarına İade			
Banka'nın Kendi Yatırımlarından Elde Ettiği Gelir			
Bankanın Kısıtlı Yatırım Karında Bir Mudarib Olarak Payı			
Banka Ücretleri (Kısıtlı Yatırımlar İçin Bir Yatırım Acentesi Şeklindeki)			
Bankacılık Faaliyetlerinden Elde Edilen Gelir			
Diğer Gelirler			
Toplam Banka Geliri			
Yönetim ve Genel Giderler			
Amortisman			
Zekat ve Vergi Öncesi Net Dönem Karı (Zararı)			
Zekat Karşılığı			
Azınlık Paylarından Önce Net Gelir			
Azınlık Payları			
Net Gelir			

AAOIFI Konsolide Nakit Akış Tablosu

Konsolide Nakit Akış Tablosu	Dipnot	Cari Dönem	Önceki Dönem
Faaliyetler			
Dönem Kârı			
Nakit Dışı Kalemler İçin Düzeltmeler:			
Amortisman			
Finansman Varlıklarına İlişkin Değer Düşüklüğü Karşılıkları, Net			
Yatırımlarda Değer Düşüklüğü Karşılıkları, Net			
İştiraklerdeki Yatırımın Satılmasında Kayıp			
Gayrimenkulde Yatırımlarda Değer Düşüklüğü Karşılığı			
Gayrimenkul Yatırımında Elde Edilen Kayıp			
Yatırım Amaçlı Menkul Kıymet Satış Karı			
İştiraklerin Net Payı			
Faaliyet Varlık ve Yükümlülüklerinde Değişiklik Öncesi Faaliyet Karı			
İşletme Sermayesi Düzenlemeleri:			
Zorunlu Yedek			
Finansman Varlıkları			
Finansal Kiralama			
Diğer Aktifler			
Müşterilerin Cari Hesapları			
Diğer Yükümlülükler			
Finansal Kurumlardan Plasmanlar			
Yatırım Hesabı Sahiplerinin Eşitliği			
Faaliyetlerden Sağlanan Net Nakit			
Yatırım Faaliyetleri			
Gayrimenkul Yatırımlarının Harcamaları			
Gayrimenkul Yatırımın Elden Çıkarılması			
İştiraklere Yapılan Yatırımın Elden Çıkarılması			
Yatırım Amaçlı Menkul Kıymet Alımı			
Emlak ve Ekipman Satın alma			
Yatırım Amaçlı Menkul Kıymetlerin Elden Çıkarılma Gelirleri			
Yatırım Faaliyetlerinde Kullanılan Net Nakit			
Finans Hareketleri			
Hazine Paylarının Alımı			
Finansal Kurumlardan Alınan Krediler			
Ödenmiş Temettüleri			
Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Net Nakit			
Nakit ve Nakit Eşitliğinde Net Artış / (Azalış)			
Dönem Başı Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar			
Nakit ve Nakit Benzerleri Dönem Sonu			
Nakit Ve Nakit Benzerleri Aşağıdakilerden Oluşmaktadır:			
Eldeki Nakit			
Zorunlu Karşılık Mevduatı Hariç Merkez Bankasında Olan Bakiyeler			
Bankalar Ve Kısıtlanmış Dengeler Dışındaki Diğer Finansal Kuruluşlardaki Bakiyeler			
Orijinal Vadeleri 90 Günden Kısa Olan Finansal Kuruluşlarla Yapılan Plasmanlar			

EK-3: BAHREYN'DE FAALİYET GÖSTEREN İSLAMİ BANKALAR

Perakende Satış Yapan İslami Bankalar: 6

Kurum Adı	Ana merkez	Kuruluş tarihi	Genel Müdürlük + Şube	Ortaklığın Türü	Kurallar	Posta kutusu	Telefon	Faks	Web sitesi
Al Baraka İslam Bankası BSC (c)	BAHREYN	30-SEP-1983	1+ 7	Yerel	İslami İlkeler	1882	17535300	17533993	www.albaraka.bh
Al-Salam Bankası - Bahreyn BSC	BAHREYN	03-MAY-2005	1+ 9	Yerel	İslami İlkeler	18282	17560000	17560003	http://www.alsalambahrain.com
Bahreyn İslam Bankası BSC	BAHREYN	29-OCT-1978	1+ 8	Yerel	İslami İlkeler	5240	17546177	17535800	www.bisb.com
Ithmaar Bankası BSC (c)	BAHREYN	14-AUG-2016	1+ 15	Yerel	İslami İlkeler	2820	17584000	17584017	www.ithmaarbank.com
Khaleeji Ticaret Bankası BSC	BAHREYN	20-OCT-2003	1+ 11	Yerel	İslami İlkeler	60002	17505050	17104778	www.khcbonline.com
Kuveyt Maliye Bahreyn BSC (c)	BAHREYN	09-DEC-2001	1+ 9	Yerel	İslami İlkeler	2066	77777777	77000095	www.kfh.bh

Toptan Satış Yapan İslami Bankalar

İrta	Kurum Adı	Kuruldukları ülkeler	Kuruluş tarihi	Genel müdürlük + Şube	rtaklığın Türü	Kurallar	osta kutusu	Telefon	Faks	Web sitesi
	ABC İslam Bankası (AK)	BAHREYN	29-JUL-1985	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	2808	17543000	17536379	http://www.bank-abc.com
	Al Baraka Bankacılık Grubu BSC (c)	BAHREYN	06-JAN-1998	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	1882	17541122	17531074	www.albaraka.com
	Arap İslam Bankası (AK)	BAHREYN	14-DEC-1989	1+ 0	Yerel	Uykuda	005	17585000	17585151	
	Bank Al-Khair BSC (c)	BAHREYN	06-JAN-2004	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	1700	17566000	17566143	http://www.bankalkhair.com
	BOK - Uluslararası	SUDAN	09-NOV-2015	1+ 1	Şube	İslami İlkeler	0030	17117722	17117733	www.bokintl.com
	Citi İslami Yatırım Bankası EC	BAHREYN	17-MAR-1996	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	48	17586258	17588512	www.citiislamic.com
	İlk Enerji Bankası BSC (c)	BAHREYN	17-JUN-2008	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	09	009731717000	0097317170170	www.1stenergybank.com
	GFH Finansal Grup BSC	BAHREYN	02-AUG-1999	1+ 0	Yerel Olarak Yanlış.	İslami İlkeler	0006	17538538	17540006	www.gfh.com
	Küresel Bankacılık Şirketi BSC (c)	BAHREYN	06-JUN-2007	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	486	0097317200200	0097317200300	www.gbcorponline.com
0	Ibdar Bank BSC	BAHREYN	19-MAR-2007	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	001	9731751000	97317510051	www.ibdarbank.com
1	Uluslararası Yatırım Bankası BSC (c)	BAHREYN	09-DEC-2001	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	1616	17565000	17565050	iib-bahrain.com
2	Yatırım Dar Bankası BSC (c)	BAHREYN	17-JUL-2007	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	5751	17500555	17200005	www.inv-darbank.com
3	Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	TÜRKİYE	13-FEB-2002	1+ 0	Şube	İslami İlkeler	363	17201111	17223325	https://www.kuveytturk.com.tr/en/
4	Likidite Yönetimi Merkezi BSC (c)	BAHREYN	11-JUN-2002	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	1567	17568568	17568569	www.lmcbahrain.com
5	RA Bahreyn BSC (c)	BAHREYN	20-AUG-1996	1+ 3	Yerel		406	17218333	17217555	http://www.arcapita.com/
6	Girişim Sermayesi Bankası BSC (c)	BAHREYN	03-MAY-2005	1+ 0	Yerel	İslami İlkeler	1755	17518888	17518880	www.vc-bank.com

Kaynak: http://www.cbb.gov.bh/iis/register_result (Erişim: 17.05.2018)

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	
Tez Adı	
Enstitü	
Anabilim Dalı	
Tez Türü	
Tez Danışman(lar)ı	
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih – İmza

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Faruk Ağkan
Tez Adı	Katılım Bankalarında muhasebe sistemi ve işlevi mali kontrol muhasebe ve denetleme kurumları Türk finans kurumları etkileri (Orta ve Batı) (Korunması)
Enstitü	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	İktisat
Tez Türü	Tezli
Tez Danışman(lar)ı	Dr. Siret Üyesi Sıkı Dökür
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

29.06.2018

Tarih - İmza

f. Ağkan